

דברי חיזוק ומחשבה שאלות ותשובות
בענייני מגפת הקורונה
כולל מקורותיהם מרבתינו ז"ל
ראשונים ואחרונים

ערך ליקט וחיבר יוסף בן רבי יצחק ויצמן

רחוב קריית יערים 28 גבעת זאב

טלפון: 052-8144488 | Yosefweizma@gmail.com

מופץ לזיכוי הרבים על ידי:

בית הכנסת "קול - אליה" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב

אין הזכויות שמורות - מצוה להפיץ!

תוכן העניינים

- 4 דברי חיזוק התעוררות ומחשבה במיוחד לימים מאתגרים אלו
- 9 האם אנו צריכים או מחויבים לשמור על נקיות והיגיינה?
- 12 האם יש חיוב להישמע להוראות משרד הבריאות והרופאים?
- 12 אדם שחזר מחו"ל או היה בקרבת חולה ובהוראת משרד הבריאות נכנס לבידוד כאמצעי זהירות, כאשר הוא יוצא מבידוד האם יצטרך לברך ברכת הגומל?
- 14 כאשר יש ספק רפואי במקום סכנה עם מי צריך להתייעץ הרופא או הרב?
- 14 אדם שנמצא בבידוד או בהסגר האם יכול לסמוך על הנס, וללכת להתפלל תפילות במניין ובציבור?
- 17 אדם שהיה ליד חולה קורונה או שחזר מחו"ל ובהוראת משרד הבריאות עליו להיכנס לבידוד האם מותר לו לצאת להתפלל במניין? | אדם הנמצא בהסגר האם מותר לו לצאת החוצה כדי לנשום אוויר כשאינ אף אחד בחוץ? | אדם בריא האם מותר לטייל ולנשום אוויר בחוץ ב"חופשת הקורונה"? | חובש במגן דוד אדום או רופא האם יכול לטפל או לפנות חולה כשיש חשש לקורונה ללא ציוד מיגון מתאים ומלא?
- 21 אדם שחלה בקורונה ונמצא במצב קשה, ויש שני רופאים אחד כהן ואחד ישראל, מי מהם צריך ורואי לטפל בו?
- 21 כאשר שומעים על סגולה מסוימת היכולה להציל מהקורונה אבל צריך לביצועה להתאסף מאה אנשים יחדיו (נגד ההנחיות של משרד הבריאות) האם אפשר לסמוך על הסגולה?
- 22 האם מותר לפרסם על אדם שחזר מחו"ל ומגיע לבית הכנסת למרות שחייב לשבת בבידוד והדבר יכול לגרום להלבנת פנים? | אדם שהיה חולה בקורונה והסתובב בחברת אנשים, ואנשים אחרים נדבקו ממנו ובעקבות כך ניזוקו עובדים שנכנסו להסגר והוצאו מהעבודה לחל"ת האם הוא חייב לשלם להם על הנזק?
- 24 האם יש מצות ביקור חולים בחולה במחלת הקורונה?
- 26 אדם שנדבק וחולה האם ניתן לקיים מצוות ביקור חולים דרך שיחת וידאו או הטלפון?
- 27 חולה בקורונה ששורפים את בגדיו האם מותר לו להניח תפילין?
- 28 דיני צירוף תפילה בציבור בצל הקורונה.
צירוף מנין עשרה דרך מרפסות | האם צריך ספר תורה במקום שמתפללים ברכה אחת מעין שבע? |
- 29 כמה זמן צריך להתפלל במקום כדי שיתחייבו לומר שם ברכה אחת מעין שבע.
- 30 ברכה מעין שבע כאשר מתפללים ברחוב | במה מדליקין במניין שאינו קבוע | טלטול ספר תורה מבית הכנסת לצורך קריאת התורה במקום אחר | האם צריך להניח את הספר תורה דווקא בארון הקודש או שמא יכול להניחו אפילו בארון בגדים? | האם יש איסור לטלטל ספר תורה מחדר לחדר באותו מקום או דווקא לבניין אחר?

- 30 בימים אלו האם מותר לנשק ספר תורה או מזוזה? תענית בכורות בערב פסח למי שאין לו אפשרות להשתתף בסיום רק דרך הטלפון
- 34 האם מותר לצאת בשבת עם המסכה להגנה מנגיף הקורונה במקום שאין עירוב? | אדם שהיה חולה והדביק את חברו ומת, האם דינו כרוצח בידיים? | חולה בקורונה שנשף בפיו על גבי אוכל וממילא פסלו למאכל, האם חייב לשלם? | בימים אלו כוח העבודה צומצם ל-15% ורק מקומות חיוניים פתוחים עם אישור מיוחד. שכיר שמגיע למקום עבודתו ונדבק בחיידק ולכן נאלץ לא להגיע למקום העבודה. האם מבחינת הלכה זה נחשב בתור תאונת עבודה או לא? | מה הדין אם אדם חולה שלא שמר על הוראות משרד הבריאות ונכנס לחנות או לקניון ומחמת כן הונחה על ידי רשויות הבריאות להיות בהסגר (עד שיוברר מצבם הבריאותי), ולכן לא היו יכולים לצאת לעבודה ונגרם לו הפסד ממון, האם חייב האדם החולה ששהה בקרבתם לשלם להם דמי שבת?
- 35 חולה במחלה מדבקת שהשתעל על מאכל ולכן היה צריך לזרוק אותו, האם חייב לשלם? נזק שלא ניתן להבחין בו בעיין רגילה אלא על ידי מיקרוסקופ מיוחד האם הוי בכלל היוזק שאינו ניכר?
- 36 זיהם את האוויר בנגיפים ומחמת כן חלה חברו?
- 37 חשוד כחולה שהסתובב בחברת אנשים ומחמת כן הניחום בהסגר האם חייב דמי שבת?
- 38 הזמינו אירוע באולם ונאלצו לבטל בגלל הקורונה, האם חייבים לשלם לבעלי האולמות?
- 42 חולה קורונה שאכל ממסעדה ולכן כולם הדירו רגליהם משם, האם חייב בתשלומי נזיקין? | אדם שביטל טיסה שהזמין כי לא רוצה אחר כך לחזור ולהיות בבידוד, האם צריך לשלם על דמי הביטול?
- 45 האם רופא יכול לסרב לטפל בחולים במחלה מדבקת, האם מותר לו לאדם להיכנס לרשימת מקבלי החיסון החדש שהומצא ע"י משרד הבריאות האמריקאי בתור שפן ניסיון?
- 46 מכיוון שעדיין לא נמצא תרופה לחולי הקורונה, ממליצים לקחת ויטמינים כדי לחזק מערכת חיסוני הגוף וממילא למנוע המחלה האם מותר לקחת בשבת?
- 50 האם מותר להשתמש ב"אלכו-ג'ל" בשבת ויום טוב?
- 51 האם מותר להשתמש ב"אלכו ג'ל" בפסח או שיש לחפש דווקא כשר לפסח? חולה בקורונה שעומד להישלח לאשפוז ובידוד לפני פסח, כיצד יבדוק את החמץ?
- 52 ההנחיות לציבור שהובאו על ידי הרבנות הראשית ערב חג הפסח תש"פ
- שמחות בזמן ההסגר**
- 48 אם הנמצא בבידוד, ונבצר ממנו להיות בברית מילה של בנו. אם התינוק נמצא בבידוד איך ומתי עושים ברית מילה?
- 49 איך עושים סעודת פדין הבן כשהוראת משרד הבריאות שאין להתקהל? זמן קריאת שם לבת כשמתפלל בבית כפי הוראת משרד הבריאות? כיצד עורכים חופה בהסגר? כיצד ניתן לערוך שבע ברכות בהסגר? כיצד עורכים בר מצווה בהסגר?
- 54 הצד הטוב והיפה שלמדתי והתובנות שלי מנגיף הקורונה

פתח דבר

עד ממש לפני רגע היינו בעולם מתוקן, היו לנו זמנים, היה לנו סדר יום, הייתה לנו עבודה, היו לימודים, ידענו לאן אנחנו הולכים ומתי עלינו לצאת מהבית, ידענו היכן וכיצד משיגים את מה שאנחנו רוצים. היינו מקובעים בריבוע אחד קטן ומוגדר, אוי ואבוי לו לכל מי שיעז להיזיז אותנו מהמשבצת שבה תחמנו את עצמנו. ופתאום בלי הראה וללא שום הודעה מוקדמת. הכל התהפך, אין יום, אין לילה, אין למה לחכות, אין חתונות, אין מניינים לתפילה, אין יציאה לרחוב, אין אפילו צפי לסיום המגפה, הכול מעורבב ומבולגן, אנרכיה, צד ימין לא יודע מה צד שמאל עושה - תוהו ובוהו מוחלט!

הקב"ה קרע את הגבולות של המשבצת, פיזר את הקיבעון שלנו, ואנחנו מוצאים את עצמנו בלי שום אחיזה, בשום דבר! ודבר שהכי מפיח הוא: פתאום אנחנו מוצאים את עצמנו לבד.

אסור לנו להתקרב לאף אחד, לאף אחד אסור להתקרב אלינו - בדידות!

ומה שהכי בולט מתעצם וצף ובמיוחד בתקופה הזו, היא העובדה שאין לנו לאן לברוח!

במלחמת המפרץ חשבנו להתגונן על ידי חדר אטום, שמנו מתחת לדלת סמרטוט רטוב עם אקונומיקה, בחלונות הדבקנו סלוטייפ, הביאו לנו מסכות אב"כ.

אם במתקפת טילים אנחנו עוד חושבים שבידינו לברוח, להתגונן ולהינצל, יש מקלטים, יש שכפ"צים, ומקסימום – לוקחים מטוס ובורחים למדינה אחרת.

פתאום, **אין לנו דרך להתגונן**, אנחנו אפילו לא יכולים לראות את הווירוס!

פתאום, **אין לנו לאן לברוח**, הנגיף נמצא בכל פינה בעולם! עוד לא היה דבר כזה מעולם!!

פתאום, **אפילו האנשים הכי קרובים**, ייתכן והם מסוכנים בשבילנו...

והשאלה זועקת מקירות הלב: אבאלה יקר, 'אנה מפניך אברח'?

ריבוננו של עולם מסתובב בכל העולם, הוא מגיע לכל מקום, אין שום אזור חסין, אף אחד לא יכול לומר אני אהיה בסדר אני מתעמל והולך כל יום לחדר כושר ולכן בי שום דבר לא יפגע!

לברוח – בלתי אפשרי. מה נשאר לנו? רק להביט ולהתחבר לכווח העצום והבלתי נתפס של הבורא.

בכל רגע אפשרי יכולה לבוא הבשורה שעלינו להיפרד מהנוחות התמידית, ולהיכנס לתוך חדר קטנטן, להישאר שם לבד, בלי חברים, בלי שיחות על דא ועל הא, בלי הרבה אפשרויות.

הדבר הזה מזכיר לנו את הציווי שהיה לנו לפני חצי שנה: צא מדירת קבע ושב בדירת עראי.

כמו במצוות סוכה, בה אנו נפרדים מהנוחיות של הבית הקבוע, מהמקום הטבעי שלנו ממשך כל השנה, ונכנסים לתוך בקתה רעועה, חשוכה, גגה דולף.

רבי מנחם מנדל מקוצק האדמו"ר מקוצק שואל: למה דווקא במצוות סוכה ישנה הלכה ש'המצטער פטור מן הסוכה'? במה שונה היא ממצוות אחרות שבתורה???

האם שמעתם פעם על הלכה שמי שמצטער פטור מהנחת תפילין?

או מי שמע על הלכה שמצטער פטור משמירת שבת?

למה לא שמענו שהמצטער פטור מתקיעת שופר?

אומר האדמו"ר מקוצק: מה העניין של הסוכה, מה עצם הרעיון שעומד מאחוריו? אומרים לו לאדם, תעזוב את קורת הגג היציבה שלך, תעזוב את הקיבעון שבו אתה נמצא כל השנה, ולך אל ארץ לא זרועה, לך לך אל דירת עראי מטה לנפול, צא מהבית שלך ולך לך אל הבוכה שכל רוח מצויה תזיז את הבדים שלה, תצא מהבית שאותו טיפחת כל כך והכנס לך אל תוך הסוכה שכל טיפת גשם או טל תרטיב אותך. וכל כך למה, בשביל

להראות לך עד כמה אתה תלוי באמת בבורא, ועד כמה אתה זקוק לקרקע היציבה שהבורא יתברך נותן לך! הסוכה היא הזדמנות עבורך לנצל את הזמן הזה להתבוננות ולהתחברות.

אבל אם אתה מסתובב עצבני, אם אתה מצטער, אם אתה לא קולט את ההזדמנות המדהימה שניתנה לך, אז כשביל מה יש צורך מיותר להטריח אותך לחינם? תחזור ותכנס הביתה ואל תסתובב בתוך הסוכה כשאתה אדום וכועס כמו סיר לחץ, אם אתה מסתובב בתוך הסוכה בעצבים כמו אריה רעב בסורג, לא צריך טובות... אתה פטור, הכול בסדר...

וכאן בדיוק טמון ומתגלה כל ההבדל בין הגויים לבין עם ישראל!

נאמר שבעתיד ייתן ה' לגויים את האפשרות לקיים את מצוות סוכה, וכשהוא יוציא חמה מנרתיקה הם יבעטו בה ויברחו ממנה...

הגויים אינם מסוגלים לשבת לבד, הם פשוט יוצאים מדעתם! סף וברומטר הלחץ שלהם נמצא הרבה מעל הקו האדום ועומד בסימן התפוצצות! הייתכן, לשבת לבד בבית בלי שום מטרה, וסכנת מגפה מרחפת מעל ראשם?! באחת המדינות, שעדיין לא חלה בה חובת ההסגר, אמרו בבדיחות, שאם יסגרו כמה עשרות גויים בבניין אחד למשך שבועיים – התוצאות יהיו הרבה יותר חמורות מאשר הידבקות בקורונה...

הגויים 'מבעטים ויוצאים'! אין להם מטרה, הם עצבניים, בועטים בקירות, הם לא מסוגלים להבין שיש כאן הזדמנות להתחבר לבורא ולעצמנו!!

אבל מה עם יהודי? ליהודי יש את הכוח להבין, חבויות בו הכוחות והאנרגיות, נמצאים בגופו האפשרויות להתחבר, יש בנו את היכולת לחפש ולמצוא את קרבתו של הבורא!

עלינו רק להתפלל להקב"ה על דבר אחד ויחיד: ה' רועי לא אחסר! – שלא תחסר לי הידיעה התמידית שאתה ה' הוא שמוליך אותי תמיד, רק אתה הוא זה ששומר עלי כרועה נאמן!

וכידוע, אין כמו סיפור טוב להמחיש את העניין...

סיפר יהודי שבצעירותו, לאחר שסיים שירות עתיר קרבות בצבא, החליט לצאת, לא פחות, למסע דיג באלסקה... תשאלו, מה יש לו לאדם לחפש באלסקה, והרי אין שם כלום?! אכן, זה בדיוק מה שחיפש, מקום שאין בו כלום, רק להיות עם עצמו, הוא הבריאה היקום והבורא. פשוט, רק לשבת ימים שלמים על שפת האגם, ולדוג...

לפני המסע התייעץ הצעיר עם מדריך טיולים מנוסה המכיר את שטחי אלסקה ואת מה שהם טומנים בחובם. שואל הצעיר את מורה הדרך המנוסה: תן לי בבקשה כמה טיפים למסע, תאמר לי האם ישנם סכנות מסוימות שעלי לחשוש מפניהם במהלך המסע?

המדריך המנוסה אמר לו: ממש אין לך ממה לחשוש, ארץ אלסקה היא ארץ שקטה שללילה ורגועה, יש בה עם נוף בראשיתי פסטוראלי מדהים ועוצר נשימה, לאלסקה עדיין כל עידן הציביליזציה עדיין לא הגיע.

אבל, אמר לו, ישנו דבר אחד מסוכן באלסקה, דוב גריזלי שמו... מדובר בדוב אימתני מפחיד ומסוכן ביותר, שהפגישה עמו במהלך דיג עלולה להיות חוויה הרבה פחות נעימה, כל מפגש אתו יכול להרוס לך את כל הטיול...

שואל הצעיר בחשש: "ומה אעשה אם אפגוש אחד כזה?"

"הדרך הכי טובה ונכונה להתמודד מולו, היא קודם כל להירגע, קודם כל אסור לך להיכנס ללחץ, אל תעיז להיכנס להיסטריה. כל מה שאתה צריך לעשות אם וכאשר תיתקל בדוב גריזלי, זה פשוט תיישר את הגב ותעמוד זקוף וישר אל מול הדוב, תביט אל תוך עיניו של הדוב ותאמר לו: היי דוב, תקשיב לי טוב! המקום הזה הוא שייך לי, ואני דג כאן את הדגים!".....

הצעיר גיחך על הרעיון המוזר, וקיווה בסתר לבו שלא יצטרך להעמיד את השיטה המפוקפקת הזו במבחן המציאות. הוא טס לאלסקה, ישב בה ימים על גבי ימים, דג לו דגים, הביט לשמים, עצר נשימה מול נופים... ויום אחד שמע רחש מבין קני האגם...

הוא כמעט התעלף, דוב שחום עם פנים זוממות התקרב אליו, והחל לרחרח אותו מכף רגל ועד ראש... הצעיר איבד את עשתונותיו, לא היה לו כל סיכוי מול החיה האימתנית, ובלא כל ברירה נעמד, רועד כולו, וגמגם מול הדוב את המשפט המאיים... "היי דוב, המקום הזה הוא שלי, ואני דג כאן את הדגים"... הדוב התרומם באחת, נעמד על שני רגליו... פתאום הוא נראה כל כך אימתני, גבוה הרבה יותר מהצעיר המפרפר...

אבל הצעיר לא ויתר, ובנשימות מאומצות תפס אומץ, הביט הישר אל תוך עיני הדוב ואמר בקול מתייזב: דובילה תקשיב לי טוב טוב, כאן זה המקום שלי! תעשה מה שאתה רוצה - אני לא זז מכאן! ו...הפלא התרחש!! הדוב כרע ברך, פנה לאחור - ונעלם לבין השיחים... הוא היה המום. לא הבין כיצד דבר כזה ייתכן?! האם הדוב יודע אנגלית? האם זה איזה שהוא לחש נסתר ופלאי?

לאחר שחזר מהמסע הארוך, לא התאפק הצעיר ומיד הגיע אל מורה הדרך ושטח את שאלתו הסקרנית הבערת בפני המדריך המנוסה.

התשובה הייתה מפתיעה ומכוננת עוד יותר: "תשמע ידידי הצעיר - השיב המדריך המבוגר - את ההסבר לתגלית אותה הופתעת לגלות.

פשוט, הדוב מודע היטב לכך שהדרגה שלו פחותה מזדרגתו של האדם, גם הוא יודע שהאדם הוא הכתר של הבריאה כולה! ולכן - הדוב לא מעז להתקרב לאנשים! אלא אם כן העומד מולו מתנהג כמו חיה - צורח, משתולל, בורח, מתפרע... מול אחד כזה אין בו שום חשש... אבל אם האדם רק מראה לו שהוא 'אדם', הדוב מבין מיד את הרמז ופוסע הלאה בשקט... ולכן, ברגע שהראת לו שאינך מתכוון לזוז מהמקום כי אתה בן אדם - הדוב פשוט הסתלק!!!"

כה אמר ה', זכרתי לך חסד נעוריך, אהבת כלולותייך, לכתך אחרי במדבר, במקום שָממה, במקום שבו המסכנות חוגגת, אבל בשונה מאחרים, לקחת את זה למקום חיובי! ועל זאת אזכרך לעולמים... עלינו לנצל את הימים הטרופים הללו להתחבר לעצמנו, לשבת עם עצמנו ולגלות את האוצרות הטמונים בנו, ללמוד על כוחות הנפש שה' נתן לנו ברחמיו, וגם להשתמש בהם, כמובן... ורק כך נוכל לעמוד באומץ לב מול האתגרים המתרוממים מולנו - ואינם אלא ניסיון... וניסיון הוא נס - נס בארמית הוא דגל, לומר לך אתה ממש לא אותו אדם שהיית כשנכנסת לניסיון ולא אותו אדם כאשר יצאת ממנו. איזה סוג אדם בדיוק תצא? הכול תלוי אך ורק - בך!

רגע של מחשבה...

כשהחלה שנת 2020, העולם היה במסלול של צמיחה יציבה, מדדי הבורסות המובילות עלו לשיאים חדשים והתיירות העולמית פרחת. בתחילת מרץ כל זה השתנה. וירוס הקורונה שפגע בעיקר בסין החל במהרה להתפשט לארצות שונות ברחבי העולם, כולל ארצות הברית. תוך ימים ספורים, כמעט כל אירוע בקנה מידה גדול ברחבי העולם בוטל. הבורסה צנחה ביותר מ-20% והפכה לשוק דובים. חברות שיט, חברות תעופה, מלונות וספקי תיירות אחרים סבלו מביטולים מסיביים.

כמעט כל חברה, בכל תעשייה כמעט, הושפעה מכך. איטליה ריתקה מיליוני אזרחים לבתייהם וישראל החלה לדרוש בידוד של 14 יום מכל אדם שנכנס למדינה מחו"ל, מה שלמעשה סגר את שעריה. ארצות הברית

סגרה את שעריה בפני רוב מדינות אירופה. רובנו רואים כיצד מקורות הפרנסה שלנו מידלדלים בצורה משמעותית.

כיצד ייתכן שעושר רב כל כך מתאדה בפרק זמן כה קצר? כיצד ייתכן שכל כך הרבה אנשים מרותקים לבתיהם?

מה היה קורה אילו היינו שומעים בחדשות לפני כמה חודשים שאלף בני אדם נהרגו באסון טבע שפקד את סין, ועוד עשרות אלפים נתונים בסכנה?

אני מניח שהיינו פולטים "אוי", אולי שואלים את עצמנו אם ישנם יהודים בקרב הנפגעים, ועוברים הלאה. התרגלנו שכל ישראל ערבים זה לזה, ואפילו ההכרה הזאת צריכה חיזוק, אבל לא התרגלנו לערבות הדדית עולמית. באה הקורונה ושינתה זאת. פתאום נעשתה מוחשית מאין כמותה העובדה שאסון שפוקד את סין הופך להיות עניין של העולם כולו. פתאום שלומנו משולב בשלומם של סינים, איטלקים, ואפילו איראנים, מי היה מאמין.

המחשבה שמדינות חופשיות כגון איטליה וישראל יסגרו את שעריהן ושארה"ב תעצור את הטיסות מאירופה הייתה בלתי נתפסת לפני מספר ימים ועם זאת, זה מה שקורה עכשיו. ה-NBA עצרו את משחקי העונה, בתי הקולנוע ריקים, כנסים מתבטלים - כל זה היה בלתי נתפס לפני מספר ימים. אנו רגילים לחשוש לגבי מזוודות אבודות, עיכובים בהמראות, עיכובים בנחיתות. מי חשב על כך שמדינות שלמות יסגרו את שעריהן או על כך שטיולים קבוצתיים יעצרו בחריקה? למרות שאני די בטוח שיהיה אפקט ריבאונד בתחומי התיירות והשווקים הפיננסיים בתום המשבר, כפי שהיה במשברים קודמים, זה הזמן להרהר במה שקרה ולערוך שינויים חיוביים בחיינו.

בשפה משפטית, אנו קוראים לכך אירוע של כוח עליון, כלומר, כוח שמעבר לשליטתנו או יד אלוהים. בעודי מתרווח וחושב על המתרחש, אני מבין שהאדמה המוצקה שעליה אנו מתהלכים היא אשליה. אם ישנו כוח עליון שהוא כל-יכול, שיצר את האדמה הזו ונתן לנו חיים, בריאות ועושר, מדוע שלא יוכל לקחת מאיתנו את הכל ברגע ולבחון אותנו?

כשאנו מבינים מהיכן מגיעים ההצלחה והעושר שלנו, איננו כה המומים כפי שקורה כשהכל נלקח מאתנו: "וְיִכְרְתָהּ, אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ--כִּי הוּא הִנְתָּן לְךָ פֶתַח, לְעֲשׂוֹת חַיִּיל" (דברים ח, יח). ובאופן דומה, "יְהוָה נָתַן, וַיְהִי לְקַח" (איוב, א, כא).

היו לנו שנים כה רבות של הצלחה ושגשוג מתמשכים, אך כמה מאיתנו הודו על כך? כשאנו מתברכים בעושר, תפקידנו הוא לעשות טוב בעולם הזה. עלינו לוודא שאנו עוזבים את העולם הזה כשהוא במצב טוב יותר מכפי שהיה כשהגענו אליו. האם אנחנו עושים זאת?

אנו חושבים שאנחנו בשליטה, אולם זוהי אשליה. יש כוחות נעלים מאיתנו, שהם מעבר לשליטתנו. כשאנו חיים מתוך נקודת מבט זו ושמים לב לקריאות ההתעוררות המתרחשות מדי פעם, חיינו נהיים הרבה יותר רגועים והרבה פחות מלחיצים, ונוכל לראות הזדמנות להתבונן בחיינו מתוך פרספקטיבה. האם התעוררתי היום? האם אני מתפתח ועורך שינויים בחיי?

כשהתפרצה הקורונה נזכרתי במדרש על טיטוס. רגע אחרי שהחריב את המקדש וחילל אותו, נעץ חרב בפרוכת ונדמה היה לו שכבר העלים את האל. הוא יוצא עם כלי המקדש בספינה. הים מאיים להטביע את הספינה וטיטוס בעל התפיסה האלילית מכריז - אלוהיהם של אלה, אין כוחו אלא במים. בתגובה אומר דוש ברוך הוא: ברייה קטנה יש בעולמי ויתוש שמה. עלה ליבשה ועשה עמה מלחמה.

הינה זה חוזר על עצמו. סין, מעצמה צבאית, אחת הכלכלות הכי חזקות בעולם, עומדת חסרת אונים אל מול ברייה קטנה שאפילו לא נראית בעין. ולא רק סין. המדע והטכנולוגיה כבשו את העולם, ויש תחושה אנושית

שאנחנו כל יכולים. טוב לקבל תזכורת מדי פעם לכך שאנחנו בסך הכול בני אדם. אפילו מול ברייה קטנה שעושה שליחות אלוקית אנחנו מאבדים את הידיים ואת הרגליים. קצת ענווה תעשה לנו רק טוב. העולם זו בקצב מהיר - אחד הדברים הכי משמעותיים שלמדנו בפורים הוא שיד ה' יכולה לשנות את המאורעות ההיסטוריים מן הקצה אל הקצה. כשהיה המן האיש החזק בממלכה, כשכולם השתחוו לו והוא קיבל הרשאה להשמיד את ישראל, זה היה נראה כמו עובדה מוגמרת. זה השתנה בכמה ימים!!! מי היה מאמין שמרדכי, האיש שבשלו נגזרה הגזרה, יקבל את בית המן, שהמן ייתלה על העץ שהכין בעצמו?!

גם היום, במבט אנושי, העולם נראה מאד יציב. אפשר להאמין בביאת המשיח אבל קשה לדמיין איך הקב"ה יפעל בדרך הטבע ויחולל שינויים עצומים בעולם. גם בהיבט הזה, באה הקורונה ונותנת לנו שיעור גדול באמונה. באופן בלתי צפוי יכולה כלכלה אדירה של מדינה חזקה להגיע לכדי שיתוק. השיתוק הזה משפיע על מדינות אחרות. דברים זזים. עוד קשה לראות את אחריתם, אבל זה גדול עלינו. הכול יכול לקרות מהר מאד. גם אם יתמהמה אחכה לו. אבל יכול להיות שנופתע לגלות את הקצב. ברגע שהאל החליט התרחשו שינויים מהירים מאוד במלכות אחשוורוש: "מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי היהודי", "מהרו את המן לעשות את דבר אסתר". קצב המאורעות האלוקי תמיד מפתיע את הקיבעון הריאליסטי האנושי. בקרוב נשב לשולחן בליל הסדר ונקרא את סיפור עשר המכות. פרעה והמצרים הניחו שהם יכולים לבצע בעצמם כל "כישוף" שביצע משה. הם לא האמינו שליהודים יש אלוהים ושהוא זה שמביא על עמם את עשר המכות. הם לא התעוררו ולא למדו לקחים בעקבות המכות. ברגע שהמכה הוסרה, הם הפרו את הבטחתם לשחרר את היהודים. ללא חרטה, ללא הפנמה, ללא שינוי התנהגות.

מה עומדת להיות תגובתנו לוירוס הקורונה?

במקום להיבהל מווירוס הקורונה, הבה ננצל זמן זה כדי להעריך את מה שיש לנו ונתמקד באופן שבו נוכל לקדם את מטרת חיינו בצורה טובה יותר. אנו עובדים כל כך קשה כל חיינו למען העושר, שמים עליו כזה דגש, ואנו מניחים שהוא תמיד יהיה שם. אולם הוא יכול להילקח מאיתנו בכל עת. וכשהוא נלקח, מה נותר לנו? מה באמת חשוב בחיינו?

נכון, זה נחמד שיש לנו דברים ושיש לנו את הכסף לצאת לחופשות ולקנות מה שאנחנו רוצים. אין שום דבר רע בצבירת עושר, כל עוד אנו עושים זאת בצורה מוסרית ומשתמשים בעושר זה כדי לשפר את העולם שסביבנו. עכשיו זה הזמן לבדוק אם אנו משתמשים בכישרונותינו ובנכסים שיש לנו בצורה הטובה ביותר. כשאנו מבינים שיש לנו מטרה וייעוד בחיים, נוכל לראות שהעושר הוא כלי שהוענק לנו על מנת למלא משימה ייחודית זו. אנו מרגישים אושר פנימי שמגיע מתוך כך שאנו חיים את חיינו עם משמעות. כשאנו מבינים מהי משימת חיינו, נוכל גם להבין שהכלים שניתנו לנו הושאלו לנו ועלולים להילקח מאיתנו בכל עת.

לאחר ההוראה המפורשת שיצאה ממשרד הבריאות שאת חג הפסח ואת "ליל הסדר" נחגוג רק עם "המשפחה הגרעינית הקרובה" זה הזמן להתעמק בדברי חז"ל בפרקי אבות: "איזהו עשיר? השמח בחלקו". אנו מתכננים לנצל הזדמנות זו כדי לשנות את חיינו כך שנהיה מרוצים ממה שיש לנו, גם אם חלק מהעושר והחופש שלנו נלקח מאיתנו. כשמגפה זו תהיה מאחורינו, אני מקווה שחיינו יהיו משמעותיים יותר בזכות השינויים שאנו עורכים עכשיו.

* * * *

אתם זוכרים את הימים שבהם קורונה היה רק שם של מותג בירה משובח במיוחד? החדשות על הנגיף הקטלני מסין לא מפסיקות להגיע. הידיעות על מספר הנדבקים, מספר המתים ובאלו מדינות הוא כבר הספיק להתנחל מעסיקות את יומני החדשות ומתחרות על הבכורה בשידורי הפריים טיים בתקופה פוליטית

סוערת. המומחים של משרד הבריאות טוענים שאין ספק שהאורח הלא רצוי יגיע לישראל, השאלה היא רק מתי.

הנגיף הנורא הזה הוא עוד דוגמא לכך שהעולם שלנו הפך לכפר גלובלי קטן. מאורע שקרה בקצה השני של כדור הארץ משפיע על המרחש כאן ובעולם כולו. אם הנגיף היה מופיע לפני 100 שנה מסתבר שההופעה שלו היתה ממוקדת ומקומית הרבה יותר. אלו שהיו גרים ליד המוקד של ההתפרצות היו בסכנה אבל שאר העולם לא היה שומע אפילו על המחלה החדשה. למעשה, יתכן שאכן היו מחלות כאלו בעבר, ואולי אפילו הנגיף הזה עצמו כבר התפרץ בזמן אחר במהלך השנים, אבל הוא לא הפך אז לסיכון עולמי. רק בימינו עם הקלות שבה ניתן לטוס ממדינה למדינה ומיבשת ליבשת, כל מחלה מכל מקום בעולם עלולה להתפשט בקצב מסחרר. אין ספק שהפיכת העולם לכפר גלובלי הביאה הרבה דברים טובים. היכולת לסייע בעתות משבר ואסונות טבע היא דוגמא מצוינת לצד החיובי. כשרעידת אדמה או סופה מכה בכל מקום בעולם, מיד נשלחות משלחות משלל מדינות עם עזרה וסיוע. כמו כן התועלת הכלכלית מהעובדה שהשוק העולמי פתוח וניתן לקנות מכל מקום ולמכור לכל אחד אינה מוטלת בספק (הצמיחה הכלכלית של סין בשנים האחרונות גבוהה בצורה יוצאת דופן. אבל כמו לכל דבר, יש גם צד שני. אנחנו קרובים יותר מאי פעם לכל הטוב בעולם, ומצד שני אנחנו גם קרובים לכל הרע והשלילי בעולם).

כך גם לגבי ההתעצמות הטכנולוגית והנגישות למידע. אין ספק שההישגים הטכנולוגיים בשנים האחרונות הביאו הרבה דברים טובים, כמו נגישות למידע על זכויות שונות, אפשרויות למידה על כל דבר מכל מקום. אבל יש גם את הצד השני. עלינו לזכור שכמו שאנחנו חשופים לכל הטוב בעולם, אנחנו גם חשופים לכל הרע והמכוער שיש בעולם. אם פעם כדי לפגוש מקרוב התנהגות עבריינית או לא מוסרית היה צורך להרחיק למאורות פשע אפלות, היום ניתן לייבא את הכל למכשיר האישי תוך מספר רגעים. נגיף הקורונה מהווה תמרור אזהרה – לא כל מה שיש בעולם הוא טוב. עלינו לשמור על ערנות ולבדוק היטב למה אנחנו נחשפים. לא לתת גישה לנגיפים שונים לגופנו ולהתנהגויות לא מוסריות אל נשמטנו. נתחבר לעולם בדרכים חיוביות ומעצימות, בעיניים פקוחות ועם יד על הדופק. ויהי רצון שנזכה להישמר מכל פגע רע ומרעין בישין המתרגשות בעולם, ואך ששון שמחה ובריאות השלימות ישכנו בכל בתי ישראל אמן.

* * * *

שאלות ותשובות אקטואליות בנושא הקורונה

האם אנו צריכים או מחויבים לשמור על נקיות והיגיינה?

איתא בירושלמי במסכת תרומות (פרק ח הלכה ג) שכל זיעת האדם היא סם המוות, חוץ מזיעת הפנים. ע"ש. וכן פסק הרי"ף במסכת עבודה זרה (דף י ע"ב), וכן רבנו הרא"ש במסכת עבודה זרה (פרק א סימן יג). וכן פסק הרמב"ם בהלכות רוצח (פרק יב הלכה ד), וזה לשונו: "אסור לאדם לתן מעות או דינרים לתוך פיו שמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין או מצורעים, או זיעה שכל זיעת האדם סם המוות חוץ מזיעת הפנים". וכן כתב האגודה במסכת ע"ז (פרק ב סימן כ), ורבינו חננאל ע"ז (דף לג ע"א), והמאירי ע"ז (דף ל ע"ב), והרא"ה בשיטת הקדמונים לעבודה זרה (דף ל ע"ב ד"ה גרסינן), וכן הראב"ה (בסימן אלף נט), והרשב"א בתורת הבית הארוך (בית ג שער ה, דף צ ע"א), ורבינו ירוחם (נתיב טו ח"ה, דף קמא ע"א), ובספר מצוות קטן (מצוה קעא), וכן בספר החינוך (מצוה תקמו, ד"ה והרבה דברים) ועוד ראשונים ואחרונים, שכתבו שכל זיעת האדם היא סם המוות, ולכן צריך ליזהר ולהישמר ממנה. וכן כתב הטור (בסימן קטז), ומרן הבית יוסף בשולחן ערוך (סימן קטז סעיף ד).

וכן נאמר בגמרא במסכת בבא קמא (דף ס ע"ב): רבא בשעת הדבר היה סוגר את החלונות, מחשש להידבקות עיי"ש ברש"י. וכן במדרש רבה (ויקרא פרשה טו פיסקא נ): שרבי יוחנן אומר שאסור לילך במזרחו של מצורע ארבע אמות, ורבי שמעון בן לקיש אומר אסור אפילו מאה אמה, ולא פליגי מאן דאמר ארבע אמות שאין הרוח יוצא ממנו, ומאן דאמר מאה אמה בשעה שהרוח יוצא. רבי מאיר לא אכיל בעי מן מבואה דמצרוע, רבי אמי ורבי אסי לא הוו עיילי למבואות של מצרוע.

וכמו שהבאנו גם מרן בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קטז סעיף ה) כתב: שיש להתרחק מן המצרוע מחשש להידבקות, וזה הטעם שמצרוע יושב בדד מחשש הידבקות ממנו, ראה באריכות רבה בספר מקור חסד לגאון בעל מרגלית הים בביאורו על ספר חסידים (סימן תרעג) שפירט כתב והאריך להביא מקורות רבים שמחלת הצערות היא מחלה מדבקת ויש להיזהר מאוד מלהידבק בה, אמנם בזמן הזה הצערות אינה מדבקת אלא אם נמצאים אם החולה זמן רב מאוד כמה שנים, כמו שכתב בנשמת אברהם.

הרמב"ן בביאורו על התורה (פרק יט פסוק יז) כותב: שהמלאך אומר ללוט "הימלט על נפשך אל תביט אחרריך" וכתב הרמב"ן וז"ל: "כי הראות באוויר הדבר ובכל החוליים הנדבקים יזיק מאוד וידביקם, וכן המחשבה בהם, ולכן ייסגר האיש המצרוע וישב בדד וכו' וממשיך וכותב הרמב"ן לפי זה יהיה אפשר להבין מדוע נענשה אשתו של לוט והפכה להיות דווקא נציב מלח ולא עונש אחר. מכיוון שבאותה המכה במחשבתה כאשר ראתה גופרית ומלח הורד עליה מן השמים ודבק בה! עיי"ש.

ובשו"ת בית דוד (סימן כב) כתב: 'על דעת על דעת השאלה בחולי המדבק אם מותר לשמשו או שאסור לשמשו משום ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, ועיין עוד בשו"ת מהרי"ל שצריך לברוח מן הדבר כשהדבר בעיר, ובמסכת שבת (דף לב ע"א) אל יעמוד בשעת סכנה, ומה שכתב כת"ר שיש לומר דהוי כמו מאבד עצמו לדעת כיון שמוסר עצמו לסכנה! עיי"ש. וכן ראה לרבי אברהם אזולאי בספרו חסד לאברהם (בעין משפט נהר כח) שכשיש דבר בעיר העיקר הוא לא נשום את אוויר החולים. ועיין באריכות בספר רפואה וחיים (פרק ה). וכן כתב רבינו בחיי (בפרשת קרח) על הפסוק "הבדלו מתוך העדה" שכתב: "כדי שלא ידבק בהם האוויר הרע שבמכת דבר, כעניין האמור באשתו של לוט ותבט אשתו מאחוריו". עכת"ד. וכן כתב הגרעק"א בגליון יו"ד (סימן קטז ס"ה) בשם רבינו בחיי. וכן כתב בשו"ת הרשב"ש (סימן קצה).

והחידקים הללו הם גם כן כמו מלאך המשחית, וכמו שכתב בשו"ת מפענח נעלמים (סימן ט), וז"ל: וזה ימים בלכתי בדרך בעת נסיעה על מרכבת הקיטור, שאלני אדם אחד במה שמבואר במקראי קודש שסיבת המגפה נעשה על ידי מלאך משחית, והרי בימינו נתברר ע"י כלי השקפה המגדילים את הראות, שסיבת התדבקות המגיפה מאחד לחברו מתהווה ע"י רמשים קטנים דקה מן הדקה, והשבת לוי דע כי לא מחכמה שאלת זאת, האם סבור אתה כי אלה הרמשים הברואים הקטנים הם חיים מעצמם בלי השפעת כח עליון, אין הדבר כן אלא יש כח נעלם מאתנו השופע בהם חיותם אשר הם חיים, והנה הנביאים ידברו מצד כח הרוחני, והטבעיים ידברו מצד כח הגשמי.

ולפי זה יוצא שכן הוא דעת חז"ל. והדבר הוסכם בכל הראשונים והאחרונים שזיעת האדם היא סם המוות, לכן בוודאי חייבים ליזהר בכל הכללים הללו. ויש שחושבים שהיא מידה יפה או מידה היותר ממידת האמצע, וכביכול רק לאיסטניסטים נאמרה, ואמנם הנך רואה כי נאמרה הלכה זו לכל אדם.

ורבנו יוסף חיים הבן איש חי זיע"א כתב בספרו בבניהו על מסכת הוריות דף יב ע"א) וז"ל: "וידוע כי נקיות המקום הוא צורך גדול, הן בעבור הנפש והן בעבור בריאות הגוף".

וכן כתב השל"ה הקדוש (שער האותיות דרך ארץ, דף סב ע"ב). וכן כתב הרמב"ן על הפסוק "והתורה רצתה בטהרת ישראל ובניקיון גופם" (ויקרא יג, ג) עכ"ל.

וזה לשונו של השל"ה הקדוש (שער האותיות דרך ארץ, אות טו): גם מדרך ארץ הוא, לראות שיהיה גופו נקי תמיד, הן אברים הגלויים, הן אברים הנסתרים הן מכל לכלוך, הן מכל זוהמה, וכהא דתניא בפרק במה

טומנין (שבת נ ע"ב) רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו, שנאמר: "כל פעל ה' למענהו" (משלי טז, ד). וזולת זה הטעם, היא בטבע, נקיות הגוף מביא לידי התעוררות נקיות הנשמה, וכשאינו נקי נמשל כבהמה, ועושה מעשה הבהמה. ויראה, שלא יאכל מאכל שיצא ריח רע מפיו, ואם ריח רע נודף מפיו, ישתדל להתרפאות ממנו, כדי שלא יהא מאוס אצל בני אדם. ויהיה כל גופו נקי, ויתקן שערו וזקנו, כדי שלא יהיה מכוער אצל חברו, ובקל חומר שלא יצא ריח מפיו ולא יטנפו נחיריו.

והדבר הוכח גם על ידי החוקרים והרופאים במאות השנים האחרונות כאשר כל הרפואה החלה להתפתח, שרוב החולאים המגיעים לאדם מגיעים מבקטריות וחידקים.

והעולה לדינה מכל זה: שחייב אדם לשמור על עצמו ועל גופו שניתן לו מאת האלוקים בהשאלה, ולשמור עליו ולתחזק אותו כראוי, ולשמור על כל כללי ההיגיינה והנקיות עד כמה שאפשר.

ההיסטוריה חוזרת: לפני 190 שנה קבע הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע כמה וכמה כללים למניעת התפשטות מחלת הכולרה, צעדים שהתקבלו בברכה על ידי המלך והרשויות. בעולם ההלכה של 2020 עוקבים אחר פסקיו של הגאון בשנת 1831. כרבה של פוזנא, דאג הגאון רבי עקיבא איגר להפעיל את סמכותו כרב גם במקרים שאינם הלכתיים, לתועלת הציבור במקרי הצורך.

בשנת תקצ"א, לפני 190 שנה, פרצה מגפת הכולרה, והגאון רבי עקיבא איגר זצוק"ל תיקן מספר תקנות שסייעו מאד למניעת התפשטות המגפה ולבידוד האזורים הנגועים, הוא מינה ועד שיהיה אחראי על ההיגיינה במרחב הציבורי, ועל המודעות לה בקרב התושבים.

בנוסף דאג הגאון דאג שהוועד יממן שירותי ניקיון לבתי העניים, והפיץ כרוזים הלכתיים בדבר החובה לשמור על הבריאות על ידי הרתחת מי השתייה ושמירה על ניקיון אישי. כדי להמעיט התכנסויות המוניות, קבע בין היתר כי ניתן לוותר על תפילות במניין. לקראת הימים הנוראים באותה שנה, קבע כי תיערך הגרלה ובה ייקבע אלו מחברי הקהילה יתפללו בבית הכנסת בתפילות ימי ראש השנה, ואלו בתפילות יום הכיפורים, כך הצמצמה כמות המתכנסים לכדי שלישי.

כמו כן, קיצר משמעותית את התפילות עצמן, וקבע הפסקה ארוכה בין תפילה לתפילה. בשיתוף פעולה עם המשטרה המקומית, הוכנסו שוטרים לתוך בתי הכנסת כדי לפקח על הסדר ולמנוע צפיפות בשעות הכניסה והיציאה. הרב גם חייב את כל הקהל לשתות משקה חם לפני תפילת שחרית למרות המנהג שלא לטעום דבר לפני התפילה.

בצעדים הללו תרם הרב איגר זצ"ל משמעותית לצמצום מספר הנפגעים בפוזנא בהתפרצות זו של המגפה, וקיבל על כך מכתב הוקרה מפרידריך וילהלם השלישי, מלך פרוסיה. מחלת הכולרה, המוכרת גם בשמה היהודי "חולי רע", התפשטה בעיקר בפולין וסביבותיה, בשונה ממגפת הקורונה שהיא מגיפה עולמית, כאמור הגאון רבי עקיבא איגר זי"ע הצטרף לשלטונות בעזרתו לעצירת המגיפה, ותיקן כמה תקנות שסייעו לעצור את המגיפה.

וכך כותב הגאון רבי עקיבא איגר במכתב לרב קהילת פלעטשען המודפס בחידושי הגר"א במסכת נדרים דף ל"ט "בעניין תפלה בבית הכנסת, לדעתי זה אמת שהקיבוץ במקום צר אינו נכון, אבל אפשר להתפלל כתות כתות ובכל פעם במתי מעט, ערך ט"ו אנשים, ולומר אחר התפילה ערב ובוקר תהלים איזה מזמורים שיבחר ואחר כך הנוסח אל רחום שמך, ענינו, מי שענה, ויהי רצון אחר התהלים, ולהזכיר בתוכו גם על המלך ירום הודו, וזרעו ושריו, וכל שוכני ארצו, ולומר בבוקר ובערב פרשת התמיד בצבור, כל נוסח פרשת הקטורת". בהמשך מכתבו כותב רבי עקיבא איגר זי"ע, "ולחוש שלא ידחקו אנשים יותר מט"ו לבא לבית הכנסת, ואפשר על ידי עמידת שומר מפאליציי שומר מהמשטרה, להשגיח בזה, שמאחר ויש כבר כפי המספר אל יניחו לאחר לבוא לשם עד אחר שלימו הם, ואם יסרבו טוב להעביר לרשויות דפה, ובדאי תצליחו אם תזכירו את שמי

שהזהרתי אתכם, שלא להיות קיבוץ גדול, בבית הכנסת במקום צר, ושיעצתי לכם הסדר הנ"ל, וגם האזהרה באמירת תהילים ולהתפלל על המלך ירום הודו".

אם נחזור לזמנינו אנו, בעולם ההלכה של שנת 2020 תש"פ רואים בפסק ההלכה הזה אבן דרך חשובה, פסק ההלכה הברור לצמצם מנייני תפילה, למסור לרשויות את המסרבים לכללים, ואפילו להכניס שוטרים לבתי הכנסת - משמעותי ביותר לימים אלו ממש.

* * * *

האם יש חיוב להישמע להוראות משרד הבריאות והרופאים?

מי שלא נזהר בכוונה תחילה ובזדון מפר את הוראות משרד הבריאות הרי הוא מכניס עצמו לסכנה בכוונה תחילה ובוודאי מי שחייב בבידוד אסור לו לצאת החוצה מהבידוד. והרי הוא מכניס את עצמו ואת האחרים לסכנה ויש אומרים שדינו כמאבד את עצמו לדעת שאין סופדים לו.

והנה אדם שמכניס את עצמו לכל סכנה מוחשית בוודאי הרי הוא נחשב כמאבד עצמו לדעת, ובמסכת בבא קמא (דף צא ע"א) נחלקו התנאים האם רשאי ומותר לאדם לחבול בעצמו?

דעת רבי אליעזר הקפר אומר: שאין אדם רשאי לחבול בעצמו ונזיר מקרי חוטא מחמת שציער עצמו מן היין. וכך נאמר גם במסכת שבועות (דף כז) שאם אדם נשבע להרע לעצמו חלה השבועה וכו'. וכן פסק הרמב"ם בהלכות שבועות (פרק ה הלכה יז) שאם נשבע להרע לעצמו השבועה חלה. ואין זה סותר למה שפסקו הרי"ף והרא"ש במסכת בבא קמא (דף צ ע"ב) שלדינה אין אדם רשאי לחבול בעצמו, וכרבי אליעזר הקפר. וכן פירש הרמב"ם (הלכות רוצח פרק ה הלכה א) כי אין הדבר מפורש בתורה שאסור להזיק לעצמו אלא נלמד מדרשה, ולכן אף שהוא אסור באיסור מהתורה מכל מקום האיסור לא כתוב אינו מפורש, ולכן השבועה חלה, כן תירץ הרי"ף (חידושי שבועות כז. ושם כה. ד"ה מלקין). ועין עוד בחידושי המאירי (שבועות כז ע"א). וכל שכן לדעת הרשב"א בח"א (סימן תרטז) שלדינה אין השבועה חלה במי שנשבע לחבול בעצמו. ועיין בכנסת הגדולה (ח"מ סימן תכ) שהקשה על דברי הרשב"א מהגמרא במסכת ב"ק (דף צ ע"ב). וע"ע בטור (ח"מ סימן תמ) במש"כ בשם הרמ"ה, וברמ"א (יו"ד סימן רלו ס"ב). ובשו"ת הריב"ש (סימן תפח) כתב להדיה שגם החובל בעצמו, חלה השבועה רק לעניין ממון אבל לא לעניין איסור. ע"ש. ואמנם לא משמע כן בכסף משנה (הלכות ממרים פרק ה הלכה ז) לגבי הקזת דם לאביו. ע"ש. ואפשר שלדעת הרמב"ם (בהלכות רוצח שם הלכה א) כל איסור חובל בעצמו הוא מדרבנן, ולכן אין צריך להגיע לתירוצו של הרי"ף, שכיון שהוא איסור דרבנן השבועה חלה במקום איסור זה. משא"כ לדעת הרשב"א (סימן תרטז תשובה ח"א), האיסור לחבול בעצמו הוא מן התורה, ולכן לא חלה השבועה. ובישוב הסוגיות צריך לומר כמו שכתב הרי"ף הנ"ל. ועיין בקצות החושן (סימן רמו ס"ק א) בשם השיט"מ דמפתה אינו נותן צער מפני שנתנה לו את גופה לעשות כרצונו, וא"כ הזיק ברשות הבעלים. וכוונתו לשיט"מ בכתובות (דף לט ע"ב ד"ה ודע), והיינו אף שאין לה רשות לתן רשות לחבול בעצמה, מ"מ מדאורייתא יש לה רשות, כי איסור חובל בעצמו הוא מדרבנן. וק"ל.

ואמנם הנה המאבד עצמו לדעת אינו עובר בלא תרצח, כמבואר ברמב"ם (הלכות רוצח פרק ב הלכה ב): "וכן ההורג את עצמו כל אחד מאלו שופך דמים ועוון הריגה בידו, וחייב מיתה לשמים, ואין בזה מיתה בית דין". ובהלכה ג כותב הרמב"ם: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג את עצמו". עכ"ל. ומבואר שלדעת הרמב"ם אין בו איסור לא תרצח, שאם היה כן היה חייב בידי אדם כמו השוכר הורג להרוג את חברו המבואר שם בריש הלכה ב. וגם, שאילו היה איסור לא תרצח מן התורה, לא היה מביא הפסוק את דמכם וכו'. וראה במכילתא (שמות כא, יג). ועל כל פנים מבואר שכל שבא לכלל סכנה הרי זה מאבד את עצמו לדעת, שהרי הוא הכניס עצמו לכך. ועיין באריכות מה שכתב בעין במשפט (פרק ג הלכה יז) בדין מי שהכניס עצמו לאונס דלא מקרי אנוס.

* * * *

אדם שחזר מחו"ל או היה בקרבת חולה ובהוראת משרד הבריאות נכנס לבידוד כאמצעי זהירות, כאשר הוא יוצא מבידוד האם יצטרך לברך ברכת הגומל?

אמרו חכמים במסכת ברכות (דף נד ע"ב): ארבעה צריכים להודות: יורדי הים שחזרו ליבשה, הולכי מדבריות שחזרו לישוב, חולים שהתרפאו ואסירים שיצאו מבית הכלא לחופשי. והנה עניין ההשגחה הפרטית, והידיעה שאין דבר שקורה בעולם ללא ידיעתו ורצונו של הבורא יתברך הוא אחד מהיסודות החשובים של האמונה. ולכן, כדי להשריש בקרבנו את הידיעה הזו, תקנו חכמים ברכות שתכליתן להודות להקב"ה על דברים פרטיים שאירעו לנו, ואחת מברכות הודאה אלו היא ברכת הגומל.

נוסח הברכה: "הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב". כלומר, אף על פי שיש בנו חטאים ופגמים שבטעמים אנו עלולים להיחשב 'חייבים', בכל זאת הקב"ה גומל לנו טובות ומציל אותנו מן הסכנות. וכתב מרן השולחן ערוך (או"ח סימן ריט סעיף ב) לאחר הברכה אומר הציבור "מי שגמלך כל טוב הוא יגמלך כל טוב סלה

כללי ברכת הגומל: ככלל, ראוי לציין שיש הבדל יסודי בין מנהגי הספרדים לבין מנהגי האשכנזים בקשר לברכת הגומל. לפי מנהג האשכנזים רק כאשר הייתה סכנת נפשות מסוימת צריכים לברך הגומל. ואילו למנהגינו הספרדים אלו הארבעה מברכים הגומל גם כאשר לא נשקפה להם סכנת נפשות.

והנה מרן בשולחן ערוך (בסימן ריט ס"ח) כתב: בכל חולי צריך לברך אפילו אינו חולי של סכנה ולא מכה של חלל, אלא כל שעלה למיטה וירד, מפני שדומה כמי שהעלוהו לגרדום לדון. ואין הפרש בין אם יש לו מיחוש קבוע ובא מזמן לזמן ובין שאינו קבוע. וכתה על כך הרמ"א: ויש אומרים דאינו מברך רק על חולי שיש בו סכנה, כגון מכה של חלל, וכן נוהגים בארצות אשכנז. ועיין עוד בבית יוסף (סימן ריט ס"ח) מה שכתב על כך.

והנה כמה אחרונים פסקו כדברי מרן השולחן ערוך דכל שנפל למשכב מחמת חולי כגון שקיבל חום גבוהה וכיוצא בזה ואפילו יום אחד, צריך לברך הגומל וכמו שכתב המגן אברהם (סימן ריט סק"ח), וכן באליהו רבה (שם סק"יב), ובמגן גיבורים (שם אלף למגן סק"יד). וכתבו שהגדר הוא כל שחלה בכל גופו שכיוצא בו מחללים עליו את השבת על ידי גוי מברך ברכת הגומל. וכן כתב בשו"ת הרדב"ז (סימן אלף א) וכן כתב בבאיור הלכה (שם ד"ה כגון) בדעת מרן השולחן ערוך שכל שעלה למיטה אפילו יום אחד – צריך לברך ברכת הגומל. והוא שלא כדברי החיי אדם (כלל סה ס"ו) שכתב: דאין לברך ברכת הגומל אלא אם כן נפל למשכב לא פחות משלושה ימים. וכן כתב הט"ז וכן כתב רבנו יוסף חיים בספרו בן איש חי (פרשת עקב שנה ראשונה אות ו).

ומו"ר הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו חזון עובדיה על מסכת ברכות (עמוד שעב) פסק שאפילו לא היה רתוק למיטתו אלא יום אחד מחמת חום גבוה וכיוצא"ב חייב בברכת הגומל, ואין צריך שיהיה רתוק למיטתו שלושה ימים אלא יום אחד. וכן כתב רבנו זצוק"ל גם בהליכות עולם (חלק ב עמוד קעה). וכן כתב בכף החיים (סימן ריט סק"מו). ולשיטת האומרים דבעינן שלושה ימים מדובר בחולה שלא היה בו סכנה, דאם היה בו סכנה אפילו פחות משלושה ימים צריך לברך. וכן כתב המשנה ברורה (שם סק"כח). וכן כתב מו"ר רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בחזון עובדיה על מסכת ברכות (עמוד שע"ג) בבארו את דברי רבנו יוסף חיים זצוק"ל בספרו בן איש חי (פרשת עקב שנה ראשונה אות ו).

ונראה פשוט שמה שכתב מרן זצוק"ל "אפילו יום אחד" לא דווקא, אלא אפילו אם חלה כמה שעות ונפל למיטתו ולאחר שנטל תרופות נתרפא – גם כן צריך לברך ברכת הגומל. דזיל טעמא, ומרן זצוק"ל כתב אורחא דמילתא שבדרך כלל כל מי שנפל למשכב לוקח לו לפחות יום אחד כדי להבריא.

וכמה מגדולי אשכנז כתבו למעשה דאין לברך הגומל אלא אם כן נפל למשכב לא פחות משלושה ימים או שהיה במצב סכנה. ויש לדעת שגם לפני הספרדים אם היה מיחוש בעלמא כגון שחש בראשו או חש כאב בגרונו וכדומה ולא עלה למשכב כלל אינו מברך ברכת הגומל. וכן כתב המשנה ברורה (שם סק"כד) ומעתה יש לדון בנידונו, כאשר אדם נכנס לבידוד האם כאשר יצא יצטרך לברך ברכת הגומל או לא. והנה הגדרתו של מו"ר הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל לגבי חבוש בבית האסורים שהוא אחד מהארבעה שצריכים להודות ולברך עליו ברכת הגומל. היא: שחבוש זה מצב של שלילת החירות של האדם. ולכן יתכן לומר שכל מצב שבו נשללה חירותו של האדם צריך לברך ברכת הגומל. כלומר: לכאורה המדד לחיוב ברכה הוא: לא עצם זה שהאדם נמצא לבדו בחדר או לא יכול טכנית לצאת מהחדר. ולכן במצב של בידוד, אם האדם מצד הדין לא מחויב להתבודד וכפו עליו בידוד הרי שנשללה ממנו חירותו וחייב לברך כאשר משתחרר ויוצא לאחר זמן הבידוד.

והעלתי את הדברים בפני מו"ר המרא דאתרא בגבעת זאב הרה"ג רבי יוסף טולדאנו שליט"א ואמר לי שלמרות שעליו לשבת בבידוד מחמת זהירות מכיוון שכל הבידוד הוא אך ורק לטובתו ולבריאותו. ולכן כאשר יוצא מהבידוד לא יברך ברכת הגומל.

ומעתה מי שיצא מבידוד משום שהיה חשד שחולה בנגיף ולאחר שיצא מהבידוד התברר שלא היה נגוע בחולי, אין לו לברך הגומל אף לבני ספרד וק"ו לבני אשכנז שלא יברך הגומל. ואם נתברר שהיה חולה ממש בנגיף, אם היה מלווה בחום וכאבים, ונפל למשכב, לספרדים ובני עדות המזרח יברך ברכת הגומל. ולבני אשכנז נראה שלא יברך ברכת הגומל, מאחר ולפי הסטטיסטיקה שמצויה בידי חכמי הרפואה נגיף זה אינו בגדר סכנה ממש, ולדברי הרופאים נכון להיום רק אחוזם קטנים מגיעים לידי סכנה, וגם זה רק מעל גיל ששים, או אנשים בעלי רקע בריאותי בעייתי לכן בני אשכנז לא יברכו ברכת הגומל.

* * * *

כאשר יש ספק רפואי במקום סכנה עם מי צריך להתייעץ הרופא או הרב?

בספר משפט הגט (ח"ב סימן קנד סעיף ו) כתב: כי הנה ראינו בפוסקים שהפנו את השואלים לעיתים להתייעץ אצל הרופאים, כמו בשכתב בפחד יצחק (ערך חולה בשבת) ובשו"ת מהר"י בן לב (ח"א סימן ל), ובשו"ת מהרש"ך (ח"ב סימן קס) ובשו"ת מהרימ"ט (ח"ב חאה"ע סימן יד) ובשו"ת הלכות קטנות (ח"א סימן רצ) וכן, בשו"ת עבודת הגרשוני (סימן כב), ובשו"ת דבר שמואל אבוהב (סימן שלא) ובשו"ת חוות יאיר (סימן רלד) ובשו"ת שב יעקב (סימן לו, וכן בסימן מא), ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן סה, וסימן פו. וכן בחלק ב סימן קו), ובחלק ג סימן עח, וסימן פו, וסימן קו), ובכרתי ופלתי (יו"ד סימן מ ס"ק ד), ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק חיו"ד סימן מט, וסימן נה, וסימן נח), ובשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ק חיו"ד סימן כא), ובשו"ת הגרעק"א (ח"א סימן סא), ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קנח, קס, קסז, קעד), ובחאה"ע (ח"ב סימן סא), ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק ח"א סימן עד), ובדעת תורה (סוף הלכות טריפות, בקונטרס אחרון אות רלו), ועוד ראשונים ואחרונים. ועיין באריכות בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סימן עח) שכתב שמן הראוי להיווכח מה דעת הרופאים בכל העניינים הנוגעים להלכה, וכן נהגו חז"ל ששאלו לרופאים, וכן נהגו הראשונים, ושכן עשה מעשה כמה פעמים לשאת ולתת עם הרופאים. כיע"ש. וראה בפתחי תשובה (יו"ד סימן קפז ס"ק ל).

החזון איש (קובץ אגרות ירושלים תשטו, ח"א סימן קלו) כתב: "הנני חושב את ההשתדלות הטבעית במה שנוגע לבריאות למצווה וחובה, וכאחת החובות להשלמת צורת האדם וכו', ומצינו מאמוראים שהלכו אצל רופאים מאומות העולם ומינים להירפא". עכ"ל.

ולכן חובה גמורה ללכת לרופא, להתייעץ עם הרופאים ולשמוע להם במקום שיש אפילו רק חשש וספק סכנה, וכך היה מנהג גדולים ורבים שלא שמכו על חכמתם וגדלותם, אלא התייעצו עם הרופאים כדי שיוכלו לפסוק בדיני נפשות, כי מטוב שיבטל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

* * * *

אדם שנמצא בבידוד או בהסגר האם יכול לסמוך על הנס, וללכת להתפלל תפילות במניין ובציבור?

אימתי אמרנו "שומר פתאים ה'"? מכיוון שיש רבים המשתמשים באמירה זו "התורה מגינה ומצילה" ומגיעים לכלל סכנה, לכן אולי הגיע הזמן שנברר קצת הסוגיה בעזרת ה'. בגמרא במסכת סוטה (דף כא ע"א) נאמר: "משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה, ומתיירא מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ומחיה רעה, ומן הליסטים, ואינו יודע באיזה דרך יהלך. נזדמנה לו אבוקה של אור, ניצל מן הקוצים ומן הפחתים ומן הברקנים, ועדיין מתיירא מחיה רעה ומן הליסטים, ועדין הוא אינו יודע באיזה דרך יהלך. כיון שעלה עמוד השחר, ניצל מחיה רעה ומן הליסטים, ועדיין אינו יודע באיזה דרך מהלך, הגיע לפרשת דרכים ניצל מכולם וכו'. אמר רבא תורה בעידנא דעסיק בה מגנה ומצלה, בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנה אצולי לא מצלא. ובספר המאור הגדול (סוטה דף כא ע"א) הקשה בשם הגר"א: כיצד יתכן בתורה עידנא דלא עסיק בה, והרי כתיב והגית בו יומם ולילה?! (וכמאמר הגמרא במנחות דף צט ע"ב), ואם כן אין לך עת ועידן שאינו עוסק בתורה?! ולכן ביאר שכונת הגמרא היא: דבמצוות אם יאכל מצות בפסח וייטול לולב בסוכות שפיר דמי ונוטל שכר, אבל אם יאכל מצות בסוכות וייטול לולב בפסח לא עשה כלום, ומעשה ריק בעלמא הוא. אבל בתורה אינו כן, בין בעידנא דעסיק בין בעידנא דלא עסיק, היינו שעוסק בה בלא העת שלומד מסכת פסחים בסוכות ומסכת סוכה בפסח, הרי הוא מקיים מצות תלמוד תורה. ויש לו על זה שכר שלם. מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה, אגוני מגנה אצולי לא מצלא". ופירש רש"י: מצוה בעידנא דעסיק בה, והיינו לפי שעה, דאמר מגנה מן הייסורים ומצלה מיצה"ר שלא יכשילנו לחטא. בעידנא דלא עסיק בה, משנגמר המצווה ואינו עוסק בה אגוני אגנא מן הפורענות אצולי לא מצלא, ודקתני בבבביתא עבירה מכבה מצוה לאו מלהגן מן הייסורים קאמרי אלא מליטול שכר לעתיד. עכ"ד. וכתב המאירי במסכת סוטה (דף כא ע"א ד"ה אע"פ): משל לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפלה וכו', כך זכה למצות והן הנמשלות לאבוקה, ניצל מקצת פורעניות בעוד שהיא זורחת, אלא שהוא דבר מסתלק לשעתו, ומגינות עליו מן הפורענות, אבל אינה מצילתו מיצר הרע אחר שנסתלק מעשייתו, וזהו שאמר "אגוני מגנה אצולי לא מצלא". זכה לתורה, והיא הנמשלת לעמוד השחר, ניצל מן הכל, אלא שאינו בטוח עדין מכל וכל, כמו שאמר: "אל תאמין בעצמך עד יום מותך" (ועיין בגמרא במסכת ברכות דף כט ע"ב), הגיע לפרשת דרכים, והוא יום המיתה, ניצל מן הכל, וידע ללכת אל עיר גדולה לאלוהים העיר אשר ה' שמה, עכ"ל. ומה שכתב בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב חיו"ד סימן קמו ד"ה ומ"ש השואל) בשם החתם סופר (יו"ד סימן רמה) שתירץ דמצווה מגנה ומצלה וכו', עי"ש.

לכאורה יש לעיין והרי זה הפוך ממסקנת הגמרא במסכת סוטה (דף כא ע"א) דבין כשעוסק בה ובין כשלא עוסק בה אינה מצילה. ועיין בחתם סופר (פרשת שלח לך, דף סה ע"א) שכתב שהמצווה מגינה על האדם בין במצוות דאורייתא ובין במצוות דרבנן.

בגמרא במסכת פסחים (דף ח ע"ב) נאמר: "הנהו בני בי רב וכתב רש"י: תלמידים. הדריים בכפרים שבבקעה, האם יכולים לבוא השכם והערב קודם עלות השחר ומשתחשך, כלום יש להם לירא מן המזיקים. אמר להם רב: יבואו עלי ועל צווארי", ופירש רש"י: ועל צווארי יהיה עונש היזקן, דודאי לא יזוקו, שהמצווה מגינה עליהם עכ"ל. ואולם כל זה דווקא כשיודע בוודאות שהוא עושה מצוה, ולבבו כנה להשי"ת, וכמו שכתב ר' אלחנן וסרמן צוק"ל בקובץ שיעורים במסכת פסחים (אות לג) וז"ל: עלי ועל צוארי. וקשה הא איכא למיחש שמא אינן מכונין למצווה רק לצורך עצמן ובכה"ג לא מיקרו שלוחי מצוה וצריך לומר דרב היה מכיר את תלמידיו וידע דמתכונין למצווה עכ"ל. ומבואר שאם יש בכך נגיעות קצת, אינה שומרת עליו. וכן משמע בעצי ארזים (אה"ע סימן יז ס"ק קכב). רבנו יוסף חיים זיע"א כתב בבן יהוידע במסכת ברכות (דף לב ע"ב): וגם שלפעמים יש אדם צדיק שמכווין בכל מעשיו לשם שמים, ובכל זאת יכולים להינזק בשליחות מצוה,

וכמו שכתב הנתיות המשפט בפירושו על מה שכתב שלמה המלך החכם מכל אדם "תעלומות חכמה" (קהלת ח, ה) וז"ל: "שומר מצוה לא ידע דבר רע. אמר זאת, תדע לך שהכל בהשגחה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ומה שאתה רואה צדיק ורע לו, על זה שאמר שאין לתמוה על כך, כי עת ומשפט ידע לב חכם. עת נקרא המזל, ומשפט נקרא מה שהשגחה מחייבת על איזה חטא. והיינו שלפעמים סיבת הצדיק ורע לו, הוא מחמת שמזלו רע, כמו רבי אלעזר בן פדת, ואין הקדוש ברוך הוא רוצה לשנות המזל בשביל מעשיו הטובים, שלא ינוכה שכרו לעולם הבא, ולפעמים הוא מצד המשפט לנכות לו חטאיו, אשר לא נודע לאדם בעולם הזה, וזה יודע לב חכם" עכ"ל.

וכן משמע בריטב"א הובא בשיטמ"ק כתובות (דף עז ע"ב) דלא אמרו דאורייתא מגנה ומצלה אלא לעוסקין בה לשמה.

בדרשות מהר"י אבן שועיב (פרשת צו, ד"ה ועוד כתב) בטעם שהתורה לא הגינה על דואג ואחיתופל עיין שם באריכות. וכן את הסברו של התפארת ישראל למהר"ל מפארג (פרק יד ד"ה בפרק).

ואולם בגמרא במסכת פסחים (דף ח ע"ב) לענין בדיקת חמץ בחורין ובסדקין, מבואר דהא דשלוחי מצוה אינן נזוקין היינו היכא דלא בריא ולא שכיח היזקא, אבל היכא דשכיח היזקא לא. וכן פסק הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה (פרק ב הלכה ה) שהחור שבאמצע הבית וכו', בודק עד היכן שיזדו מגעת. וכן פסק מרן בשולחן ערוך (או"ח סימן תלג סעיף ז).

ומבואר דהיכא דברייתא היזקא ממש אין לעשות זאת ולומר שהתורה תגין עליו. ועיין עוד בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן ו ד"ה אלא שאי).

ובפתחי תשובה (יו"ד סימן קנז ס"ק ג) כתב: שמותר לאדם להכניס את עצמו בספק סכנה במקום מצוה משום דמצוה אגוני מגנא. ובספר ברכת יצחק (או"ח ח"ג סימן שכט) שהאריך בדברי הפתחי תשובה, ודן באריכותמה הוא שיעור "שכיח היזקא".

וראה במש"כ לפי זה בשו"ת דובב משרים (ח"א סימן עד) לענין קטלנית במקום מצוה. ומה שנאמר בגמרא בפסחים (דף סד ע"ב) שנתמעך זקן אחד בעזרה כשעשו את הפסח. צריך לומר שכיון שהיה כל כך ריבוי עם, כנראה ממעשה דאגריפס שם, הוי שכיח היזקא לזקן. וכן כתב בספר אורח מישרים (פרק לג אות לד). וכל המכניס עצמו לידי סכנה בזה, מנכים לו מזכויותיו, כמו שנאמר במסכת שבת (דף לב ע"א): אמר רבי ינאי לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושים לו נס, שמא אין עושים לו נס, ואם עושים לו נס מנכים לו מזכויותיו.

וכן כתב בתפארת ישראל במסכת ברכות (פרק א משנה ג) שמותר להכניס עצמו לספק סכנה היכא דלא שכיח היזקא ומצוה דעסיק בה אגוני מגנא, וראיה לכך מרבי עקיבא שהכניס עצמו לספק סכנה בנטילת ידים שהיה סומך את עצמו שלא יניחו שומר האסורין למות בצמא וכמו שנאמר במסכת עירובין (דף כ ע"א). ועיין בשו"ת משפט כהן (סימן קמג) בפירוש דברי חז"ל על האי דאיתא בספרי על הפסוק: "לא תגורו מפני איש", ואפילו כשאמר מתירא אני מפני פלוני ופלוני שמא יהרוג את בני וכו', דבודאי אי אפשר לומר דמיירי התם בסכנה של ודאי ואפילו לא בספק קרוב, שראוי לקרותו בשם ספק. עכת"ד. וכן פסק בשו"ת כתב סופר (יו"ד סימן קנו ס"ק ג) שמותר להכניס את עצמו לספק סכנה בדלא שכיח היזקא, ומצוה דעסיק בה אגוני מגנא. כיע"ש.

החזון איש (בסימן נט ס"ק ד) כתב שבדבר שהוא ספק סכנה משום חשש רחוק דסכנה, מי שבוטח בה' אין מזניחים אותו וכו'. כיע"ש. ועיין עוד בשדי חמד (ח"ט מערכת יום הכיפורים סימן ג אות ג) בשם ספר ראשית ביכורים, וישירי מלב. ועיין עוד בשו"ת קנין תורה בהלכה (ח"ה סימן סה, דף צד ע"א אות ד) בדין זה, והעיר על מה שכתב מהר"ם שיק (או"ח סימן קס) לענין כזית מצה ומרור, שהרופאים הזהירו שלא יאכל מצה ומרור, ואם החולה רוצה להחמיר על עצמו ולאכול, אינו רשאי.

ולכן יוצא להלכה: שאסור לאדם לומר "שומר מצוה לא ידע דבר רע" או "שלוחי מצוה אינם נזוקין" או "שומר פתאים השם" בענין מחלת הקורונה, כי הרי בזה הוכח שבריא היזקא, ובכי האי גונא הרי זה שופך דמים. ועל כן כל מי שבבידוד מחמת שהוא נגוע במחלה או שהוא בבידוד בגלל ספק שהיה ליד חולה ודאי, או שחזר מחו"ל ובהוראת משרד הבריאות עליו להמצא בבידוד ובהסגר הרי הם פטורים מכל המצוות התלויות בציבור, ומכל המצוות התלויות ביציאה מחוץ לבית, ולא מבעיא שפטורים הם ממצוות עשה בשב ואל תעשה, אלא שאף איסורי לא תעשה אפשר להתיר להם במקום הצורך, ועל כן הם חייבים לדעת שאין רצון התורה הקדושה, ולא רצונו של הקב"ה שמסרה לנו אנתה, שיצאו מפתח ביתם ואדרבה בכך שהם נשארים בבית ולא יוצאים החוצה דווקא בזה הם עושים נחת רוח לפני הקב"ה הרבה יותר ממה שיצאו החוצה להתפלל בבית הכנסת או במניין.

* * * *

אדם שהיה ליד חולה קורונה או שחזר מחו"ל ובהוראת משרד הבריאות עליו להיכנס לבידוד האם מותר לו לצאת לתפילה? או לנשום אוויר כשאין אף אחד בחוץ?

אדם שהיה ליד חולה קורונה או שהיה בחו"ל ובהוראת משרד הבריאות עליו להיכנס לבידוד אסור לו באיסור חמור לצאת לתפילה או לנשום אוויר כשאף אחד לא נמצא בחוץ. והעושה כן מסכן את עצמו ואת האחרים וגורם במישרים ובעקיפים לשפיכות דמים גמורה.

בדין ספק ספיקא להקל במקום סכנה, מוכח בש"ס שאפילו בג' ספיקות יש להחמיר, כמבואר במשנה יומא (דף פג): "מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק הוא אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק כותי ספק ישראל, מפקחין עליו את הגל". ומבואר דאפילו בג' ספיקות לא מהני להקל במקום סכנה. והפרי מגדים כתב באו"ח (סימן ד אשל אברהם ס"ק ב) שבסכנה אף להרמב"ם ספיקא לחומרא מדאורייתא, וכן כתב עוד במשבצות זהב (סוף סימן קעג). וכן כתב התפארת ישראל (הלכתא גבירתא יומא פרק ח): "דספק נפשות ואפילו הרבה ספיקות דוחה שבת, וכל איסורי התורה, דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש" עכ"ל. וכן כתב בשו"ת שרידי אש במסכת מכות (סימן ל ד"ה במאמרו) ובתוספות יום טוב (אבות פרק ה), ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סימן אלף יז, בשם הראב"ד).

והנה לכאורה לפי דברי הפני יהושע במסכת כתובות (דף ט ע"א ד"ה לא צריכא) דאליבא דהרמב"ם בהלכות טומאת מת (פרק ט) והרמב"ן במסכת קידושין (דף עג ע"א) שסוברים שספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, לפי זה בספק ספיקא הוי ליה ספיקא דרבנן ולקולא.

וכן כתב בשו"ת שם אריה (חיו"ד סימן ב ד"ה ולכן) ולפי זה יוצא כדברי הפרי מגדים דלא מהני ספק ספיקא בסכנה. ואמנם לדעת התוספות במסכת כתובות (דף ט ע"א) ובקידושין (דף עג) והרשב"א (קידושין עג) שספק דאורייתא לחומרא מן התורה, על כרחינו הטעם שמועיל ספק ספיקא להקל הוא, כי בחד ספיקא הוי ליה פלגא ופלגא, וכשיש ב' ספיקות הרי זה כרוב ולכן אזלינן לקולא, וכן כתב הפרי חדש (סימן קי ס"ק מט) ובשו"ת בן אברהם (סימן כב) ובשו"ת תורת חסד מלובלין (או"ח סימן ג אות ד). ולפי זה אף במידי דסכנתא יש לומר שלא חוששים למיעוטא, וכל שכן לפי דברי התרומת הדשן (ח"ב סוף סימן קכג) שספק ספיקא עדיף מרוב ושכן דעת הסמ"ג. וכן כתב גם בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן יג) בשם רבינו יונה מניקלשבורג. וכן כתב בשו"ת מהריב"ל (ח"ג סימן מב) ולפי דבריהם יש להקל במקום סכנה כשיש ספק ספיקא.

ואמנם מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בשו"ת יביע אומר (ח"א יו"ד סימן ט אות ו בהערה) אחרי שהביא דברי הפוסקים הללו, כתב לדחות צד זה על פי דברי הפרי מגדים הנ"ל, שיש חילוק והפרש גדול בין איסורין לבין סכנה (וכמו שמשמע בחולין ט. ובטור ובבית יוסף בסימן קטז). וכן כתב להדיא הרדב"ז בתשובה (הובאה באבקת רוכל סימן ריג) שלא מועיל ספק ספיקא לגבי סכנה. וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ת ח"ג סימן קיח, ד"ה ובזה).

ובשו"ת תורת חסד מלובלין (חאה"ע סימן ה אות ה) כתב כן, אלא שהוסיף, דאף דלא מהני ספק ספיקא במקום סכנה, הני מילי בסכנה טבעית כגון סכנת גילוי וכו', הא לאו הכי כגון שהיא סכנה סגולית, מועיל ספק ספיקא להקל. ע"ש. וכן כתב גם בשו"ת אמרי אש (יו"ד סימן ס) ובשו"ת טוב טעם ודעת (ח"ג סימן קצח) ובעתים לבינה (עמוד רה), ובשו"ת שלמת חיים זוננפלד החדש (סימן רצד בשם מהרי"ל דיסקין). כיע"ש.

* * * *

האם מותר לטייל ולנשום אוויר בחוץ ב"חופשת הקורונה"?

בראשית הדברים עלינו קודם כל לברר האם יש היתר לאדם להכנס למקום סכנה: הנה בגמרא במסכת שבת (דף לב ע"א) נאמר: "רבי ינאי אמר: לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושים לו נס, שמא אין עושים לו. ואם עושים לו נס, מנכים לו מזכויותיו. אמר רבי חנין, מאי קראה? "קטונתי מכל החסדים ומכל האמת" (בראשית לב, יא). רבי זירא ביומא דשבתא לא נפיק לבני דיקלא". וכן נאמר בגמרא במסכת תענית (דף כ ע"ב), וכן בילקוט שמעוני (בראשית סימן לא) וכן פסקו רבינו חננאל במסכת שבת (דף לב ע"א) וכן פסק הרמב"ם בהלכות רוצח (פרק יא הלכה ה), והרא"ש במסכת שבת (פרק ב סימן כא), וכן התוספות במסכת כתובות (דף ל ע"א ד"ה הכל בידי שמים), והרי"א (ברכות פרק א הלכה ב אות ב, וכן שבת פרק ב הלכה ג אות א), ובמחזור ויטרי (סימן שכה ד"ה ומבני), ובאור זרוע (ח"א הלכות ק"ש סימן כ ד"ה אל ישאל), שאסור לו לאדם להכניס את עצמו למקום סכנה, כדברי הגמרא במסכת שבת (דף לב ע"א). וכן הזהירו בספרי האחרונים, בים של שלמה למהרש"ל במסכת בבא קמא (פרק ו סימן כו, ד"ה ועוד מסקינן), ובשירי קרבן במסכת תענית (פ"ג הלכה יא ד"ה והוה) וכן במנורת המאור (הוספות מדרש לעולם), ובשל"ה הקדוש (שער האותיות אות ד כלל יג), וכן המגן אברהם (סימן קנו ס"ק ב), ובשולחן ערוך הרב (או"ח סימן קנו סי"ט).

והעולה מכל זה: אנו נמצאים בימים קשים שבו מלאך המוות משתולל ואינו מבחין כמו שאמרו חז"ל משניתן רשות למשחית אינו מבחין... ובוודאי זמנים אילו אינם חופש ולא חופשה, ואנו מחויבים להישמע להנחיות ואסור באיסור חמור לאדם לצאת החוצה לטייל סתם בחוץ בזמן שהמגיפה משתוללת ואינה פוסחת על איש.

* * * *

חובש במגן דוד אדום או רופא האם יכול לטפל או לפנות חולה כשיש חשש לקורונה ללא ציוד מיגון מתאים ומלא?

דבר בעיר, כנס רגליך כבר הבאנו לעי"ל את דעות הפוסקים שכתבו שאסור לאדם להכניס את עצמו למקום סכנה, ושלאו דווקא בסכנה ודאית, אלא אפילו בספק סכנה אסור לו להכניס את עצמו אליה. והנה בגמרא במסכת בבא קמא (דף ס ע"ב) נאמר: "תנו רבנן דבר בעיר כנס רגליך שנאמר "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר". והזהר הקדוש (פרשת נח) כתב: בוא וראה, למדנו בשעה שיש מגיפה בעיר או בעולם, לא

יתראה האדם בשוק, משום שיש לו רשות למשחית להשחית הכל, משום זה אמר לו הקב"ה לנח, אתה צריך להישמר, ולא תראה עצמך לפני המשחית, שלא ימשול עליך.

ואמנם בתשובת מהרי"ל (סימן לה) כתב: "ויש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר ולא בסופו".

וכן כתב הרמ"א (יו"ד סימן קטז סעיף ה) בשמו, והוסיף: "וכל זה הוא משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהן". וכן כתב מהר"י חיות בספר אפי רברבי (שער לא אות יג עמוד פ בהנדמ"ח), ובהגהות מהרי"ץ (יו"ד עמוד רנט), ובספר עבודת אהרן על מסכת ב"ק (דף ס ע"ב עמוד קכח ע"ב בספר). ואפשר שאינה סתירה, כי "כנס רגליך" היינו אל מחוץ לעיר, דהיינו שכולם יברחו למקום אחד.

הגר"א בביאורו (סימן קטז ס"ק יז) כתב: "כיון שכבר איתחזק, וכי האי גונא אמרו בב"ק (דף ס ע"ב) דבר בעיר". עכ"ל. ומשמע שמבאר דמה שכתב מהרי"ל היינו בתחילת הדבר, אבל כשכבר התחיל לא יברח. ובאמת כן משמע להדיא מדברי מהרי"ל: "ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר ולא בסופו".

וכן כתב השל"ה הקדוש (שער האותיות דרך ארץ אות יד) לענין זהירות מהידבקות במחלה, וזה לשונו: "בב"ק (דף ס ע"ב) הזהירו על דבר בעיר, ועל רעב בעיר וכו'. וכתב הרמ"א (יו"ד סימן קטז סעיף ה) שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר, ויש לצאת מן העיר בתחילת הדבר ולא בסופו. (תשובות מהרי"ל סימן לה), וכל אלו הדברים הם משום סכנה,

ושומר נפשו ירחק מהם, עכ"ד הרמ"א. וכן נוהגים העולם. ואני תמה, אודות מכת אבעבועות קטנות ההולכת בין התינוקות, למה אין נזהרין להבריח התינוקות ולצאתם מן העיר, ובוודאי עתידים האבות לתן את הדין על מיתות יונקי שדים שלא חטאו וגמולי חלב שלא פשעו שמתו בחולי זה ולא חשו אביהם להבריחם.

על כן, כל איש ירא אלהים יהיה ירא וחרד על כל צרה שלא תבוא. וכל אלו הדברים שהם שמירת הגוף, הם בכלל האזהרה של "הישמר לך ושמר נפשך מאד" (דברים ד, ט), והוא גם כן מדרך ארץ, לשמור הגוף שהוא תיק ונרתיק הנשמה, כדי שיהיה כסא לנשמה". עכ"ל. וע"ע בזה בשו"ת מים חיים (ח"ב סימן פו) בענין מי שקיבל תפקיד חשוב אך מסכן את הבריאות, והשיב שם, שיש להימנע מלעבוד בעבודה כזו משום חשש פיקות נפש. כיע"ש.

ובשו"ת באר משה (בנין ירושלים סימן כט) שדן בדברי הרמ"א בתשובה (סימן כ) לגבי אדם ששכר דירה מחבירו, וקודם שנכנס לדירה חלתה אשתו בחולי הקדחת ורצה המשכיר למנוע כניסתם לדירה מחמת חולי האשה, והשיב הרמ"א: "כי מה שאומר שהוא חולי המדבק, כולו הבל ומי שלבו נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא, ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דין ביקור חולים, כי לא מצינו בשום מקום שחילקו בין חולי המדבק לשאינו מדבק חוץ מלעניין בעל רעתן דאסור לישב בצילו" וכו'. עכת"ד וכתב ע"ז הבאר משה, כי הרמ"א סותר את דברי עצמו

ממה שכתב ביו"ד (סימן קטז ס"ה), ויש לומר דזה לא משום חשש דחולי מדבק, אלא כמו שכתב בשו"ת מהרי"ל (סימן ג), משום דבעידן ריתחא הוא כמבואר בב"ק ס: דכיון שניתנה רשות למשחית להשחית אינו מבדיל בין צדיק לשאינו צדיק וכו'. עכת"ד.

וכן כתב רבי חיים פלאג'י בשו"ת נשמת כל חי (חו"מ סימן מט) לגבי רופא שהיה מרפא חולים בשעת מגיפה, ולא רצו להניחו להכנס לבית הכנסת מפני החשש שמא יתדבק בהם המחלה, וכתב שאין להביא ראיה מדברי הרמ"א, דדוקא

לגבי מלחמה דהוי עידן ריתחא, אבל לא לשאר מילי. ועל כל פנים מדברי השל"ה בדעת הרמ"א ומהרי"ל משמע שגם

בחולאים המדבקים נאמר דין זה, ולכן אין הכי נמי יש לברוח מן העיר או להימנע מביקור חולים כשיש חשש התדבקות. ובשו"ת בית דוד (סימן כב) נשאל אם מותר לשמש חולה החולה בחולי המדבק, והסיק שהדבר אסור לחלוטין, שהרי שנינו בשבת (דף לב ע"א) אל יעמוד אדם במקום סכנה, ואין חיוב לשמש, דלא אמרה תורה לעשות מצוה באופן שההיזק הוא ברור לעושיה. וכן כתב התפארת ישראל (כתובות פרק ז משנה י): "נראה לי כשיש ח"ו חולי המדבק, ואפילו ספק מדבק, אסור לשכור ישראלים לשמשו או לקבור מתו, וכן משמע בגמרא במסכת שבת (דף קיג ע"ב). ולכן כתב בשו"ת חמדת צבי (ח"ג סימן מג) דמי שיש לו מחלה מדבקת חייב להודיע זאת לאחרים, כי למנוע העברת המחלה לאחרים, וראיה לזה ממו"ק (דף ה ע"א).

וע"ע בשדה חמד (מערכת ב אות קל). וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ט סימן יז, רפואה בשבת פרק ה) שדן באם מותר לגור במקום שהאוויר בו מזוהם ואי אפשר לנשום כראוי, ויש סכנה לחלות במחלות זיהומי אויר, שיש להתרחק ממקום כזה, וכמ"ש הרמ"א הנ"ל.

וע"ע בספר אסותא (עמוד שצב) בדברי הרמ"א בתשובה (סימן כ). ומ"מ כתב בשו"ת קנין תורה (ח"ד סימן קטז) שבאמת אסור להתקרב לחולי המדבק ממש לידו, שזה פיקוח נפש ממש, אלא שיעמוד בריחוק מקום מהחולה וכו', ובחולי ראתן דוקא מזיק הדבר למרחוק וכו'. כיע"ש. וע"ע בדעת תורה למהרש"ם (יו"ד סימן שלה).

ולאור האמור למעלה נראה שיש להימנע מלגור בערים הסמוכות לכפרים ערביים, שסובלים לעתים מירי טילים, וכמו שכתב מהרי"ל והרמ"א.

וכן דעת מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל כמו שכתב ביביע אומר שיש להימנע מלגור בהתיישבויות מסוכנות, או בערים הסמוכים לכפרים ערביים וכתוצאה מכך סובלים לפעמים מירי טילים, דהוי ליה בכלל מקום סכנה, ואסור לאדם להכניס עצמו למקום סכנה.

ובשו"ת הרשב"ש (סימן קצה) כתב כמה הנחיות לעת מגיפה, ומהן, שלא יצא אדם מביתו כלל וכו', וז"ל: ומה שאמרו

ג"כ דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרכים, שלום בעיר אל יהלך בצדי הדרכים כדברי הגמרא המסכת ב"ק (דף ס ע"ב) הכוונה בזה - כי בשעת הבריאות צריך אדם להשוות הנהגתו ולאחוז בממוצע במאכלו ובמשקלו ובמלבושיו ובשנתו ובקיצתו בהקרתו ובהיעצרו וברחיצתו ובאוויר המקיף בו ובתנועתו ובמנוחתו ובתנועותיו הנפשיות, כלומר בשמחתו ובאנחתו בכעסו וברצונו ובשאר דברים ההכרחיים לגוף האדם, ללכת באמצעם לא ריבוי ולא מיעוט. אבל בזמן המגפה צריך להיזהר בתכלית השמירה, ושיוסיף בהנהגתו לנקות המותרים, ושלא להרבות במזון, ושיאכל דברים טובי האיכות ומעטי הכמות, וירבה המנוחה וירחיק היגיעה, וירבה מהמנוחים הטובים, וירחיק האנחה וירבה השמחה, כל זה בקצה אחד מהקצוות ולא יספיק בזה מיצוע בלבד, וזהו אל יהלך אדם באמצע הדרכים אלא בקצה האחרון, וכל זה הוא ענין טבעי."

ומו"ר הגר"ש וואזנר זצוק"ל נשאל בזה בספרו שו"ת שבט הלוי (ח"ח סימן רנא) וז"ל: בעניין חובת הרופא, האם יש חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקת מסוכנת, ובעיקר בזמן מגיפה, או שהעצה לברוח מן העיר כשיש דבר כמבואר בגמרא במסכת בבא קמא (דף ס ע"ב)? תשובה: פשוטם של דברים שאסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח לסלק מתפקידם רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו, וראיה לי מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכתב שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט, וכתב שם שהוא שכר האנשים האלה, וכן כתב שם שיקראו מיד לרופא. יע"ש. ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בספר אגרות סופרים (מכתב ל). ואינו משמע לי שידבר דוקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המה. עכת"ד.

ודברי הגרעק"א הנ"ל נדפסו גם בחידושו על מסכת נדרים (דף לט ע"ב).

וכן כתב בספר פסקי רפואה (פרק ב הלכה יב) שחובש שנקרא לבצע פעולת הנשמה, מחויב ללבוש מסכה כדי למנוע התדבקות מן המחלה שאותה נושא החולה. ואף שכתבנו שם בהערות בשם מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל והובאו דבריו בספר רבינו (עמוד קס). וכן כתב בספר בישרים תהילה (ח"א מדיני חולה, סימן רפט) וז"ל: חובש שנקרא לבצע הנשמה, אף על פי שעל פי הנהלים צריך לחבוש מסכה בכדי לא להדבק מהמונשם אם יש בו איזו מחלה, בכל זאת אם נקרא להציל חיים ואין בידו המסכה, מחויב להנשים אותו, כיון שהסכנה היא ספק קלוש. היינו בסתם חולה שאין ידוע אם הוא נושא מחלה מדבקת, אבל בחולה קורונה לית מאן דפליג דאין לו להנשים ללא מסיכה, וחמירא סכנתא מאיסורא, ואין לו להכניס עצמו לסכנה כדי להציל חיי חברו, וכפי שהסכימו הפוסקים.

והעולה מכל זאת: שאסור להיכנס גם כדי לנסות ולהציל חיי אדם כאשר המציל אינו ממוגן ויש חשש של סכנה מהידבקות בנגיף. ומכל מקום מכיוון שאסור ואין שום היתר הלכתי לאדם להכניס את עצמו למקום של חשש סכנה, אין לו היתר לסכן את עצמו בשל כך.

ודיברתי בעניין זה עם חתני היקר המחנך הדגול ואיש החסד הרב יאיר אביצור שליט"א שעשה לי קצת סדר בדברים כיצד ומהם ההנחיות והנהלים של מגן דוד אדום, ישנם שני סוגי היערכויות במגן דוד אדום, ישנם את הכוננים שנמצאים בכל רגע נתון במצב היכון על כל קריאה וצרה שלא תבוא, אבל הם יושבים בביתם ועסוקים בעיסוקיהם. וכאשר הם נקראים לבוא ולהציל חיי אדם, הם נזעקים מיד ומגיעים עם הציוד האישי שיש לכל אחד מהם. חלק מהציוד האישי להצלת חיים כולל גם ציוד של חובש רגיל ובהם:

• כפפות תקניות.

• 2. מסכת ff3 או מסכת n90.

על כל כונן יש חובה להגיע וללבוש לכל אירוע ולכל כתובת עם כפפות (למרות שיש לו גם בציוד האישי גם מסכת ff3 או מסכת n90) בין אם זה בזמנים אילו כאשר הנגיף נמצא בכל מקום, ובין בעיתות רגילים. כאשר ישנו ספק של קורונה לא יוצאים לשום אירוע בכלל, ואם יצאו לאירוע ויש ספק הקל שבקלים הם מחויבים לא לטפל בכלל, אלא להתרחק מהמקום, ולהזעיק צוות אמבולנס, או צוות אט"ן.

לצוות אמבולנס וכן לצוות אט"ן יש את כל הציוד למיגון נגיפי הכולל בין היתר:

• כפפות כפולות.

• בגד גוף אטום.

• מסכת פנים.

• ערדליים.

• כיסוי ראש אטום.

• משקפי מגן.

כל הציוד הנ"ל הוא לפי תקן מחמיר המאפשר חשיפה בטוחה גם לנפגע מאומת. וזו ההזדמנות להודות לכל אנשי החסד הרופאים, הכוננים, האחים והאחיות, שמדירים שינה מעיניהם ועובדים יומם ולילה סביב לשעון כדי לטפל ולהציל כמה שיותר אנשים. תהא משכורתכם שלימה מאתו יתברך וישמור ויגן עליכם ועל כל עמו בית ישראל ויבער את הנגע הזה במהרה.

* * * *

אדם שחלה בקורונה ונמצא במצב קשה, ויש שני רופאים אחד כהן ואחד ישראל, מי מהם צריך ורואי לטפל בו?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א כתב בספרו חשוקי חמד על מסכת סנהדרין (דף ק"ז ע"ב) כתב לדון בשאלה: באדם החולה במחלה מדבקת, כגון בימינו השפעת המקסיקנית המדבקת, וגורמת למות, אם יש לפניו שני רופאים היכולים לטפל בו ואחד מהם כהן האם יש להעדיף אחד על השני ואולי עדיף שהישראל יטפל בו כיון דאמרינן בגמרא במסכת הוריות (דף יג ע"א) שכהן קודם לישראל להחיותו והאריך שם מדברי המרגליות הים בשם הילקוט הגרשוני בשם אהבת יהונתן דמצורעים לאו משום טומאה נשלחו אלא משום שצרת הוא מחלה מדבקת ופחדו תושבי העיר שלא תדבק בהם צרת וכתב על זה כי מדבריו נראה שבמחלה מדבקת עדיף שהכהן יטפל כיון שהוא חסין יותר משאר ישראל, וצ"ע אם גם בימינו נאמר כלל זה שעדיף לבחור רופא כהן להתעסק בחולים. עכ"ד.

וכתב על כך בכרם אליעזר: והנה מה שכתב לדון האם זה שייך גם בכוהנים שבזמנינו לכאורה יש לדון גם בזמן הבית גופא, האם רק בנגעים הייתה שמירה מיוחדת לכוהנים, שלא ידבקו או דהוא הדין כלפי שאר מחלות מדבקות רח"ל.

* * * *

כאשר שומעים על סגולה מסויימת היכולה להציל מהקורונה אבל צריך לביצועה להתאסף מאה אנשים יחדיו (נגד ההנחיות של משרד הבריאות) האם אפשר לסמוך על הסגולה?

חייב כל אחד ואחד כל שאפשר על פי דרכי הטבע להיזהר ולהינצל מהסכנה, ולכן אסור לסמוך בזה על תפילות וסגולות, ולכן גם מי שיש בידו כל מיני סגולות להינצל מכל מיני מגיפות חובה עליו לשמור על כל הכללים שהורו רשויות החוק ומשרד הבריאות. וכן מובא בשו"ת חתם סופר (יורה דעה סימן קעב ד"ה אמנם) שכל שאפשר על פי הטבע להיזהר ולהינצל מהסכנה אין לסמוך על רחמי שמים, כיון שיש על כל אחד ואחד מצוות עשה "ושמרתם מאוד לנפשותיכם". ואמנם אין לנו שום צל צילו של ספק שחובה עלינו להתחנן ולהתפלל ולבקש מהקב"ה בדמעות שליש שיחוס וירחם עלינו ועל כלל העולם, אבל לסמוך על סגולות ולנהוג שלא כפי ההוראות ההנחיות והכללים הרי זה אסור באיסור גמור.

* * * *

האם מותר לפרסם על אדם שחזר מחו"ל ומגיע לבית הכנסת למרות שחייב לשבת בבידוד והדבר יכול לגרום להלבנת פנים?

אדם שידוע שחברו חזר מארצות סין אטליה ומעוד מדינות שיש בהם חשש להידבקות ולפי ההערכה של המומחים בימים הקרובים ההנחיות האלו יהיו מאדם שבא מכל העולם שההנחיות של משרד הבריאות היא להיות בבידוד, ובכל זאת אותו אדם חסר אחריות הוא מגיע לבית הכנסת יבקש ממנו בצורה יפה לעזוב את בית הכנסת, וחובה ומצוה להודיע ברבים, הגם שאותו אדם התבייש שאין כבוד הבריות דוחה חשש איסור ד"לא תעמוד על דם רעיד". ועיין ברמב"ם (הלכות כלאים פרק י הלכה כט), ובשו"ת טוב טעם ודעת (מהודרא תליתאי חלק ב סימן קטו) שהאריך להוכיח אפילו בספק כלאים פשוטו מייד, והגם שיש חילוק בין איסור דלא תעמוד על דם רעיד שעובר בשב ואל תעשה לבין איסור כלאים, ראה בשו"ת שאגת אריה (סימן נח) ויש לדון, וכן כיוצא בזה העלה בנידון דומה בספר שיעורי תורה לרופאים (כרך ה סימן רחצ עמוד 65). וראיתי את מכתבו של הגרנ"י בן שמעון שליט"א שהתפרסם ברבים וכתב שם: שאדם כזה הרי הוא רודף ולא רק שמותר להלשין עליו אלא אף חובה למוסרו למשטרה. אך כמובן שקודם כל ינסה לדבר עמו ולהסביר לו שאסור לו להתפלל בבית הכנסת במצב שכזה. ואם לא ישמע לו שמעתי מהגאון רבי חיים איידלס שליט"א שמותר גם להלבינו ולבזותו ברבים על מנת שיצא מבית הכנסת. אמנם לענ"ד נראה שאין היתר לבזותו רק בליט ברירה, אך הצעד הראשון שמוטל עליו לעשות הוא לחייג למשטרה. ואם יקח זמן עד שיבואו יכול להלבינו ברבים שיצא מיד מבית הכנסת. ובשבת קודש הצעד הראשון הוא להיפך, קודם ילבין את פניו ברבים ואם לא יועיל הלבנת פניו כלל, יחייג למשטרה. כי הלבנת פנים פחות חמורה מחילול שבת. עכ"ד. ונראה לומר שאמנם כל זה כאשר שהוא מבין, אבל אם הוא זקן מבוגר ולא בדיוק מבין אין לו להזמין משטרה, אלא שהציבור כולם מבלי יוצא מהכלל יצאו מבית הכנסת.

* * * *

אדם שהיה חולה בקורונה והסתובב בחברת אנשים, ואנשים אחרים נדבקו ממנו ובעקבות כך ניזוקו לדוגמא שהם נכנסו להסגר והוצאו מהעבודה לחל"ת האם הוא חייב לשלם להם על הנזק שגרם?

הנה נגיף הקורונה וכל שאר הנגיפים אינו יוצא ועובר באופן מיידי וישיר לאדם אלא הוא שט באוויר ואחרי זמן מה הוא חודר לגופו של חברו, כך שלכאורה אין לחייב אותו מדין אדם המזיק כיון שאין זה נחשב לכוחו, ועוד שלכאורה זה 'גרמא' לפי שיטת הרא"ש והרא"ש (בבא בתרא פרק ב סימן יז) כתב דגרמא בעלמא כהיא דשיסה בו כלב ונחש לא ברי הזיקא כולי האי דשמא לא ישוך הכלב והנחש וכו', וכן פורץ גדר שממילא הבהמה תצא, היינו כל שלא ברור שהיה היזק, אם כן יש לו דין דגרמא, אלא שיש רבים מהאחרונים שכתבו דאם הוא מתכוון להזיק גם כשלא ברי היזקא חייב מדינא דגרמי וזה בעצם החילוק לשיטתם בין גרמא לגרמי אם הוא כשמתכוין להזיק חייב, וכשאינו מתכווין להזיק פטור, כן נקט הגר"א (חושן משפט סימן שצו ס"ק

ה, ובסימן תיח, ס"ק יט) ובשו"ת אדמת קודש (חלק ב חושן משפט סימן ד), ורבינו הגרי"ח זיע"א בשו"ת רב פעלים (חושן משפט חלק ג סימן ח) הביא חילוק זה משו"ת שואל ומשיב (מהדורא קמא סימן יח), ובמשנת יעב"ץ (חושן משפט סימן נו).

ונראה שגם כשאינו מתכוון להזיק וגם לפי שיטת הרא"ש יש לחייב אותו מדין 'אש' שהרי כל אדם שמביא מזיק למקום אחד ויש כוח אחר שמוליך את המזיק הרי זה חייב 'מדין אשו משום חציו', והרי זה דומה למה שפסק מרן השולחן ערוך בחושן משפט (סימן קנה סעיף לד) וז"ל: מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע בית הכיסא או מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם, צריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או הריח בית הכיסא או האבק לחברו כדי שלא יזיקו, אפילו היתה הרוח הוא שמסייע אותו בשעה שעושה מלאכתו ומגיעתן לחברו הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפילו על ידי רוח מצויה שכל אלו כמו שהזיקו בחיצו הן. ומפורש שכל שלא הרחיק חייב וגם כשלא התכוון להזיק.

ולכאורה קשה לדמות זאת לחיוב אש, שהרי באש ההזיק נעשה מיד ואילו הכא רק אחרי כמה שעות הוא ניזוק מהנגיף, דיש לומר לפי המבואר בשולחן ערוך (סימן שצג סעיף ב) וכן בסמ"ע (ס"ק ד) כתב שבהמה שאכלה פירות הרבה וניזוקה כשהכניס את הפירות ללא רשות בעל החצר וכשבעל החצר לא היה בנמצא בעל הפירות חייב לשלם הגם שהנזק לא היה מיד. וצ"ע.

אלא שאם הנגיף עובר עלי 'מגע' בזה לא שייך לחייב אותו מדין אש שכן הנזק נעשה על ידי מעשיו כמו שמבואר בש"ך (סימן שפו ס"ק כג) ועוד עיין כיוצא בזה בשו"ת בית שלמה (חושן משפט סימן ככו) לגבי אדם שהיו לו בהמות שהיו חולות במחלה מדבקת ושלח אותם לשדה והבהמות שלו הדביקו בהמות של חברו על ידי האוכל שאכלו שם וכתב שהוא פטור דהו"ל שלא תאכל והם הביאו לעצמם את הנזק. ובנידון הנגיף לא ניתן לדעת איך החולה נדבק אם על ידי האוויר או על ידי מגע כך שקשה לחייב את המזיק מדין אש, אם כך השאלה היא האם לחייב אותו מדין "גרמא"? ושאלה זו תהיה תלוי במחלוקת בדעת השולחן ערוך אם יש חיוב בגרמא, דהנה הש"ך (בסימן שפו ס"ק ד) שכתב בדעת השולחן ערוך שיש חילוק בין גרמי לגרמא, וכך כתב לדקדק בלשונו של השולחן ערוך בכותרת בריש הסימן: חילוק שבין גרמא בניזיקין לדינא דגרמי.

וחזר על זה הש"ך (חושן משפט סימן תיח, ס"ק ד) ובכנסת הגדולה (חושן משפט סימן שפו ס"ק צג) ובשו"ת שדה הארץ (סימן יח). אבל שיטת הסמ"ע (סימן שפו ס"ק א) שכל גרמא חייב ואין חילוק בין גרמא לגרמי. ואם כך שאלתינו תהיה תלויה האם יש חיוב או לא, ולכאורה המזיק יכול לומר קים לי כהש"ך ולפטור את עצמו, אלא שיש לציין שבתוספתא במסכת בבא קמא (פרק ו הלכה ה) מובא שדינו מסור לשמים, ועוד מבואר בתוספתא שבועות (פרק ג הלכה ב) ובירושלמי במסכת בבא קמא (פרק ו הלכה א) שאין השמים מוחלים לו עד שישלם. והמאירי במסכת בבא קמא (דף נו ע"א ד"ה כל) כתב שיש חובה על המזיק לשלם את ניזוקו, ונפסל לעדות ויש עליו איסור גזל. אלא שלכאורה מדברי רש"י במסכת גיטין (דף נג ע"א ד"ה וחייב) כתב שחייב בדיני שמים, פורענות לשלם לרשעים, שנתכוין להפסיד את ישראל. ומשמע מדבריו שאין זה חיוב תשלום ממוני, אלא עונש בידי שמים. אלא שבשו"ת דברי נחמיה (אבן העזר סימן נא) כתב שאין הוכחה מדברי רש"י שאין חיוב תשלומים אלא כוונת רש"י לומר שיש עליו עונש מהשמיים אם לא ישלם את ההיזק. ובשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קא הובא בכנסת הגדולה חושן משפט סימן כח) וכן בהגהות הטור (ס"ק כג) כתבו: שאדם שחייב בדיני שמים, צריך הדיין להודיע בנחת תוכחת מוסר שיצא ידי חובתו לשמים, ואם קיבל מוטב ואם לאו, יאמר הדיין לפני שני בעלי הדין להכריז על החייב בדיני שמים.

אמנם בים של שלמה במסכת בבא קמא (פרק ו סימן ו) אחרי שהביא בדבריו תשובה שבה נכתב שהחייב בדיני שמים הדיינים יכולים לכופו בדברים, כתב שממה שאמרו שחייב בדיני שמים היינו שאין חובה כלל מדיני אדם אלא רק בדיני שמים ולכך אין את האפשרות גם לכופו במילים. והגם שלא ניתן לחייב את אותו

נושא הנגיף מכל מקום הוא מחויב בדיני שמים, ואף נחלקו האחרונים האם הניזק יכול לתפוס בנכסי המזיק בגרמא, והדברים ארוכים, בשו"ת הריב"ש (סימן שצב) שדן אם תפס הניזק מעצמו האם מוציאים זאת ממנו, וכתב שמוציאים ממנו, והביא שכך כתבו הגאונים הובאו ברמב"ן במסכת בבא מציעא (דף סז ע"א ד"ה ושוב ראיתי) לעניין אבק רבית שאינה יוצאה בדיינים שאם אחר שפרע הלווה למלווה, תפס הלווה מן המלווה כשעור ההוא אבק רבית - מוציאים ממנו.

ובגיליון רע"א (חושן משפט סימן כח) הביא בשם הרשב"א והר"ן שהביאם הנימוקי יוסף במסכת בבא מציעא (דף לה ע"א) מדפי הרי"ף שאם תפס הניזק לא מוציאים ממנו. עיי"ש. אבל מה שכתב רע"א לדייק מדברי הרשב"א רבינו האורים ותומים (שם ס"ק ד) כתב לדייק מדברי הרשב"א להפך שאם תפס מוציאים ממנו. והמהרש"ל בספרו ים של שלמה במסכת בבא קמא (פרק ו סימן ו) למד בשיטת רש"י שאם תפס מוציאים ממנו. ומה שהעיר עליו בשו"ת שבות יעקב (חלק א סימן קמו) כבר העיר עליו רבינו האורים ותומים (ס"ק ד) שכנראה לא עיין בדבריו של רש"י עצמו.

ולעניין הלכה אם מועיל תפיסה או לא: נחלקו רבותינו הפוסקים, בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (סימן תעו) מבואר שכל שתפס לא מוציאים ממנו, וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (חלק א סימן קס), וכן מבואר מדברי שו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן רכט), וכן נראה מדברי רבינו הנתיבות המשפט (סימן כח) וכן מתבאר מדברי הגר"ש קלוגר בהגהות חכמת שלמה (חושן משפט סימן כח), ובשו"ת שבות יעקב (חלק א סימן קמו), ובשו"ת חיי הלוי (חלק א חושן משפט סימן קיח). ואם כן לדינא בוודאי שהתופס יכול לומר קים לי כמו הנך פוסקים, ולא כפי שנתבאר בשו"ת חיי הלוי שלא מועילה תפיסתו.

ואם אותו חולה לא ידע שהוא חולה והדביק אחרים: נראה שהוא תלוי במחלוקת האם צריך לצאת ידי שמים שהתוספות במסכת בבא קמא (דף נו ע"א ד"ה כסויי כסיתיה) כתבו על דברי הגמרא, שלרב אשי איתמר נמי טמון באש מהו דתימא אנא כסויי כסיתיה ניהלך בדיני שמים נמי לא נחייב קמ"ל. והקשו התופסת: ואם תאמר גלוי וידוע למקום למה נתכוון אם לטובה אם לרעה, ותירצו אפילו במתכוון לטובה שלא ימהר לשרוף, ויוכל להציל בעל הבית בתוך כך, מכל מקום בדיני שמים חייב דאיבעי ליה לאזדהורי ולאסוקי אדעתיה שלא יבוא הפסד בכך. עכ"ל. ומבואר שגם כשחשב לטובת חברו אפילו הכי חייב על הנזק. אולם הרא"ה והמאירי (שם הובא דבריו בשיטה מקובצת) כתבו שאם כוונתו של המזיק לטובת הניזק פטור, וז"ל: הייתה דליקה מתפשטת ובאה וטמן קמתו של חברו ונעשית טמון באש, ונפטר בעל הדליקה מתשלומיה, הרי יכול לומר שלטובה נתכוון שלא יבער האש כל כך, ונמצא שאין כאן כוונה להזיק ופטור מדיני אדם, ומכל מקום חייב בדיני שמים אם הייתה כוונתו להפקיע את התשלומין. עכ"ל. ולכן, אדם שהיה חולה בקורונה או בנגיף מדבק אחר והסתובב בחברת אנשים, ואנשים אחרים נדבקו ממנו ובעקבות כך ניזוקו יש לדון אם הוא חייב לשלם להם על הנזק שגרם, אמנם אין ספק שלפי ההלכה והדין הוא חייב לצאת ידי שמים ולשלם לניזוקים את הנזקים שגרם להם.

* * * *

האם יש מצות ביקור חולים בחולה במחלת הקורונה?

יש לחקור כשיש לחולה מחלה המדבק האם יש מצות ביקור חולים או דילמא כיון שזה מדביק אין מצוה של ביקור חולים.

הנה בשו"ת הרמ"א (סימן כ בסוף) ומובא בש"ך (חו"מ סימן שי"ב ס"ק ב) וכן בכנסת הגדולה (יו"ד סימן של"ה) נשאל בענין משכיר שהשכיר את דירתו לשוכר ועשו קנין שכירות באופן שאין יכולים לחזור, ואשתו של השוכר נעשית חולי במחלה מדבקת ורוצה המשכיר לחזור בו, דטוען דהויא אונס.

ומסיק הרמ"א: וז"ל כי מה שאומר שהוא חולי מדבק, כולו הבל ומי שלבו נוקפו אומר כן כי השם יתעלה הוא המוחץ ורופא, ואם היה כדיני המשכיר בטל כל דיני ביקור חולים, כי לא מצינו בשום מקום שחילקו בין חולי מדבק לחולי שאינו מדבק, אלא שמע מינה דאף בחולה המדבק יש מצוה של ביקור חולים. רואים מדבריו דמצות ביקור חולים היא אפילו במחלה המדבקת.

וכן כתב מוהר"ח פלג'י (נשמת כל חי ח"ב חו"מ סימן מ"ט) וכן בשו"ת באר משה (ח"ג סימן כ"ט) ומובא בפסקי תשובה ח"א סימן קע"ה וילך לבקר אף חולה במחלה המדבקת, ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ורבים מיראי ה' עושים כסדר הזה, ואינם ניזוקים כלל ולא תאונה עליהם כל רעה.

אבל בשולחן גבוה (יו"ד סימן של"ה) כתב וז"ל ומי שומע לו להיכנס בסכנת נפשות דכתיב במגפה ידבק וכו' וכן נוהגין שלא לבקר חולי מגפה, וכן כתב בשו"ת בית דוד (סימן ק"ח). וכן מרן הדברי יציב חו"מ סימן ע"ט ס"ק י"א כתב דדברי הרמ"א תמוהים מצד הסברא והמציאות, ובהרבה מקומות מצינו דחיישינן לחולי המדבק. יש להקשות: ממה שנאמר בגמרא במסכת נדרים (ל"ט ע"ב) שכל המבקר את החולה נוטל אחד משישים בחליו, אם כן רואים דכל ביקור חולים הוא מחלה מדבקת, ואפילו הכי איכא מצוה ביקור חולים?! יש על כך כמה תירוצים:

אפשר לומר מכיוון שהוא רק קצת אין בזה סכנה, לכך איכא מצוה, משא"כ במחלה מדבקת שיש בזה סכנה. עוד אפשר לומר על מה שכתב המהרי"ל (ח"ב חידושי אגדות) וז"ל דע כי כאשר מבקר את החולה אז הוא מתחבר עליו, ובפרט כאשר הוא בן גילו, ועל ידי כך החולי מתפשט ממנו, ולא שידבק על המבקר החולי, לפי הנ"ל אתיה שפיר שזה לא חולי המדבק.

ולכאורה מדברי הגמרא במסכת בבא מציעה (דף ל' ע"ב) דאמרינן ילכו זה ביקור חולים, ומקשה הגמרא והרי זה היינו גמילות חסדים, וכיון דתנן שצריך לעשות גמילות חסדים, ידעינן שצריך לבקר את החולה, ומדוע צריך לומר את זה? ומתרצת הגמרא לא נצרכה אלא לבן גילו דאמר מר בן גילו נוטל אחד משישים בחליו ואפילו הכי מיבעי ליה למיזל לגביה, חזינן שהמבקר נדבק מהחולה, וכן בעטרת ישועה (שמות אות ט) מסמיך את הגמרא במסכת ברכות (דף יב ע"ב) המתפלל על החולה צריך שיחלה עצמו עליו, ואז נוטל אחד משישים ועל ידי זה יש רפואה, אם כן חוזרת בקושיה למקומה ואפשר לומר כמו התירוץ הראשון.

* * * *

אדם שנדבק וחולה בקורונה האם ניתן לקיים מצוות ביקור חולים דרך שיחת וידאו או דרך הטלפון?

הנה בעיקר מצווה יקרה וחשובה זו של ביקור חולים חשיבות מיוחדת מאוד, ולמרות שביקור חולים הוא בכלל מצוות כמילות חסדים, נצטוונו במיוחד על מצווה זו להדבק במידותיו של הקב"ה שביקר את אברהם אבינו ביום השלישי למילתו כאשר היה חולה. וחז"ל האריכו והפליגו בשבחו ובשכרו של המבקר חולים שזוכה ונמנה על אחד מהדברים שהאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת. וכך אומרת הגמרא במסכת שבת (דף קכז ע"א), וכן במסכת נדרים (דף מ ע"א) ומסיפה במעלותיו ובברכותיו החלות על כל אדם שהולך ומבקר חולה.

השל"ה הקדוש (ח"ב בפסחים עמוד כד) מגדיר: שדרך קיום מצוות ביקור חולים היא: בגוף, בנפש, ובממון. כיצד בגוף? ירוץ ויתעסק בכל צרכיו ולהמציא לו כל רפואותיו, וכן יטרח בגופו ביתר צרכיו. בנפש כיצד? ישפוך נפשו בתחינות להתפלל להקב"ה שישלח לו רפואה שלמה. בממון כיצד? לראות אם אין לחולה ממון כל צרכו להשתדל לו, כי צרכי החולה הם מרובים.

המשנה במסכת מידות מתארת כיצד היו משתפים אחרים בתפילה על הרופא בזמן שבית המקדש היה קיים: "מי שיש לו חולה בתוך ביתו, כשנכנס להר הבית מקיר דרך שמאל, והיו שואלים אותו מה לך מקיף לשמאל, והוא משיב לו שיש לו חולה בתוך ביתו, והם אומרים לו: השוכן בבית הזה ירחם עליו".

הגמרא במסכת בבא מציעא (דף ל ע"ב) לומדת מהפסוק שנאמר בתורה: "והודעת להם את הדרך ילכו בה" (שמות יח, כ) דורשת הגמרא: "והודעת להם" - זה בית חייהם, "את הדרך" - זו גמילות חסדים, "ילכו" - זה ביקור חולים. וכן מבואר בגמרא במסכת נדרים (דף לט ע"ב) שדורשת רמז לחובת ביקור חולים ממה שנאמר בתורה במחלוקת קורח ועדתו "אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם" (במדבר טז, כט) היינו שעדת קרח ימותו באופן טבעי שבו מתים כמות בני אדם שקודם למיתתם הם חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן, וכפי שנאמר בפסוק "ופקדת כל האדם יפקד עליהם" היינו שפקידה הוא לשון זכירה, שמכריו של החולה זוכרים את החולה ומבקרים לדעת את שלומו.

האם מצוות ביקור חולים היא מצוות עשה דאורייתא או דרבנן: כל גדולי הראשונים והאחרונים האריכו

לדון האם חובת ביקור חולים היא מצווה מהתורה או שהיא מצווה מדרבנן. והנה בעל ההלכות גדולות (עשה לו) מנה את מצוות ביקור חולים במניין המצוות שלו, וכן כתב השולחן גבוה (יורה דעה סימן שלה) בדעת הרמב"ם, וכן כתב בספר אמרי בינה (סימן יג, אות ג) בדעתו של הרמב"ם. ובספר חקקי לב (סימן יז ד"ה עוד כתב) מביא שרבינו יונה והריטב"א כתבו שמצוות ביקור חולים היא מצווה מהתורה.

והנהיגו במרוצת הדורות נהגו בכל קהילות ותפוצות ישראל למנות חברים ב"חברת ביקור חולים" שתפקידם לסייע בפועל לחולים. ולקיים בזה מצוות ביקור חולים. וכבר שמעתי בשורה משמחת שביישובינו "גבעת זאב" מתגבשת בימים אלו קבוצה יקרה שקבלה על עצמה לטפל ותדאג לאוכל, שמירה, וטיפול על ילדים לנשים היולדות, ונמצאות במנוחה במשך כמה ימים אין ספק שזו יוזמה ובשורה משמחת, וכל העוסקים בזה יבואו על הברכה ממקור כל הברכות.

ועתה נחזור לשאלה שכבר הבאנו בשאלה הקודמת ומנקודה אחרת: האם יש מצוות ביקור חולים לאדם שיש לו מחלה מדבקת?

הנה בשו"ת הרמ"א (סימן כ) כתב: שלעולם יש מצוות ביקור חולים אפילו בחולי המדבק, שלא מצינו בחז"ל מחלה מדבקת אלא בחולי הראתן, והביא את דבריו להלכה בכנסת הגדולה (יורה דעה סימן שלה ס"ק ב). ולכאורה יש לעיין שהרי כאשר המשחית מסתובב ברחובות ומצוי ההיזק לרבים וליחיד ככהאי גוונא לא אמרינן בזה שולחי מצוה אינם ניזוקים. וכך מבואר בגמרא במסכת פסחים (דף ח ע"ב), ואפילו במקום פיקוח נפש פסקינן דאין לו לאדם לסכן את עצמו בשביל חברו, וכמו שכתב בשו"ת הרדב"ז (חלק ג סימן תרכז). והנה כמה אחרונים התקשו מאוד בהבנת דבריו של הרמ"א. ועיין בשו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן רנא), וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן יז קונטרס רפואה בשבת פרק ה אות ג).

והנה המהרש"ם בספרו דעת תורה (יורה דעה סימן שלה סעיף ח) כתב שחייבים לומר שבוודאי כוונת הרמ"א לומר שיעמוד בבית החיצון וישאל לשלומו, ובכלל גם אם הבנת דברי הרמ"א כפשוטם רבים חלקו על דברי הרמ"א. ובשולחן גבוה (יורה דעה סימן שלה ס"ק א) כתב על דברי הכנסת הגדולה: "ומי שומע לו ליכנס בסכנת נפשות", וכן רבנו חיים פלאג' זיע"א בספרו שו"ת נשמת כל חי (חלק ב חו"מ סימן עט). רבינו חזקיה מדיני זצוק"ל בספרו שדי חמד (מערכת ב אות קטז) התחבט בזה באריכות ונשאר בזה בצריך עיון.

ורבים מפוסקי דורנו העלו להלכה שאסור לבקר חולה כשיש חשש שידבק במחלה זו, וכן כתב מורנו ורבנו הראשון לציון רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל בספרו חזון עובדיה בהלכות אבלות (חלק א עמוד יד) וכן כתב רבנו רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצוק"ל האדמו"ר מקלויזניבורג בספרו שו"ת דברי יציב (חושן משפט סימן עט), וכן בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן יז), וכן בשו"ת שבט הלוי (חלק ח סימן רנא), וכן בשו"ת מאמר מרדכי (חלק ג סימן כא, עמוד קסה).

ועתה נחזור לשאלה האם ניתן לקיים את מצוות ביקור חולים דרך הטלפון, או דרך מצלמת וידאו אינטרנטית כדי לדבר עם החולה ולשאול בשלומו. או שכדי לקיים מצווה זו צריך דווקא לגשת אל החולה ולבקר אותו פיזית?

וכפי שמספרים חז"ל בגמרא במסכת נדרים (דף מ) על אחד מתלמידיו של רבי עקיבא שהיה חולה ונפל למשכב, ואיש לא בא לבקרו. וכאשר נודע הדבר לרבי עקיבא, בא רבי עקיבא עצמו לבקר את החולה. ורבי עקיבא בעצמו האכיל את התלמיד, השקה אותו, וניקה את חדרו ושטף את מקומו של התלמיד. וכאשר בא רבי עקיבא לצאת קרה התלמד: "רבי, החייתני".

חזר רבי עקיבא לבית המדרש והכריז: "כל מי שאינו מבקר את החולים, כאילו הוא שופך דמים". ומכאן למדנו שכל עיקר מצוות ביקור חולים הוא: לעיין ולבדוק מה הם צרכי החולה, ומה צריך לעשות בשבילו והיינו בביקור בפועל ופנים אל פנים ולא די במצלמת וידאו או בטלפון.

והנה מו"ר הגאון רבי יצחק וייס זצוק"ל בספרו שו"ת מנחת יצחק (חלק ב סימן פד) הביא בתשובה שנכתבה בשנת תשט"ו ודן ממש בשאלה זו, ונביא את דבריו ככתבם וכלשונם: אם יתפתח הטעליוויזעשן (הטלוויזיה) לשימוש יחידים כמו הטלפון כהיום ויהיה יכולת לראות החולה ולספר עמו, כדבר איש אל רעהו פנים בפנים, בוודאי אין צריכים שיראה כל דבר בשיעורו האמיתי. עכ"ל. אם כן מפורש בדבריו שיוצאים ידי חובת ביקור חולים על ידי שיחת טלפון או על ידי שמדבר איתו במצלמת אינטרנט.

ומו"ר רבי יצחק הוטנר זצוק"ל בספרו פחד יצחק (אגרות וכתבים סימן לג) כתב: כל עזרה המוגשת לחולה בתורת חולה, נכללת היא במצות ביקור חולים, ואין הענין תלוי באומדנא של מילי דעלמא אם בפעולה הנידונה משום הקלה לחוליו של אדם, ולא עוד שנראה כי תרגומה של המילה "ביקור" בביטוי "ביקור חולים" אינו "וויזט" (ביקור) אלא שתרגומו הוא מלשון 'בקורת תהיה', כלומר ה'עיון' במצבו של החולה. וממשיך הפחד יצחק שבמובן זה של ביקור חולים, אין שום הבדל יסודי בין שיחת טלפון או התעסקות באופן אחר, כי הכל כלול בחובת ה'עיון' לשם עזרה במצבו של החולה. ואם כן מבואר מדבריו שניתן לקיים את המצווה בשלמותה דרך הטלפון.

ויצוין שגם התפילה בפני החולה יותר מקובלת, ובכך שאינו צריך להזכיר את שמו בפניו כמו שמשו רבנו התפלל על מרים אחותו, ודרשו מכך חכמינו ז"ל במסכת ברכות (דף לד ע"א): המתפלל על החולה אינו צריך להזכיר את שמו שנאמר: "אל נא רפא נא לה".

והעולה מכל זה למסקנת הדברים: ישנם כמה וכמה דרגות ורמות בביקור חולים, ובוודאי שהרמה הגבוהה והרצויה היא ללכת בגופו לבקרו. אבל כאשר אי אפשר להגיע לחולה כגון שהוא חולה במחלה מדבקת ומסוכנת, בוודאי שמצוות גמילות חסדים היא להתקשר אליו בשיחת וידאו ואם אין לו אפשרות בוודאי שחובה עליו להתקשר אליו בטלפון קווי להתעניין ולדרוש בשלומו וכמובן להתפלל עליו לרפואתו.

* * *

חולה בקורונה ששורפים את בגדיו האם מותר לו להניח תפילין?

יש לחקור חולה במחלה מדבקת שעל פי פקודת הרופא לאחר שיבריא צריך לשרוף את כל החפצים שלבש בימי מחלתו ויצטרכו לשרוף גם את התפילין האם מותר להניח תפילין בימי מחלתו או דילמא אסור שגורם למחיקת ושריפת התפילין.

הנה השואל בשו"ת דובב מישרים ח"א סימן צ"ט רצה לומר מכיוון שהוא אנוס, וא"א לו להניח תפילין, כדי שלא יגרום ע"ז שריפת התפילין, א"כ אפילו כשאינו מניח, חשיב כאילו עשה מצוה, דקימ"ל בגמרא במסכת ברכות (דף ו ע"א) וכן במסכת שבת (דף סג ע"א): חשיב לעשות מצוה ולא עשאה מחמת אונס דהויא כאילו עשאה, אם כן אסור להניח תפילין.

אבל הדובב מישרים דחה את דבריו: על פי הש"ך (ח"מ סימן כ"א) דאונס כמאן דעביד לא אמרינן, אבל אונס כמאן דלא עביד אמרינן, אם כן להיפך יותר טוב שיניח תפילין, והא דישרפו אחר כך את התפילין הויא אונס ולא חשיב כאילו שורפו.

ומסיק: דאינו רשאי להניח תפילין, כיון שוודאי וברור שיבא לידי מחיקה והויא כמוחק בידיים ואסור, וכן כתב אחיו של הדובב מישרים בשו"ת חזון נחום (ח"א סימן ו) שאסור להניח תפילין.

וכן בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סימן ד' ה' ו') כתב שיש איסור להניח תפילין בחולה במחלה המדבקת שיצטרכו לשרוף אח"כ, ולא דמי למה שכתב הרמב"ן הובא בר"ן במסכת שבת (דף קל"ד) באישתפך חמומי עי"ש.

אבל בשו"ת משנה שכיר (יו"ד סימן ר"י) חולק על הדובב מישרים וכותב דזה פלא הפסק שלו כיון דקימ"ל דאין למצוה אלא מקומה ושעתה והוא חייב בכל יום במצות עשה דתפילין, איך אפשר לבטל משום גרמא דבזיון דלעתיד, ומה גם שהחיוב עשה של תפילין מוטל עליו והביזיון לא נעשה על ידו, ומסביר ע"פ הש"ך ח"מ סימן כ"א דאונס כמאן דעביד לא אמרינן וכמאן דלא עביד אמרינן, אם כן מוטב שיניח תפילין דעל ידי אונס בזיון לא מקרי שהניח תפילין, אבל על ידי אונס הנחת תפילין הויא כאילו לא ביזה את התפילין.

וכן בשו"ת אמרי דוד (סימן רי"ח) מובא בפסקי תשובה סימן קס"ה כתב כיון דבהנחת תפילין מצוה קעביד אין לו להביט מה שיהיה אחריו, כמו דאמרינן בגמרא ברכות (י' ע"א) בהדי כבשא דרחמנא למה אע"פ שאתה רואה שיצא ממך בנים שאינם הגונים.

* * * *

בימים טרופים אלו בעקבות התפשטות הקורונה ובעקבות הוראת משרד הבריאות לא להתפלל בתוך ביתי הכנסת. אנשים רבים מתפללים בליל שבת בבתים או ברחבה הפתוחה הצמודה לבעת הכנסת (מפצלים מגיינים) כדי למלא אחר ההוראות. ויש להסתפק האם דיני התפילה שונים ממה שמתפללים בתוך בית הכנסת?

דיני צירוף תפילה בציבור בצל הקורונה: בגמרא במסכת פסחים (דף פה ע"ב) נאמר: "מן האגף ולפנים - כלפנים, מן האגף ולחוץ - כלחוץ", ובגמרא שם: "אמר רב יהודה אמר רב, וכן לתפילה, ופליגא דרבי יהושע בן לוי שאמר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים". ופרש"י: אגף קרי כל מקום הגפת הדלת שהוא חופף ונוקש שם כשסוגרו, דהיינו משפה הפנימית של עובי הפתח עד מקום הנקישה מן האגף ולפנים דהיינו תוך העיר ממש כלפנים, ואוכלים שם קדשים קלים מן האגף וכו'. וכן לתפילה, לעניין צירוף. עכ"ל.

ומשמע מכאן שמכיוון שנפסקו דברי רבי יהושע בן לוי להלכה שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת, אם כן הוא הדין גם לעניין צירוף. וכן כתב בחידושי המאירי במסכת ר"ה (דף כח ע"א ד"ה זה) שפסק כרבי יהושע בן לוי גם לעניין צירוף לעשרה, וזה לשונו: זה שביארנו בעובר אחורי בית הכנסת שאם כיון ליבו על הדרכים שביארנו יצא, יש שואלין בה והרי אמרו בעירובין (דף צב ע"ב) חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה, ט' בגדולה ואחד בקטנה מצטרפין וכו', וכל שכן כשהיא ברשות אחר לגמרי שאינן מצטרפין, וזו אינה שאלה שלא נאמר כן אלא בדבר שאינו אלא בעשרה במקום אחד, שהוא צריך צירוף שכל כיוצא בזה אין מצטרפין, אבל דבר שאם עשאו ביחד יצא אע"פ שלכתחילה ראוי בעשרה כגון שופר ומגילה וכיוצא בזה כל ששמעה ממקום שהוא בכל מקום שהוא יצא, ולדעת זה נשים שלנו העומדות בבית הכנסת בעזרת הנשים) אינן יוצאות ידי תפילת ציבור הואיל וצריכה עשרה, ומכל מקום צריך לעיין בזה שהרי מצד אחד שהרי אומרת הגמרא במסכת פסחים (דף פה ע"ב) מן האגף ולחוץ כלחוץ וכן לתפילה, ואין לומר שלא נאמרה אלא לעניין צירוף סתם נאמרה אף לצאת, והרי חלק רבי יהושע בן לוי לומר אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, אלמא אף בלצאת נחלקו, אלא שאף זו אינה שאלה שמכל מקום הלכה כרבי יהושע.

ואם כן מפורש לכאורה מדבריו שאין הכי נמי הנשים הנמצאות ברשות אחרת יוצאות ידי חובה ואף לעניין צירוף איתמר ולכן סיים "שמכל מקום הלכה כרבי יהושע בן לוי" ופירש לפני כן "ואין לומר שלא נאמרה אלא לעניין צירוף סתם, והרי חלק רבי יהושע בן לוי... אלמא אף בלצאת נחלקו", אם כן לרבי יהושע בן לוי שכן הלכה אף לצירוף מהני. ולכאורה לפי דברי המאירי אפשר גם להסביר כך בדברי הרמב"ם בהלכות תפילה (פרק טו הלכה ח) וכן בדברי מרן השולחן ערוך (סימן קכח סעיף כ"ד, וכן בסימן נה סעיף כ) שפסקו להלכה דברי רבי יהושע בן לוי במסכת סוטה (דף לח ע"ב) שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת לעניין ברכת כוהנים, ולכן מועיל לכוון על העם שבשדות או העם שאחורי הכהנים. ואם כן צריך לומר דהוא הדין לעניין צירוף, וכמ"ש המאירי להוכיח.

והנה כתב הרמב"ן במסכת פסחים (דף פה ע"ב) שגם רבי יהושע בן לוי לא נחלק אלא על האומד כנגד הפתח בחצר קטנה שלפני הבית, אבל בשני בתים לכו"ע אין מצטרפין. וכן כתב באורחות חיים מילוניל (הלכות קדיש סימן ט) בשם הרמב"ן, והוסיף שכן היא דעת רב האי גאון, שאם שומע קול שליח ציבור כשהוא מחוץ לבית הכנסת וכו', אינו רשאי לענות עמהם.

אמנם התוספות במסכת פסחים (דף פה ע"ב ד"ה וכן) כתבו שמדברי הגמרא בסוטה (דף לח ע"ב) משמע שהלכה כרבי יהושע בן לוי, אמנם בגמרא בעירובין (דף צב ע"א) משמע שמחיצה מפסיקה לצירוף, ולכן חילקו בין צירוף לבין לענות עמהם קדיש או קדושה. ומרן הבית יוסף בשולחן ערוך (או"ח סימן נה אות יג ד"ה במחודש) הוכיח מדברי הרמב"ם בהלכות קרבן פסח (פרק ט הלכה א) שמחיצה מפסקת, ועל פי דברי הש"ס משמע שהוא הדין גם לעניין תפילה. וכך מבואר מדברי רבינו ירוחם (נתיב ג חלק ז, דף כז ע"ד). וכן כתב הרי"ד במסכת פסחים (דף פה ע"ב) שלעניין צירוף הלכה כרב יהודה אמר רב, ואף ריב"ל לא אמר כן לעניין צירוף.

ובספר האגודה (ר"ה פ"ג סימן יג) כתב: וקיימא לן כרבי יהושע בן לוי במסכת פסחים (דף פה ע"ב) שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת לעניין קדיש וקדושה וברכו אם יש עשרה בבית הכנסת, אבל להצטרף לעשרה בעינן שיהיו בבית הכנסת כדמוכח במסכת עירובין (דף צב ע"ב).

וכן כתב בתוספות הרא"ש במסכת עירובין (דף צב ע"ב ד"ה תשעה) אחרי שהביא דברי ריב"ל בפסחים כתב: ומסתמא לעניין צירוף איירי, דאי לעניין לצאת אם יש ציבור וגם שליח ציבור מודה רב דיוצא, כדתיניא במסכת ר"ה (דף כה ע"ב) היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר.

וסתמא דתלמודא כרבי יהושע בן לוי בסוטה (דף לח ע"ב) גבי עם שאחורי הכהנים וכו', אלמא הלכה כוותיה דאפילו יש מחיצה ביניהם מצטרפין, וקשה שהרי במסכת עירובין (דף צב ע"ב) נאמר תשעה בקטנה וכו', ונראה לפרש דבפסחים לא איירי לעניין צירוף אלא לעניין לענות קדושה וברכות, ועל זה אמר רבי יהושע בן לוי שאפילו מחיצה אינה מפסקת.

צירוף מנין עשרה דרך מרפסות: כתב הראשון לציון רבנו יצחק יוסף שליט"א שכאשר מתפללים מנין במקום אחד, כגון בחצר וכיו"ב, אף שמרוחקים שני מטר זה מזה, יכולים לומר קדיש וקדושה, כרגיל. ואם אין שם מנין, נחשב הדבר לתפילה ביחידות. סיפרו לי שהשבוע התפללו התקבצו למנין עשרה דרך מרפסות הבתים, כאשר בכל מרפסת עמדו שניים-שלושה אנשים בלבד, ואחד מהם אמר קדיש וכולם ענו אחריו. אך אסור לעשות כן, והאומר את הקדיש צריך לאומרו כשעשרה אנשים במקום אחד, ואז יתר האנשים העומדים במרפסות יכולים לענות אחריהם. כמו כן המתפלל ביחידות, ושומע קדיש וקדושה בשידור ישיר דרך הטלפון, אף שאינו עמהם, יכול לענות.

האם צריך ספר תורה במקום שמתפללים ברכה אחת מעין שבע? כתב מרן השולחן ערוך (סימן רס"ח ס"י) אין אומרים ברכה מעין שבע בבית חתנים ואבלים דליכא טעמא דמאחרין לבוא שיהיו ניזוקין, ומסביר המשנה ברורה (סעיף קטן כד) דהיינו כשמתפללים בביתם במניין וכ"ש אותם שמתפללים לפרקים במניין

בבית, אבל כשיש קביעות לכמה ימים ויש שם ספר תורה הרי זה דומה לבית הכנסת קבוע, וכבר נחלקו גדולי הפוסקים אם צריכים ספר תורה שם כדי שיחשב כמניין קבוע. אבל למעשה נהגו העולם כמו שכתב הפרי מגדים שאין צריך שם ספר תורה.

כמה זמן צריך להתפלל במקום כדי שיתחייבו לומר שם ברכה אחת מעין שבע: הפוסקים נחלקו בהא דסגי אם המניין מתפללים שם רק לכמה ימים, וכך מבואר בט"ז (סק"ח). אבל בשו"ע הרב (סימן רסח סט"ו) ובקיצור שולחן ערוך (סימן עו סז) כתב שצריך שהמניין יהיה קבוע שם לכמה שבועות. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן כ"א) כתב דמה שכתב הט"ז לכמה ימים הוא לאו דווקא, דהרי נפסק במרן השו"ע שאין מברכים ברכת מעין שבע בבית האבל, והרי אצל האבל יש קביעות להתפלל לכמה ימים ובכל זאת אין מתפללים שם. **ברכה אחת מעין שבע כאשר מתפללים ברחוב:** כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן כא) שאם רוב הציבור יוצאים יאמרו ברכה אחת מעין שבע גם שם. ואף על פי שהמקום לא קבוע לתפילה ואין שם ספר תורה (וכך מבואר גם בתהילה לדוד סימן רסח ס"ק יג) דגם בכ"ג יש לחוש משום המאחרים.

במה מדליקין במניין שאינו קבוע: כתב מרן בשו"ע (סימן ע"ר ס"א) נוהגים לומר במה מדליקין בליל שבת. והסביר המשנה ברורה (סק"א) לפי שיש בו דין הדלקה ושלושה דברים שצריך לומר אדם בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה. ובשו"ת תשורת שי (ח"א סימן תריד) כתב שהגדרים מתי לומר במה מדליקין הם אותם גדרים כמו בברכת מעין שבע, דהיינו רק במניין קבוע, והסביר שלפי כמה ראשונים תקנו במה מדליקין משום המאחרים לבוא לתפילת ערבית כמו שתקנו לומר בברכת מעין שבע, וממילא במקום שאין אומרים ברכה אחת מעין שבע, גם כן אין אומרים במה מדליקין.

אבל לענ"ד יש להעיר על חידושו שכל זה תלוי בזמן אמירת במה מדליקין, דהרי בשלמא בחו"ל שאומרים אותו אחרי ערבית שפיר מובן סברתו זתקנו לומר אותו משום המאחרים, אבל לפי מנהג ארץ ישראל שאומרים אותו אחרי תפילת ערבית, שפיר מובן סברתו לאומרו משום המאחרים. אבל לפי מנהג ארץ ישראל שאומרים אותו זמן רב לפני מעריב בזמן שעדיין שייך להדליק את הנירות ולערב ולעשר את האוכלים, אם כן לא שייך האי טעמא וממילא יש לומר במה מדליקין כאן בארץ ישראל גם כאשר מתפללים במניין שאינו קבוע.

טלטול ספר תורה מבית הכנסת לצורך קריאת התורה במקום אחר: כתב מרן השולחן ערוך הלכות קריאת התורה (סימן קלה ס"ד) בני אדם החבושים בבית האסורים, אין מביאים אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויום כיפור (והמשנה ברורה מוסיף דה"ה לחלוה) וטעם הדבר משום שהוא זלוול לספר תורה להוליכה לאנשים הצריכים לה, כי כבודו של הספר תורה הוא שאנשים ילכו אצלו (עיי"ש במ"ב סק מז) ומקור הדין מביא הבית יוסף מהמרדכי (סופ"ק דר"ה סימן תשי) בשם הירושלמי (יומא פז הא). אבל האחרונים הקשו בשלמא כשיש אפשרות ללכת למקום שהספר תורה מונח שם יש לומר דהוה זלוול כאשר לא הולכים לספר תורה. אבל כאשר יש אנשים חבושים בבית האסורים ורוצים לקיים מצוות קריאת התורה אלא שהם אנוסים, למה זה נחשב זילותא לספר תורה כאשר מביאים להם את הספר תורה? ולכן הביא הביאור הלכה (שם ד"ה אין) בשם האחרונים שחומרת המרדכי ומרן השולחן ערוך אפילו באונס מיירי באופן שרק יחידים חבושים בבית האסורים, וכיוון שאין מצוות קריאת התורה מוטלת על היחיד כשאינו יכול ללכת לבית הכנסת, וממילא אסור זלוול בספר תורה כדי להביאו להם אף על פי שהם יחידים ואנוסים. אבל כאשר יש מניין אנשים שהם אנוסים יש להקל להביא להם ספר תורה, וכן נקט המשנה ברורה (שם סק מז) להלכה.

האם צריך להניח את הספר תורה דווקא בארון הקודש או שמא יכול להניחו אפילו בארון בגדים? מבואר בפרי מגדים (סימן קל"ה א"א סק כב) והובא בדף החיים (שם סק פג) שאם מביא את הספר תורה לבית בהיתר אינו צריך להניחו דווקא בארון הקודש, אלא יכול להניחו גם בארון אם הוא נקי ומכובד, ומשמע מדיבריהם שאין להסתפק בהנחה על השולחן כשהוא מכוסה בטלית.

האם יש איסור לטלטל ספר תורה מחדר לחדר באותו מקום או דווקא לבניין אחר? בגדר טלטול הספר תורה ממקום למקום, הרבה אחרונים סבירא ליה דכל שהוא בית אחד אינו נחשב כטלטול ממקום למקום (עיין בשו"ת בית שלמה ח"א או"ח סוף סימן לד, מטה יהודה סימן תקפד סק"ג, שו"ת הר צבי או"ח סימן עא). אבל הגר"ת (מעשה רב אות קכט) סבירא ליה דאפילו מחדר לחדר אסור וכל שכן לבית אחר אסור, ובשו"ת שלמת חיים (סימן קט) נשאל אודות מנין שהתפללו בעזרת נשים לפני בית הכנסת וכאשר הגיעו לקריאת התורה המניין השני היה אוהז עדיין בפסוקי דזמרה ולא היה אפשרות לקרוא בבית הכנסת מחמת הבלבול, ופסק שאסור לטלטל את הספר תורה, אלא ראוי שימתינו. ולמעשה כתב האשל אברהם מבוטשאטש (סוף סימן קלה ד"ה עוד מצאתי) בתחילת דבריו שהמנהג להקל בזה, אבל אחר כך חזר בו וגילה דעתו ברבים שאינו אומר בזה לא איסור ולא היתר, וסיים דיש להקל בתנאי שעשרה אנשים ילוו את הספר תורה לחדר השני.

* * * *

בימים אלו האם מותר לנשק ספר תורה או מזוזה?

האם צריך להימנע מעיקר הדין לנשק מזוזות בימים טרופים אלו לאחר שמשרד הבריאות הורה ואמר שאפשר על ידי מגע ונשיקה למזוזה להדבק במחלת הקורונה, שנכון לימים ושעות אלו כבר הפילה חללים רבים וגבתה את חייהם של אלפי אלפים של אנשים בעולם כולו, וכל העולם כולו יירא וחת ממנה. בראש ובראשונה עלינו לדעת ולהפנים טוב את דברי הגמרא במסכת ברכות (דף לג ע"א): שלא ערוד ממית אלא חטא ממית, ולכן אסור לאדם לפחד, כמו שאומרת הגמרא במסכת ברכות (דף ס ע"א) דמאי דכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד" בדברי תורה הוא דכתיב, אבל המפחד סתם, חטאה הוי, דכתיב פחדו חטאים בציון. ועל זה אמר איוב (ג כה) "פחד פחדתי ויאתני, ואשר יגורתי יבוא לי".

ובודאי שעל כל אדם ואדם לעשות את ההשתדלות הגדולה ביותר וכמה שיותר ישמור על עצמו, כי לפעמים יביא האדם על עצמו הצרה בסכלותו לפי מיעוט השתדלותו או ריבוי השתדלותו, כמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פרק יב) שרוב הצרות הבאות על האדם אין לומר שהם מגזירת שמים, אלא רובם יביאם האדם על עצמו בסכלותו לפי מיעוט השתדלותו או ריבוי.

והעולה בזה לומר להלכה ולמעשה: לכן כאשר יצאה ההוראה וההנחיה ממשרד הבריאות להיזהר ולהישמר שלא לנשק מזוזות או ספר תורה. אדם לא יכול להתחכם ולומר אני אנשק ושומר מצוה לא ידע דבר רע, דדוקא היכא דלא ברי היזקא, כמו שאומרת הגמרא במסכת פסחים (דף ח ע"ב) לענין חיוב בדיקת חמץ בחורים ובסדקים, דלא אמרינן בזה שלוחי מצוה אינן ניזוקים, כיון דשכיח היזקא.

* * * *

תענית בכורות בערב פסח למי שאין לו אפשרות להשתתף בסיום רק דרך הטלפון

מנהג הבכורים להשתתף בסיום בערב פסח, ועל ידי זה אינם צריכים לצום תענית בכורים. אנחנו מתפללים שבמהרה הקב"ה יסיר מעלינו את חרון אפו במהרה, אבל אם חס ושלום המצב עדיין ישאר ונהיה בהסגר ויהיה חיוב על כל אחד להישאר בביתו, יש להסתפק האם הבכורים שלא עשו סיום בעצמם יכולים לשמוע סיום דרך הטלפון ממי שמסיים מסכת במקום אחר. וכדי לפשוט שאלה זו יש לדון בכמה פרטים בעניין תענית בכורים:

מקור תענית בכורים: כתב הטור (או"ח סימן תע) גרסינן במכת סופרים (פכ"א ה"ג) הבכורות מתענים בערב פסח, והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות, ומוסיף הבית יוסף דהרא"ש והמרדכי הביאו סעד למנהג זה מהירושלמי בפסחים (פ"י הי"א). והסביר הב"ח שמבואר שם דרבי לא הוה אכיל בערב פסח לא חמץ ולא

מצה, ואכא מאן דאמר משום דרבי בכור הווה, ועל פי זה נתפשט המנהג שסוברים כהאי מאן דאמר לחומרא. אבל הברכי יוסף (סימן תע סק"א) הקשה על ראייה זו שאמנם הטעם הזה הוא הו"א בירושלמי, אבל מסקנת הירושלמי היא דרבי לא אכל משום שהיה איסטניס, ולכן הסביר הברכי יוסף דמהו"א של הירושלמי מוכח שיש מנהג כזה בעולם שהבכורות מתענים בערב פסח, דאם לא כן האיך רצה להסביר בהו"א שזהו הטעם שרבי לא אכל בערב פסח?

בשו"ת זיכרון יהודה (להג"ר יהודה גריוואלד זצ"ל גאב"ד סאטמאר או"ח סי' קל"ג) הקשה על טעם זה דמה שייך לקבוע תענית זכר להצלתם אדרבה היו צריכים לקבוע יום שמחה והודאה על הצלתם ולא להתענות?! ומרן הגרש"ז אורבאך זצוק"ל (הליכות שלמה מועדים פח הערה א) הוסיף להקשות דהרי מכת בכורות הייתה בליל ט"ו, ואם כן אם הקדימו את התענית משום שאי אפשר להתענות ביום טוב, הווה לי להקדימו ליום י"ג בניסן, שהרי יד בניסן חשוב כמו יום טוב מפני הבאת הקרבן ואיסור מלאכה. ועוד הוסיף דאי משום עצם הצלת הבכורים ממות לחיים, היו צריכים להתחייב צאצאי הבכורים שבאותו זמן הם זרעם עד עולם וגם אילו שאינם בכורים, ולמה חייבו את הבכורים שנולדו אחר כך?

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סימן צג סק"ד) הביא בשם גדול אחד ליישב למה מתענים הבכורות ואין עושים יום שמחה והודאה, שבמסכת סופרים נזדקק טעות ובמקום לכתוב "הבכורים מתענים" צריך להיות "הבכורים מתענים", אבל האחרונים כתבו שמהטור וממרן השולחן ערוך מוכח להלכה שוודאי מתענים. בזיכרון יהודה (שם) וכן בחתם סופר (פסחים קח) הביאו טעם אחר לתענית בכורים, משום שבימי יציאת מצרים הבכורים התענו, ואף על פי שהקב"ה הבטיח להם שיפסח על בני ישראל, מכל מקום חששו לקטרוג, ולכן קבעו תענית בכורים זכר לאותו הצום, וכפי שהסביר הטור בטעם תקנת תענית אסתר, זכר למה שנקלה לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים.

סעודת מצווה במקום תענית: כתב המשנה ברורה (סימן תע סק"י) ולעניין אם מותרים הבכורים לאכול בסעודת מצווה, תלוי במנהג המקומות, יש מקומות שנהגו להחמיר... ויש מקומות שנהגו הבכורים להקל ולאכול בסעודת מצווה וכן נוהגים היום בכמה מקומות במדינתנו להקל ולאכול אף בסעודת סיום מסכת. ואף שהבכורים עצמם לא למדו את המסכת, מכל מקום כיון שאצל המסיים היא סעודת מצווה מצטרפים לסעודתו. המהרש"ם (דע"ת סוף סימן תע) כתב שהגרי"ש נטנזוהן ביוסף דעת (יו"ד סימן שה) הביא מה שכתב בשו"ת תשובה מאהבה (חב סימן רסא, ח"ג סימן שעו) ששאל את רבו הנודע ביהודה אם יכול לעשות סעודת סיום בערב פסח, ואמר לו כיון שיכול לסיים בזמן אחר, והביא שבית דינו של הנודע ביהודה הוציאו כרוז לאסור דבר זה.

בשו"ת חתם סופר (חו"מ סימן קמ"ח) נשאל אודות ירושה שערערו על בכורתו של האח הגדול, ובתוך דבריו (בד"ה אמנם) כתב וז"ל: מכל מקום נראה לומר דלאה לא הווה צריכים לעדות דודאי הוחזק הוא בכך במה שנהג להתענות בערב פסח, ולא שכיחי המתענים משום איסטניס או גדול הבית, וכל המתענים בערב פסח בכור פטר רחם הוא, ואילו היה אוכל פעם אחת בערב פסח היו קוראים אותו עברייני, ואף על פי שאין עדים שהוא פטר, מכל מקום ייענש על פי חזקתו עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שבזמנו המנהג הפשוט היה להתענות בערב פסח ולא לפטור את עצמו בסעודת מצווה.

אבל המשנה ברורה (שם) כבר כתב שהמנהג להקל, וכן מוכח בנשמת אדם (הלכות שבת כלל א סוף סימן ק"א) שכתב שמנהג פשוט הוא בוולנה שבערב שבת כאשר יש פדיון הבן אפילו שלא בזמנו הבכורים אוכלים שם על פי הגר"א. ולפי זה מכיוון שמקור המנהג הוא משו"ת חוות יאיר (סימן ע) שהוא המקור לכל דיני סעודת מצווה, מימלא כיון שרבנו הגר"א סבירא ליה שסעודת פדיון הבן שלא בזמנו היא סעודת מצווה כל שכן סיום מסכת הוא סעודת מצווה.

הערוך השולחן (סימן תע סה) כתב דבזמנו הקלו לסמוך על סעודת מצוה מפאת חלישות הדור, וגם בערב פסח הטורח רב, וגם אכילת המרור בלילה אינה יפה לבריאות (כוונתו למי שאוכל חריין חזרת בקלח) ולכן הבכורים מחשיבים את עצמם כאינם יכולים להתענות ובפרט שתענית זו אינה נזכרת בגמרא כלל, ומסקנת הירושלמי היא שאין צריך להתענות, ואינו אלא מנהג ולכן לא מיחו חכמי הדור בזה.

האם ההשתתפות בסיום מתירה לאכול או האכילה בסעודת מצווה: והנה יש להסתפק, האם השמחה שהשתתף בסעודת סיום מתירה לו לאכול, אן שמא כיוון שטעם מהסעודת מצווה, מימלא אינו מתענה ויכול להמשיך ולאכול?

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סימן מה) כתב דלפי מה שכתב בשו"ת ארץ צבי, ההיתר להמשיך לאכול משך היום בערב פסח הוא רק משום שכבר אכל בסעודת מצוה וביטל תעניתו, ומימלא אם שמע את הסיום אבל לא אכל מהסעודת מצווה שוב אין לו היתר לאכול, וכן מוכח מהמגן אברהם (סימן תקס"ח סק"י) שכתב לגבי סעודת מצווה בתעניות וז"ל: ופשוט שבמקום שמותר לאכול על הסעודה אינו תענית כלל ומותר אחר כך לאכול ולשתות אפילו בביתו, ומיהו קודם הסעודה נראה לומר שאסור לאכול ולשתות בביתו... ומיהו בעלי הברית מותרים לאכול ולשתות מיד מכיוון דהוה יום טוב שלהם הוא, עכ"ל.

אבל המנחת יצחק כתב דיש שסוברים מכיון שהוא יום טוב כמבואר בים של שלמה (ב"ק פז סימן לז) אין חילוק בין אוכל במקום זה לאוכל במקום אחר, אבל לכתחילה יש לאכול בסעודת הסיום קודם שאוכל בביתו. ויש להסתפק מה יהיה הדין אם איחר ולא שמע את הסיום בכלל אבל הגיע לסעודה, האם טעימה מהסעודת מצווה מתיר לו לאכול, וכמו כן מי ששמע את הסיום אבל לא נשאר מהאוכל שהכינו לכבוד הסיום, האם נאמר שאסור לו לאכול בביתו? וצ"ע.

לא שמע את הסיום ורוצה להשתתף בסעודת מצווה: מביאים בשם מרן הקהילות יעקב (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן ר"י) דאפילו אם לא שמע את הסיום יכול להשתתף באכילה, ויסוד ההיתר הוא משום שגדול כח המנהג, וכיוון ששורש התענית אינו אלא מנהג, וחולשה ירדה לעולם לכן נהגו להקל בכהאי גוונא (ועיין כעין זה בהערות השולחן סוף סימן ת"ע).

אבל בבן איש חי (שנה א פרשת צו סכ"ה) כתב שמה שמותר לאכול זה רק אם הוא גמיר וסביר להבין מה שלומדים בשעת הסיום, אבל סעודת סיום לבד אינה פוטרת אותו מהתענית. וכן פסק הגרשז"א זצוק"ל (הליכות שלמה הלכות פסח פ"ח ס"א) ומכל מקום הוסיף דאם הבכור שלא שמע את הסיום הוא שותף לשמחת המסיים, משום שלמד איתו בחברותא את המסכתא הזו מותר לו גם להצטרף לסעודת הסיום אף על פי שהיא אינה עיקר השמחה. ולכן להלכה בוודאי לכתחילה יש להקפיד גם לשמוע וגם להבין את הסיום וגם לאכול מהסעודת מצווה.

שלחו לו שייריים מהסיום לביתו: יש להסתפק במי שאינו יכול ללכת לבית הכנסת והביאו לו שיירים מהסעודת מצווה של הסיום. האם גם באופן כזה מותר לו להמשיך ולאכול? והנה בשו"ת חוות יאיר (סימן ע) כתב וז"ל שסעודת מצווה שסעודת מצווה רק כשמזמינים קרואים ויש שם אסיפת בני אדם לכבוד המצווה, עכ"ל. הרי מבואר מדבריו שההשתתפות עם הציבור שבאו לכבוד המצווה היא זו שמתירה לו לאכול, ואם כן אם לא יצא מביתו להשתתף בשמחה אין לו היתר לאכול.

לשמוע סיום דרך הטלפון: ולפי זה בנידון שלנו, אם אינו יכול ללכת לבית הכנסת ורוצה לשמוע את הסיום בטלפון, כבר דנו בכך פוסקי זמנינו: בשו"ת משנת יוסף (ח"ז סימן פג) הביא שמרן הגרשז"א התיר בשעת הדחק למי שקרה לו אונה (ועיין בהליכות שלמה הלכות פסח פ"ב הערה 6). ואילו הגר"ח קנייבסקי הסתפק בדבר והסביר במשנת יוסף דלא פליגי שבאופן שיהיה טרוד אבל לא אנוס בזה יש להסתפק, מה שאין כן במקום אונס דיש להקל כיון שתענית זו היא רק מנהג ואין מקור לדבר בגמרא.

ומרן הרב מזוז שליט"א כתב (שו"ת שבות עמי ח"א סימן יג) כתב ששמיעת סיום ברדיו או בטלפון אינה פוטר את הבכור מתעניתו.

* * * *

האם מותר לצאת בשבת עם המסכה להגנה מנגיף הקורונה במקום שאין עירוב?

גדולי הפוסקים שליט"א ביארו לנו שדין זה תלוי במה שכותב מרן השולחן ערוך (סימן שא סכ"ח): מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע להגין שלא ינגף ברגלו, וגם הוא מרפא, מותר לצאת בו. וכתב המ"ב (סק ק"ח): ומשמע מזה דבדבר שאינו מרפא אלא שעושה כדי שלא ינגף ברגלו אסור. ולפי זה בנידון דידן שאינו עשוי לרפא אלא להגן בלבד יש לאסור.

אמנם בהמשך דבריו כתב המ"ב: אבל באליהו רבה הביא בשם כמה פוסקים דאפילו אם אינו מרפא אלא שעושה כדי להגן מצער גם כן מותר לצאת בו, וכן כתב בתו"ש בשם מהרש"ק. ולכן אם חתך אצבעו בשבת וכורך חתיכת בגד עליה שלא ישרט בבגדיו מותר לצאת בו, ע"כ. ומכיוון שהכרעת המשנה ברורה היא להקל במקום צער אפילו אינו מרפא רק מגן בלבד, יש להקל בזה.

ולכאורה הרי גם המסכה אינה עוזרת לגמרי, וכידוע שגם על ידי עפעוף העיניים עלולה חיידק הקורונה יכול לעבור הלאה. וצריך לומר מכיוון שהוא לובש מסיכה, הרי הוא עשה כל שלא ידו וחשיב שפיר להגן אף שאינו מגן לגמרי. והרי מרן השולחן ערוך (סימן שא סעיף כה) מתיר לצאת בקמיע מומחה, ומסתבר דאף קמיע מומחה אינו מועיל לעולם אלא ברוב פעמים ואף על פי כן התירו לצאת בו.

אבל אפשר לאסור מכיוון דיש לחוש שמא יוריד את המסכה ברשות הרבים, שאין זה דבר שאין מורידים אותו כלל, וכגון אם לא יהיו בקרבתו בני אדם שיחשוש להדבק מהם, עלול להורידה, ובכל דבר שעלול להורידו אסרו לצאת עמו לרשות הרבים. וכל זה במי שאינו חולה ונושא את המסכה כדי להגן על עצמו מאחרים, אבל אם הוא חולה או נמצא בחשש מחלה, ונושא את המסכה כדי להגן על אחרים מפניו, אין צד להקל בדבר כלל, ואסור לו לצאת עם המסכה לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים לא בשבת ולא ביום חול.

* * * *

אדם שהיה חולה והדביק את חברו ומת, האם דינו כרוצח בידיים?

חולה בקורונה שנשף בפיו על גבי אוכל וממילא פסלו למאכל, האם חייב לשלם?

בימים אלו כוח העבודה צומצם ל-15% ורק מקומות חיוניים פתוחים עם אישור מיוחד. כשכיר מגיע למקום עבודתו ונדבק בחיידק ולכן נאלץ לא להגיע למקום העבודה. האם מבחינת הלכה זה נחשב בתור תאונת עבודה או לא?

מה הדין אם אדם חולה שלא שמר על הוראות משרד הבריאות ונכנס לחנות או לקניון ומחמת כן הניחום רשויות הבריאות בהסגר (עד שיוברר מצבם הבריאותי), ומחמת כן לא היו יכולים לצאת לעבודתם ונגרם להם הפסד ממון, האם חייב האדם החולה ששהה בקרבתם לשלם להם דמי שבת?

בתחילה עלינו לבדוק לעומק האם ההורג את חברו על ידי הקורונה האם נחשב לרוצח?

והנה לכאורה בתחילת הדברים יש לברר האם ההדבקה במחלה המדוברת נגרמה בוודאות על ידי הנגיף שיצא מגופו של החולה הספציפי הזה, או שמא יש אדם נוסף שהיה חולה והוא הדביק אותו, או שהיה הנגיף נמצא בגופו כשהוא רדום ולפתע פתאום הנגיף התעורר לחיים ולכן האדם נפל למשכב, ובני יקרי ומחמדי מאור ליבי ועיני יצחק ויצמן הי"ו הראה לי שכיום ישנה אפליקציה מיוחדת של משרד הבריאות שנרשמים אליה ומתעדת את כל מה שמתרחש מסביב, האם אדם שחולה נמצא בקרבה אלי ומתריעה מפני הסכנה. וההתראה

היא עם מיקום מדויק, שעה מיקום ותאריך ממש כמו שעון שווייצרי. ואז יהיה אפשר לברר למעלה מכל ספק הקל שבקלים שאותו אדם הדביק אותו בשעת העבודה ואת כל הסובבים אותו. אבל אז אנו נכנסים לשאלה ולמוקש חדש...!

בהתחלה עלינו לבדוק טוב ולברר את האופן שבו החולה הדביק את הסובבים אותו, האם ההדבקה נגרמה כתוצאה ישירה מגופו, כגון שירק על גופו של חברו וכדומה, או שפלט את הנגיף לחלל האוויר, וחברו נשם את האוויר המזוהם ובכך נדבק במחלה. שהרי אם נאמר שהדביק את חברו באופן ישיר על ידי שפלט נגיפים בגופו, הרי גם אם נאמר שנגיפים אינם בכלל בעלי חיים (לעניין איסורי אכילה והריגתם בשבת) מכל מקום לגבי הלכות רוצח או חובל, מסתבר שנחשב הדבר כמעשה האדם ממש, ואין צורך שיעשה מעשה פיזי בשביל שיחשב למעשיו.

ויתירה מזאת העלה בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סימן צה) שההורג את חברו על ידי שם הויה או לחש או כישוף, הרי הוא נחשב לרוצח גמור. והנה שם הויה או לחש או כישוף הרי הוא כח רוחני ועם כל זאת מחשיבו בעל ההלכות קטנות בתור מעשה בידיים, ובמקרה שלנו הרי הוא מעשה על דרך הטבע, אלא שלא נראה המזיק בעין רגילה, בוודאי שנחשב כמעשה האדם ממש לכל דבר וענין ואם הזיקו בכך שחלה והפסיד משכורתו, חייב לשלם לו דמי שבת.

והגם שמצינו מחלוקת ר"י וחכמים בגמרא במסכת סנהדרין דף עו ע"ב) לגבי השיך בו את הנחש, והיינו שאחז את

הנחש בידו והגיע שיני הנחש בידו של חברו. שלדעת ר"י חייב מיתה ולדעת חכמים פטור. ובגמרא מבואר שיסוד מחלוקתם האם ארס הנחש בין שיניו עומד או שהנחש מעצמו מקיא וממילא הוי בכלל גרמא. אבל כאן נראה שגם חכמים יודו שאין זה גרמא, אלא מעשה ממש, שהרי סברת חכמים לפטור אותו לגבי ארס נחש, משום שסברו שהנחש פולט מעצמו את הארס כאשר נוגע באדם, אבל כאן גופו של הנגיף ממית את האדם. וכעין זה מצינו בדברי המגן אברהם (בסימן שכח ס"ק נג) שכתב שאם אדם העמיד בשבת עלוקה כדי למצוין דם חייב

דהוה כחובל בעצמו, והגם שמצינו דעת רבנן לגבי השיך בו את הנחש, שפטור, היינו משום שסוברים שנחש ארס מעצמו מקיא, אבל לגבי עלוקה שמוצץ בפיו, הוה ליה כעושה מעשה בידיים.

חולה במחלה מדבקת שהשתעל על מאכל ופסלו האם חייב לשלם

לאחר שהגענו עד לכאן נתקדם עוד שלב אחד, שלפי זה יש לדון במקום שאדם הזיק את המאכל על ידי שנשף בפיו או התעטש על המאכל עצמו או בחלל החדר ובגלל זה המאכל נפסל מאכילת אדם. האם הוא יהיה חייב לשלם?

יש שטענו, דהוי כהיזק שאינו ניכר, כמו שמבואר בגמרא במסכת גיטין (דף נג ע"א) לשיטת רבי יוחנן שמדאורייתא פטור, ואילו רבנן חייבו אותו לשלם כאשר עושה את זה במזיד ואם עשה זאת בשוגג אזי הוא פטור מלשלם. וכך פסק

מרן רבינו יוסף קארו בספרו שולחן ערוך (חושן משפט סימן שפה סעיף א).

ובספר משפטי התורה על מסכת בבא קמא (סימן ג) דפשיטא ליה שכל נזק הבא מחמת נגיפים וכדומה הוי בכלל היזק שאינו ניכר.

והנה אם אנו רוצים לחייב אותו מדין היזק שאינו ניכר, הרי שיש לחייב אותו רק כאשר זה במזיד, ובתוספות במסכת גיטין (דף נג ע"א ד"ה שלא) נאמר שמזיד נחשב גם במקרה כאשר לא התכוון להזיק, אלא שהתכוון לעשות את המעשה עצמו גם בלי כוונה להזיק אלא מטעם אחר רק שלא היה חייב לעשות אותו. ובפתחי חושן הלכות נזיקין (פרק א הערה נג). וכן אם החולה שנשף על האוכל או התעטש באוויר מת לא מחייבים את היורשים על הנזק. וכך כתב מרן השולחן ערוך (חושן משפט סימן שפה סעיף א).

הש"ך (חושן משפט סימן שפה סק"א) כותב פטור נוסף: והוא מביא בשם כמה ראשונים, שכל מה שרבנן קנסו בהיזק שאינו ניכר, זה רק במטמא ומדמע ומנסך, אבל לא קונסים בכל שאר ענייני היזק, כיון שמקנס ספציפי אי אפשר ללמוד או לדמות לגבי שאר המקרים האחרים.

נזק שלא ניתן להבחין בו בעיין רגילה אלא על ידי מיקרוסקופ מיוחד האם הוא בכלל היזק שאינו ניכר אמנם יש לערער על עצם עיקר הגדרת הנזק הזה דהוה היזק שאינו ניכר, שהנה אם נסתכל לעומק המקרים של היזק שאינו ניכר, הוא באופן שהנזק הוא רק נזק דיני, וכמו שמובא במסכת גיטין (דף נב ע"ב) מטמא, מדמע, מנסך...

הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק (פרק ז הלכה א) מגדיר בטוב טעם את ההיזק שאינו ניכר בכך שלא השתנתה או נפסדה צורתו. וכן במקום שהמלכות פסלה מטבע, וכפי שמובא בגמרא במסכת בבא קמא (דף צ"ז ע"א) וכן בגמרא במסכת גיטין (דף נג ע"ב) אבל במקרה שלנו שהאדם הזיק את המאכל על ידי שנשף בפיו או התעטש על המאכל עצמו או בחלל החדר ובגלל זה המאכל נפסל מאכילת אדם הרי זה אינו נזק דיני אלא זה נזק פיזי וממשי, אלא הנזק הזה אינו נראה לעין רגילה, אלא באמצעות מיקרוסקופ או על ידי מכשור מיוחד המתאים לראות חידקים נגיפים ווירוסים, ובשל כך יש לדון האם הוא בכלל היזק שאינו ניכר.

ולפי זה יש לדון מה יהיה דינו של אדם שמכניס וירוס במחשב של חברו ועל ידי הווירוס נגרם לחבר נזק. האם נדון את הדבר הזה כמו היזק שאינו ניכר מכיוון שהמחשב הרי עדיין עומד שלם ועצם הנזק אינו ניכר לעין, או אולי נאמר מכיוון שברגע שנרצה להפעיל את המחשב או את תוכנת המחשב שהווירוס חדר לתוכה אי אפשר יהיה להשתמש בזה ולכן ניכר הדבר היטב לעין, ואם כן נכליל את זה גם בגדר של נזק ניכר. ואם נניח שנזק שאי אפשר לראות אותו בעיין רגילה אלא ניתן לראות אותו רק באמצעות מיקרוסקופ או באמצעות מכשיר מיוחד המאפשר לראות חידקים נגיפים ווירוסים - נחשב הדבר לנזק ניכר, ולכן אדם המחזיר נגיפים חידקים ווירוסים לתוך מאכל חברו הוא בכלל נזק ניכר.

אלא שיש לעיין ולדון האם עצם הדין ישתנה בין הדורות שעברו טרם המצאת המכשור שמאפשר לזהות ולראות את החידקים הנגיפים והווירוסים לבין הדור שלנו שהרפואה והטכנולוגיה התפתחה ואפשר לזהות לראות את החידקים הנגיפים והווירוסים, ומסתבר שגם בדורות עברו ידעו שיש מושג של נגיפים ווירוסים וחידקים שעוברים מאדם לאדם, אלא רק לא היה להם את המכשירים שהיו מאפשרים לצפות בהם. כפי שמבואר בגמרא במסכת כתובות (דף עז ע"ב) דיש לחשוש אפילו מרוח הנושבת מבעלי ראתן, ואם כן הרי ליה היזק ניכר במה שידוע שנכנס למאכל נגיפים ווירוסים וחידקים של החולה לאנשים אחרים. אבל הנה דנו הפוסקים במקרה שאדם מכניס כף חלבית לתוך קדירת בשר של חברו שאין שישים כנגדה, שהדין

הוא שהבשר יהיה אסור באכילה, האם מחשיב זאת בכלל היזק ניכר - כיון שעד שישים יש טעם בבשר. או דילמא

שמכיוון שאין שום שינוי במראה הבשר אלא יש רק שינוי בטעמו, אם כך זה לא יהיה נחשב בתור היזק ניכר. והנה בפתחי תשובה (חושן משפט סימן שפה סק"א) הביא שהפרי מגדים הסתפק בזה.

ובשער המלך בהלכות חובל ומזיק (בפרק ז הלכה ג) שסובר שמכיוון שזה אינו נראה לעין, לכן לא הוא בכלל היזק ניכר, ולמרות שיש בקדירה טעם, מכל מקום הטעם שבו אינו מחשיבו לניכר.

והנה במקרה שאדם מכניס כף חלבית לתוך קדירת בשר של חברו שאין שישים כנגדה בוודאי שיש בתבשיל ממשות כלשהי של חלב, אבל ללא מכשיר מתאים לא ניתן להבחין ולראות את זה, ועם כל זאת דן את זה בשער המלך כמו היזק שאינו ניכר כיון שאינו ניכר בעיין אלא רק מחמת טעמו וצ"ע.

זיהם את האוויר בנגיפים ומחמת כן חלה חברו

והתקדמו עוד שלב אחד, ועכשיו עלינו לדון מה יהיה הדין באופן שהוא לא הזיק את חברו באופן ישיר אלא הוא התעטש בתוך חדר ופלט לחלל החדר אויר מזוהם בנגיפים חיידקים ונגיפים ובא חברו ונשם את האוויר הזה ומחמת כן נדבק בנגיף וחלה האם יהיה חייב על מעשיו. ועוד צריך לדון מה יהיה הדין באופן שהחבר מחמת שנדבק בוירוס מת, האם יהיה חייב מדין רוצח או שנוכל לחייב אותו בחמישה דברים כמו שאר חובל בחברו באופן שחלה ונפל למשכב.

והנה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א כתב בספרו חשוקי חמד על מסכת בבא קמא (דף נו ע"ב) כתב לדמות זאת למה ששנינו בגמרא במסכת בבא קמא (שם) שהמעמיד את בהמת חברו על קמת חברו, חייב. ושיטת הרשב"א, וכן פסק מרן השולחן ערוך שחיובו הוא מדין אדם המזיק. ולא כמו שיטת התוספות (שם ד"ה המעמיד) שסובר שחייב מדין שן ורגל, והביא שהחזון איש במסכת בבא קמא (סימן א' סק"ז) ביאר בזה שאפשר לדמות זאת לאש. והיינו שכמו שבאש חייב אפילו שהוא אינו עושה מעשה בגוף הניזוק, אלא הוא מכשיר את המזיק, הנה במעמיד בהמה דדמי לחיצו דאש. ולכן העלה שם הגר"י שאם אדם הדביק את חברו במחלה מדבקת, ובגלל זה חברו חלה וכתוצאה מזה החבר הפסיד את עבודתו, המזיק יהיה חייב לשלם דמי שבת, כיון שבמזיק את חברו על ידי אשו משום חציו חייב לשלם חמשה דברים.

אלא שיש מקום לחלק בין מקרה של מעמיד בהמת חברו לבין המקרה שלנו, כאשר ובאופן שהאדם נדבק על ידי נגיפים וחיידקים שהיו באוויר בתוך החדר, הרי הדבר נעשה באמצעות זאת שהאדם נושם את האוויר המורעל ועל ידי זה הוא מכניס אל תוך גופו את הנגיפים והחיידקים, נמצא שהניזק שותף בעצמו לעצם מעשה ההיזק, מה שאין כן במקרה של מעמיד בהמת חברו כל פעולת ההיזק נעשית על ידי הבהמה עצמה שהוצבה במקום על ידי האדם עצמו ולכן נחשיב זאת כאדם המזיק.

ועוד שהרי שנינו בגמרא במסכת בבא קמא (דף מז ע"ב) אדם הנותן סם המוות לפני בהמת חברו פטור מדיני אדם, מטעמא דהוה ליה שלא תאכל. והיינו שאין זה נקרא מעשה בידיים כלל.

ובשו"ת בית שלמה (חושן משפט סימן קכו) דן באדם שנתן לחברו רשות להניח את בהמותיו ביחד עם הבהמות שלו, ובהמות חברו היו חולים במחלה מדבקת, ועל ידי ששהו בהמותיו ביחד עם בהמות חברו חלו גם הם ונגרם לו נזק רב, האם הוא יצטרך לשלם על כל הנזק. ודן שם בכמה אופנים כדי לפטור אותו, ובין היתר מכיוון שממילא נדבקו נחשיב זאת בתור גרמא, אבל אם נדבקו מחמת שהבהמות שלו אכלו משיירי בהמות חברו החולות, אמרינן בזה

הוי ליה שלא תאכל, כמו שמצאנו בגמרא במסכת בבא קמא הנ"ל.

חשוד כחולה שהסתובב בחברת אנשים ובגלל זה שמו אותם בהסגר האם חייב דמי שבת?

עוד יש לדון שאחרי שרשויות הבריאות הודיעו בתחילה לכלל הציבור שחוזר ממדינות שבהם פרצה המגיפה, ולאחר מיכן כאשר ראו שמלאך המשחית אינו מבחין בין איש לאיש ובין מדינה למדינה ולכן הרשויות ומשרד הבריאות הוציאו הנחייה גורפת שכל השבים מחו"ל אסור להם להיות בחוץ ועליהם להיכנס באופן מידי להסגר, וכן לכל האנשים שהיו סביב או במגע איתם, וכל מי שאינו שומר ומקיים את ההנחיות של ההסגר צפוי לקנס ולמאסר כפי שמעוגן בחוק, יש לדון מה יהיה הדין כפי שהיה בבית הכנסת "קול – אליה" בגבעת זאב שאני מכהן בו כרב, הורינו שלא לקיים תפילה של יותר ממנין אנשים במקום אחד (כשההנחיות עדיין התירו זאת), והמניין התחלק לכמה וכמה מנינים שונים של עשרה בני אדם גם בעזרת הנשים, וכמה מנינים נוספים בחוץ תחת כיפת השמים, ואדם אחד החליט, להיות צדיק וחסיד יתר על המידה, וצפצף על החוק ועל ההוראות ולא התחשב בכל הסובבים אותו, ובמצח נחושה יצא מהבידוד החוצה ורצה להגיע לבית הכנסת כדי להתפלל במניין, לשמחתנו הרבה בסופו של דבר אנשים התרו בו ועצרו אותו, אבל עד שעצרוהו, אותו אדם הסתובב בסביבת אנשים בריאים, ולכן הודיעו לכל מי שהיה בסביבתו שעליו להיכנס להסגר ולבידוד למשך שבועיים, התוצאה הישירה היוצאת מזה היא שהם לא יכולים לצאת לעבודתם ומחמת כן נגרם להם

אובדן הכנסה והפסד ממון, האם על אותו אדם לשלם לכל אותם אנשים שנכנסו לבידוד בגללו דמי שבת? שהרי אותו אדם עשה מעשה בזה שהעמיד את עצמו לידם, או דילמא, שמכיון שאותו אדם לא עשה שום מעשה בידיים אלא שממילא גזרו עליהן הרשויות שיהיו בבידוד ובהסגר כיון ששההו לידו, אין כאן מעשה ממש, אלא הוי רק גרמא בעלמא? ועיין על כך בקצות החושן (סימן שח סק"ב) שכתב דחייב שבת הוא רק במעשה בידים ולא בגרמא או גרמי.

* * * *

הזמינו אירוע באולם ונאלצו לבטל בגלל הקורונה, האם חייבים לשלם לבעלי האולמות על ביטול האירוע?

בשל התפשטות נגיף הקורונה אסרה הממשלה על קיום אירועים רבי משתתפים, ובעלי השמחות כגון חתונות ובר מצוות נאלצו לקיימן בצורה מצומצמת ביותר, בהשתתפות בני משפחה בלבד. והתעוררה שאלה האם צריכים בעלי השמחות לשלם לבעלי האולמות על האולמות שהזמינו ועל כל הסעודה שהזמינו שם עם כל הכרוך בה, לפי מה שסיכמו תחילה שישלמו במקרה של ביטול האירוע, או שמכוון שהאירוע נתבטל מחמת אונס פטורים מלשלם?

יש לברר תחילה מספר עניינים:

אונס בשכירות פועלים: בגמרא במסכת בבא מציעה (דף עו ע"ב) נאמר אמר רבא: האי מאן דאגר אגרי לרפקא, ואתא מטרא ומלייה מיא. אי סירא לארעיה מאורתא - פסידא דפועלים. ומבואר בגמרא שאם בעל הבית בדק שדהו שראויה למלאכה ולא פשע בכך ששכר את הפועלים ולאחר מכן ארע אונס שמנע את עבודתם הוא פטור מלשלם וההפסד כולו על הפועלים.

וכך פסק להלכה ולמעשה מרן השולחן ערוך (בסימן שלג סעיף ב): וכל אלו הדינים (שבעל הבית שחזר בו משכירות פועלים צריך לשלם להם) בשלא ביקר בעל הבית מלאכתו מבערב, שהוא בפשיעתו, אבל אם לא הייתה פשיעת בעל הבית בדבר כלל הרי זה אונס ונפטר. וכן פסק בסימן שלד סעיף א: השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק, או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידא דפועל ואין בעל הבית נותן לו כלום, אף על פי שגם בעל הבית יודע דרך הנהר. אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר, ובעל הבית יודע, נותן לו שכרו כפועל בטל.

ונחלקו הראשונים בטעם שכאשר ארע אונס ההפסד על הפועל: רש"י (שם ד"ה פסידא דפועלים) מבאר שהטעם שההפסד על הפועלים הוא שבעל הבית יכול לומר להם מזלכם גרם. וברא"ש (שם סימן ג) הוסיף ביאור: דכל אונסא דלא איבעי לאסוקי אדעתיה לא פועל ולא בעה"ב אי נמי תרוייהו איבעי להו לאסוקי אדעתיהו פסידא דפועלים, דהמוציא מחבירו עליו הראיה וידו על התחתונה. ולפי דבריו כאשר ארע אונס יש ספק מזלו של מי גרם את ההפסד, והכלל הוא לדינא כאשר יש ספק המוציא מחבירו עליו הראיה ומכיוון שהפועל הוא זה שבא להוציא כסף מבעל הבית עליו להביא ראיה שמזלו של בעל הבית הוא זה שגרם, ומכיון שאינו יכול להביא ראיה - יפסיד. ולפי זה יוצא שאם

בעל הבית כבר שילם וארע אונס ותובע את כספו חזרה יוכל הפועל להחזיק בכסף ולומר שמזלו של בעל הבית גרם.

אולם המרדכי [ב"מ רמז שמה] כתב שבאונס ההפסד על הפועלים כיון ש"בעל הבית אינו ולא צריך לאתנויי", ונראה שסברתו שההסכם היה שבעל הבית ייתן שכר עבור העבודה ומכיון שהעבודה לא נעשתה, ובעל הבית לא היה פושע בדבר אזי על פי ההסכם לא מגיע לפועל תשלום, ופטור בעל הבית הוא בתורת ודאי ולא בתורת ספק, ולדבריו אף אם הפועל קבל מקדמה צריך להחזיר.

הגר"א (סימם שלד אות ה) דייק בדעת הרמ"א שפסק כמרדכי שבאונס הפועל מפסיד ואף אם קיבל שכרו חייב להחזיר.

אונס בשכירות בתים: בתשובות הרשב"א (ח"א סימן אלף כ"ח) נשאל בראובן שהשכיר בית לשמעון ומת שמעון אחר שנים או שלשה חדשים שדר בקרקע. אם בנו יכול לומר לו ביתך איני רוצה ושכירות איני משלם לך אלא לפי חשבון שדר בו אבי? והשיב שהראב"ד פסק שהדין עם המשכיר, דכיון ששכר שמעון הבית הרי הוא כמכר גמור ונתחייב

בדמים בין ידור בין לא ידור. והיינו שלדבריו שונה שכירות בית משכירות פועל, שכאשר שכר בית לזמן הוי כאילו קנה אותו וברשותו הופסד, ולכו"ע מזלו של השוכר גרם, ולכן חייב לשלם, וכפי שברור שהקונה חפץ ולאחר מכן ארע אונס לחפץ שאינו יכול לחזור על המוכר. אולם במרדכי (שם) הביא שנשאל למוהר"ם על אלמנה ששכרה בית ומתה ועתה אין היורשים רוצין לפרוע אלא מה שדרה בה, ופסק דאם לא נתנה כל השכירות הדין עם היורשין, דהוי פסידא דפועל ובמקרנו השוכר שמשלם דינו כבעל הקרקע ובעל הדירה הוא כפועל שמבקש כסף עבור השכירות ולכן הוא מפסיד. ולדבריו אין חילוק בין שכירות פועלים לשכירות קרקע ובשני המקרים באונס מפסיד הפועל.

ובתרומת הדשן (סימן שכט) פסק כדברי מוהר"ם אלא שמשמע שם דאם הקדים לו השכר אין צריך להחזירו לו, ונחלקו בדעתו: דהנה הרמ"א כתב (בסימן שלד סעיף א): מי ששכר בית לדור בו ומת בתוך זמן השכירות, אין צריך לשלם לו רק מה שדר בו, דבעל הבית הוי כפועל והוי ליה להתנות (מרדכי). מיהו יש חולקין (ב"י בשם הרשב"א). לכן אם קבל השכר כולו, אין צריך להחזיר כלום, כן נ"ל.

ונראה בדברי הרמ"א שהבין שתרומת הדשן פסק כדגלגל שהסתפק האם הלכה כמו הרשב"א או כמוהר"ם, אם שכירות בתים היא מכר או כשכירות פועלים. אולם הש"ך והגר"א (שם) כתבו שתרומת הדשן פסק בוודאות כמוהר"ם ששכירות בתים כשכירות פועלים אלא שסבר שגם בשכירות פועלים אם כבר שילם אין הפועל חייב להחזיר, וכדברי

הרא"ש. והגר"א כתב שהרמ"א לא סבר כמהלכו מפני שהרמ"א סבר שאין הלכה כרא"ש אלא כמרדכי שבשכירות פועלים גם אם הפועל קיבל הכסף וארע אונס חייב להחזירו.

הש"ך הוסיף להוכיח דלא כהרמ"א וכתב ששכירות בתים כמכר היא רק לעניין הונאה, אבל לשאר דברים אינו כמכר, ואף אם נאמר ששכירות מכר ליומיה היינו שכל יום הוא יחידה בפני עצמו, ולכן צריך לשלם רק עד סוף היום ולא מעבר לכך. אולם כתב שאם כבר שילם את דמי השכירות אין בעל הבית צריך להחזיר מפני דכיוון שנתן כל שכרו מתחילה נתרצה שיהיה שלו אפילו יארע אונס. ובסימן שטז הביא הפתחי תשובה סק"ב שהברית אברהם נקט כדברי הש"ך, עי"ש.

ואם כן כאשר אחד שכר דירה וארע אונס באמצע תקופת השכירות אינו חייב לשלם עבור התקופה שלא גר בדירה, אבל אם שילם מתחילה אין בעל הדירה חייב להחזיר.

אונס בשכירות קרקע מחמת מכת מדינה: במשנה בבא מציעה (דף קה): נאמר: "המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או

נשדפה, אם מכת מדינה היא - מנכה לו מן חכורו, אם אינה מכת מדינה - אין מנכה לו מן חכורו..."
 וכתב רש"י (שם ד"ה מכת מדינה) שדברי המשנה בחוכר שדה שמתחייב לבעל השדה דבר קצוב עבור שדהו ואם ארעה מכת מדינה ההפסד מוטל על החוכר ובעל השדה בשווה, אבל באריס שמקבל אחוזים מהתבואה אין צריך לנכות מפני שגם לאחר מכת המדינה יחלקו את מה שנותר בשווה. וכן כתב גם בנימוקי יוסף.
 מרן השולחן ערוך (סימן שכב סעיף א) כתב: החוכר או השוכר שדה מחבירו ואכלה חגב או נשדפה, אם אירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר מנכה לו מחכירו - הכל לפי ההפסד שאירעו. ואם לא פשטה המכה ברוב השדות, אינו מנכה לו מחכירו.

וכן בשולחן ערוך (סי שכא סעיף א) פסק להלכה: החוכר או המקבל שדה מחברו והוא בית השלחין או בית האילן... אם מכת מדינה היא, כגון שיבש הנהר מנכה לו מחכירו. וכתב על כך הרמ"א: אבל בקבלנות אינו מנכה לו כלום, אלא

חולקין במה שנמצא כפי תנאם.

ונחלקו הפוסקים באופן שארעה מכת מדינה באמצע תקופת השכירות: המהר"ם פדוואה כתב (סי לט) שדווקא אם מכת המדינה ארעה לאחר שהחוכר השקיע בשדה ואינו יכול לחזור בו מהחכירות (שהרי אם יחזור יפסיד את כל מה שהשקיע) מנכים את דמי החכירות, אבל אם מכת המדינה אירעה באמצע השכירות יש לשני הצדדים אפשרות לחזור

בהם מתנאי השכירות, ואם לא חזרו בהם והמשיכו בשכירות אין מנכים מדמי השכירות אלא השוכר חייב לשלם את דמי השכירות במלואם. והביא ראיה לדבריו מהדין המובא בגמרא וכן מדברי מרן השולחן ערוך (בסימן רלב) שאם מכר חפץ לחברו ונמצא בו מום יש לקונה אפשרות לבטל את המקח ואם השתמש בחפץ הפסיד את זכותו לבטל את המקח וחייב לשלם את דמי החפץ במלואו (אע"פ ששווה פחות מחפץ בלי מום). ומוסיף המהר"ם פדוואה: שלא מסתבר שיוכל אחד מהם לחייב את השני להמשיך השכירות בתנאים שונים ממה שסיכמו בתחילה, ואף שהשתנו הנסיבות אזי הסברה נותנת שההסכם בטל ויוכל כל אחד לחזור בו, אולם אם השוכר לא חזר אלא המשיך להשתמש בחפץ הוי מחילה וחייב לשלם מחיר מלא. וממשיך המהר"ם פדוואה ומביא ראיה לדבריו מהגמרא במסכת בבא מציעה (דף עט ע"א) בשוכר חמור זה לרכיבה והבריקה או נשתטת באמצע הדרך שבטל ההסכם ביניהם ולא אומרים שימשיך לרכוב על החמור הפגום וישלם פחות שכירות.

הדרכי משה (סימן שכא) דחה ראיה זו וכתב שיש לחלק בין מכה פרטית למכת מדינה שבה קבעו שתהיה בדין ניכוי ולא בדין חזרה. הסמ"ע (סימן שכא ס"ו) כתב שלא ברור הטעם לחילוק בין המקרים.

הרמ"א (בסימן שכא) הביא את דעת המהר"ם פדוואה, ואולם פסק שהעיקר כדעת תשובות מיימוניות והמרדכי שבמכת מדינה מנכים את דמי השכירות אף כשארעה באמצע התקופה ואינם יכולים לחזור. וכן בנתיבות המשפט (סימן שכא א) נקט כהכרעת הרמ"א, והקשה על המהר"ם פדוואה שהרי במשנה כתוב בסתמא שאם חכר בית השלחין וארעה מכת מדינה מנכה מן החכירות, ומשמע שאע"פ ששכר לכמה שנים ועדיין לא זרע את שאר השנים או שיבש המעיין אף לפני שזרע בשנה הראשונה מנכה מן החכירות, ולדברי המהר"ם פדוואה רק כשאינו יכול לחזור מפני שיפסיד את מה שהשקיע מנכים מדמי החכירות! לעומת זאת הסמ"ע (שכא ס"ק ו) האריך להוכיח כדעת המהר"ם פדוואה, וכן נקט החת"ס (חושן משפט סימן קסא), הובא בפתחי תשובה (סק"א). החתם סופר מבאר ליישב את קושית הנתיבות והעמיד את המשנה כשחכר לשנה אחת והמעייין יבש לאחר שהחוכר זרע את השדה.

ואם כן נחלקו הפוסקים מה יהיה הדין בזמן שארעה מכת מדינה המאפשרת רק שימוש חלקי בדבר השכור אם הדין הוא "ניכוי" או "חזרה" ואם לא חזר משלם שכירות מלאה. אולם כשמכת המדינה גרמה לכך שאי אפשר להמשיך כלל בשכירות ודאי הדין הוא לנכות השכירות, והוא הדין כששכר אולם לאירוע עתידי ומכת המדינה מנעה את השימוש לפני תחילת האירוע אזי לכולי עלמא יהיה דין ניכוי.

אונס בשכירות פועלים מחמת מכת מדינה: כתב המרדכי במסכת בבא מציעה (רמז שמג): ואם הביטול של המלמד מחמת גזירת המושל שבעיר ואי אפשר למלמד ללמד- הוי מכת מדינה ויהא ההפסד של בעל הבית. והרמ"א (בסימן שכא) העתיק להלכה את דברי המרדכי. והקשה הסמ"ע (סוף ו) שאף לפי דעת הסוברים שבמכת מדינה השכירות ממשיכה הרי מבואר במשנה שהבאנו לעי"ל בבא מציעה (דף קה) שמנכה לו משכירותו מפני שמזל שניהם גרם והרמ"א בעצמו כתב לפני כן: והא דאמרינן אם מכת מדינה הוא מנכה לו

מן חכירו, הוא הדין בכל כיוצא בזה, דכל מקום שנפסד הענין לגמרי והוי מכת מדינה, מנכה לו משכירותו ומדוע כאן כל ההפסד על הורי התלמידים והפועל אינו משתתף בהפסד?
ולכן דחק הסמ"ע בלשון המרדכי ובאר שמה שכתב "ויהיה הפסד של בעל הבית" כוונתו שגם לבעל הבית יהיה הפסד, אבל גם הפועל יפסיד ויחלקו שניהם גם הפועל וגם בעל הבית בהפסד! וכפי שנאמר לגבי שדה שלקתה מחמת מכת מדינה.

ובש"ך (א) חלק וכתב שמרדכי מבואר שכל ההפסד על בעל הבית ולכן צריך לשלם כל השכירות, ושכן מבואר להדיא בהגהות אשירי (שם סימן ו) ומהר"ם פדוואה (סימן פו), אבל הוא לא באר מדוע הדין כאן שונה מדין המשנה במכת מדינה. הדרכי משה מבאר: ולא דמי לקרקע דאכלה חגב דמנכה לו מן חכירו ולא אמרינן דכל ההפסד על השוכר די"ל דדוקא בקרקע שעדיין עומדת בחזקת המשכיר בזו אמרינן דגם הוא יפסיד מה שאין כן בשאר משכיר ולכך הוה כל ההפסד של שוכר. ואם כך מחדש הדרכי משה שדווקא בשכירות קרקע שגוף הקרקע עדיין שייכת למשכיר וארע מכת מדינה תולים המזל בשניהם וחולקים, אבל כששוכר פעולה אנו רואים את הפעולה ברשות השוכר בלבד ומזלו גרם ולכן חייב לשלם לפועל את כל השכר.

הנתיבות המשפט (סימן שלד ס"א) תמה מדוע כשארע אונס ששניהם לא ידעו עליו פטור בעל הבית לגמרי (כפי שמבואר לעיל) ואילו כשארע אונס מחמת מכת מדינה חייב בעל הבית לדעת המרדכי לשלם הכל?
וחדש הנתיבות שהרמ"א לא פסק כדברי המרדכי שבמכת מדינה ההפסד כולו על בעל הבית אלא רק הביאו לחלוק על המהר"ם פדוואה שסבר שבמכת מדינה הדין בחזרה ואילו במרדכי מוכח שהוא בדין נכיו. בהמשך דבריו באר הנתיבות את סברת המרדכי וכתב שמכיון שלמלמד אסור ליטול שכר לימוד אלא רק שכר שמירה, וגזירת המושל לא הייתה על שמירה אלא על לימוד בלבד והמלמד גם כעת יכול לשמור על הילדים בלי ללמדם נמצא שיכול לקיים

בדבר שלשמו נשכר ודומה למי שנשלח להביא תרופה לחולה ונמצא שהחולה מת שצריך לשלם כל שכרו. ונמצא שלדעת הנתיבות הרמ"א עצמו סובר שבמכת מדינה ההפסד בשווה, ואף בדעת המרדכי שסבר שבגזרת המושל שלא ללמד ההפסד על ההורים זהו דווקא כאין איסור לשמור על התלמידים אבל במקרה שהגזרה שהילדים לא יבואו כלל למעון מודה שהדין שיחלוקו בהפסד.

הפתחי תשובה (סימן שכא) הביא שהחתם סופר חלק על הנתיבות וכתב שסברא זו רחוקה מן הדעת, וגם לא קיי"ל הכי, אלא המלמד רשאי ליטול שכר פיסוק טעמים, אולם לא באר מה טעמו של המרדכי שהמלמד מקבל כל שכרו.

והנה הנתיבות הוכיח מדברי המרדכי שהלכה דלא כמהר"ם פדוואה שהובא לעיל בנק' ג' שסבר שבמכת מדינה הדין הוא בחזרה ויכול לחזור באמצע התקופה, שלדבריו לכאורה הורי הילדים יוכלו לחזור באמצע התקופה ולא לשלם כלום ואילו המרדכי כתב שאף לאחר גזירת המושל צריכים לשלם ואינם יכולים לדרוש הפסקת השכירות ויהיו פטורים, והחת"ס דחה ראייתו וכתב שטעמו של המרדכי שאין ההורים יכולים לחזור בהם באמצע התקופה מפני שמלמד הוא כשוכר שדה שמשקיע בתחילת השנה ושוב אינו בחזרה עד סוף השנה מפני שאם יחזור ייגרם לו הפסד, והוא הדין במלמד בתחילת השנה יותר קשה ללמד ולבסוף קל יותר, ולכן נחשבת כל השנה כיחידה אחת, אבל כשאין סברה זו נקט החת"ס שבמכת מדינה הדין ב"חזרה".

ונמצא שלרוב הדעות כשארעה מכת מדינה המבטלת את המלמדים הדין הוא שחולקים את ההפסד בין המלמד והורי התלמידים. ואם הורי התלמיד שלמו מתחילה השכר צ"ע אם יוכל המלמד לומר קים לי כרמ"א או שהלכה כחולקים שזכאי רק למחצית השכר, אולם לסברת הש"ך לעיל אם שילם מתחילה נתן גם על צד אונס.

והעולה מכל זה למסקנת הדברים: בין כששכר אולם לחתונה עתידית ובין כששכר מטפלת וארעה מכת מדינה באמצע תקופת השכירות המחייבת ביטול ההסכם חייב לשלם מחצה. וכל זה שאין הסכם מפורש אבל אם יש הסכם מפורש- הכל לפי ההסכם.

והראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א פרסם הלכות הנחוצות לזמן זה אירועים שהוזמנו מראש ובשל המצב בוטלו, כגון אולם שמחות, הצלם והתזמורת, אין צריך לשלם להם על כך, כמבואר בפוסקים (רמ"א חו"מ סי' שכא ס"א) שבמקום 'מכת מדינה', ואינו באשמת אף אחד מן הצדדים, אין כל חיוב לשלם ולפצות את בעלי האולם. וגם הדמי-קדימה ששולמו, יש להשיבם, כי זו 'מכת מדינה'.

* * * *

חולה קורונה שאכל במסעדה ולכן כולם הדירו רגליהם משם, האם חייב בתשלומי נזיקין.

שאלה. אדם שהוכנס לבידוד מחשש שנושא את הנגיף הקורונה, והתחכם האיש ויצא לקנות דבר מאכל במסעדה, כשהתברר הדבר לקהל, הדירו כולם רגליהם מהמסעדה, ובעל המסעדה זרק את כל האוכל שהיה שם באותה שעה, אחר כך נתברר שבאמת נשא את הנגיף, האם צריך החולה לשלם את כל ההפסד של המסעדה.

תשובה. האמת היא ששאלה זו הוא גם בלא נתגלה הנגיף באדם זה, רק עצם הדבר שהוא הפר את כללי הבידוד ובוודאי שנכנס למקום בו נמצאים רבים, זה עצמו פשיעה, אבל כשנתגלה שאכן נושא את הנגיף, הרי הוברר הדבר למפרע כי באמת באותה שעה היה חולה והעביר את הנגיף רח"ל, ובוודאי צדקו האנשים שעזבו את המקום, וצדק בעל המסעדה ששפך את כל המאכלים.

והנה קודם לכל צריך לדעת כי החובה לשמוע להוראת האנשים המוסמכים בזה שמצווים להיכנס לבידוד, ובכל העולם כולו זה נהוג, וכן היה נהוג בכל הדורות להסגיר למקום מבודד מחשש התפשטות המחלה, ויש משום חובת הציות משום דיני נפשות, ומי יוכל לקבל עליו אחריות כבידה של ספק נפשות,

ובספר משפטי התורה (סימן ג') שדן במעשה שהיה בחור שלומד בישיבה חלה במחלה מדבקת, והיה רעב מאד לפיכך הוא הלך למטבח וטעם ממאכל שהתבשל בסיר המרכזי שנועד לצורך ארוחת הצהריים של התלמידים, הדבר התגלה והנהלת המוסד החליטה מחשש להדבקות להשליך את כל תכולת הסיר לאשפה, מפאת השעה הקרובה לזמן הארוחה, נאלצה הנהלת המוסד לקנות אוכל מוכן מקייטרינג דבר היקר בהרבה מאוכל שמכינים אותו במוסד, האם צריך הבחור לשלם עלות האוכל שרכשו בקייטרינג.

ויסוד הדברים מבאר שם שהנזק שנעשה על ידי החולה בעצמו הוא היזק שאינו ניכר, דהרי החיידקים אינם ניכרים במאכל, אלא במזיד אם עשאו קנסוהו חז"ל לשלם, כדי לחנך את המזיק שלא יתמיד במעשיו, לאור יסוד זה מזיק לחברו בהיזק שאינו ניכר כמו מטמא ומדמע טהרותיו או פירותיו של חברו, מכיוון שע"י מעשיו נפסדו הטהרות של חברו ואינן שוות מאומה, נמצא שהמזיק הפסיד ממון לחברו ואע"פ שהתורה פטרה אותו כיון שלא ניכר הפסד הממון בחפץ אולם חז"ל נתנו למזיק במזיד דין של אדם המזיק לממון בהיזק גמור,

ובאמת דיש לדון בשאלתנו האם הגדרת חולה זה שנתגלה אצלו הנגיף רק אחר שהיה במסעדה הגדרתו כמזיד או שוגג, דהרי הוא הפר את תנאי הבידוד, רק שחשב שבוודאי זה לא יהא אצלו, וכאומר מותר הוא, אמנם בשאלתנו יש שני תביעות על החולה: התביעה הראשונה: על כל האוכל שזרק בעל המסעדה לאשפה, כי הרי חשש שלא יעבור לסועדים. התביעה השנייה: ההפסד שנגרם כתוצאה ממה ששמעו אנשים ונדדו משם, וזמן ארוך נמנעו הקליינטים מלהיכנס לשם. אלא דבכל אופן בנידון דידן הרי החולה לא נגע באוכל בידיים, רק שהבעל הבית חשש להדבקות, לכן זרק את האוכל, והוי רק גרמא בניזקין פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ובוודאי מה שנמנעו הקליינטים להופיע לתקופת זמן, הרי בוודאי אינו היזק ישיר רק גרמא.

* * * *

אדם שביטל טיסה שהזמין כי לא רוצה אחר כך לחזור ולהיות בבידוד, האם צריך לשלם על דמי הביטול הטיסה?

לגבי ביטול טיסות מכיוון שעל פי רוב הכרטיס משולם מראש בעת ההזמנה. כך גם הכרטיס נרכש עם תנאים מפורטים ומפורשים, כולל מה קורה באם מבטלים אותו. חלק מהכרטיסים, מקבלים את התשלום בחזרה בעת הביטול ובחלקם לא. במידה וחברת התעופה נותנת את האפשרות לשנות את מועד הנסיעה בתוספת תשלום. מאחר ותנאים מפורשים הנמצאים בתוך חוזה, מחייבים את שני הצדדים ואינם ניתנים לשינוי. כמו כן גם חוקים שנקבעו על ידי הממשלה מחייבים. הן מצד דינה דמלכותא דינה והן מצד שכל הרוכש כרטיס הוא עושה זאת על דעת כן, שהחוקים של הממשלה מחייבים את הצדדים וכמו שכתב הרמ"א בחושן משפט (סימן שס"ט סעיף י"א).

יחד עם זאת, במצב הנוכחי, רבות מהחברות פועלות לפנים משורת הדין ואינן נצמדות אל החוק ואל ההסכם היבש של שני הצדדים. ולכן, הם מאפשרים ביטול של כרטיסים אפילו אם הוסכם מתחילה שכרטיס זה אינו ניתן לביטול. חלקן מסכים לשנות את התאריך בלא תוספת תשלום. יש חברות שמאפשרים לבטל את החיוב בבנק והם לא יעמדו מנגד. כמובן שמותר להשתמש בכל האפשרויות הללו, מאחר והחברות עושות זאת בהסכמה מדעתן.

אדם ששכר חדר במלון או דירה לחג הפסח ורוצה לבטל: כאן השאלה מורכבת הרבה יותר. בחלק מהמקרים

מדובר על כך שניתן רק דמי קדימה או פיקדון למקרה של ביטול ההזמנה והשכירות. יש מקרים שאדם הזמין חדר בעבור משפחתו חדר סתם במלון, לא הזמין חדר מסוים. ולהיפך, יש ששכרו דירה מסוימת לחג. בגמרא מובאים שלושה מיקרים ומהם נוכל להוציא יסוד לכל נושא זה.

מקרה ראשון: שנינו בגמרא בבא מציעא (דף עו ע"ב): השוכר פועלים, ובהמשך היום קרהו אונס אשר מחמתו אי אפשר עוד לעשות את המלאכה אשר לשמה נשכרו הפועלים. כגון: ששכר פועלים כדי להשקות שדה או לחרוש אותה ובלילה ירד גשם והשדה מלאה במים ואי אפשר לעשות בה מלאכה. הכלל הוא כי כל אשר לא היה לבעל הבית ששכר את הפועלים סיבה לחשוש לאונס זה מראש יותר מהפועלים עצמם, אזי אין לשום צד תלונה ותרעומת על הצד שכנגד. מכיוון ובעל הבית מוחזק במעות, פטור הוא מלשלם את שכרם של העובדים וכן פסק להלכה ולמעשה מרן השולחן ערוך (חושן משפט, סימן שלד סעיף א וסעיף ב). הראשונים למדו מזה למי ששכר בית לשנה ומת בתוך הזמן, או שהיה עליו לעזוב מחמת איזה אונס, וכן מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד באונס בתוך זמן השכירות – שאין הדייר והאב צריכים לשלם. ואמנם אם כבר שילמו הדייר והאב מראש על כל תקופת השכירות - רשאים המשכיר והמלמד להחזיק במעות אצלו ולא צריכים להשיבן (סימן שלד סעיף א וסעיף ד).

מקרה שני: גם זו סוגיה ערוכה וסדורה במסכת בבא מציעא (דף עט) אודות מי ששכר ספינה להוליך את יינו למקום אחר וטבעה הספינה באמצע הדרך. הלכה היא כי מי מהצדדים שיכול לקיים את מחויבותו הראשונה למרות שהספינה טבעה, ידו על העליונה. למשל, אם שכר ממנו ספינה זו, אך לא ציין שנוטל בה דווקא יין זה - על המשכיר להחזיר את מעות השכירות, אם קיבלן כבר. יכול השוכר לטעון כי יש לי יין אחר להטעין, ומאיידך המשכיר אינו יכול להמציא ספינה אחרת שהתחייב על ספינה זו.

וכן להיפך. אם סיכמו על יין זה, אך על ספינה סתם - אזי חייב השוכר לשלם את השכירות - מאחר והוא אינו יכול להביא יין אחר שנדברו מלכתחילה על יין זה, והמשכיר מצידו יכול להביא ספינה אחרת מאחר ולא התחייב להביא את היין על ספינה זו בדווקא. אבל כאשר אמרו יין זה בספינה זו - מי שמוחזק במעות ידו על העליונה. מאחר ואיש אינו יכול לקיים את חלקו בהסכם. ובמקום שאמרו יין סתם בספינה סתם - אם

אף אחד מהצדדים אינו מעוניין לקיים את חלקו בהסכם ולהביא אחר תחתיו - יחלקו ביניהם את דמי השכירות וכן פסק להלכה ולמעשה מרן הבית יוסף בשלחן ערוך (חושן משפט סימן שיא סעיף א – ה).

מקרה שלישי: סוגית הגמרא במסכת בבא מציעא (דף קה ע"ב) אודות מי ששכר או חכר שדה מחברו עבור סך קבוע של תשלום, ולבסוף אכלה חגב ליבול או נשדפה השדה. אם הייתה זו מכת מדינה - אזי השוכר רשאי להפחית מתשלומי השכירות שלו את מה שהפסיד וכן פסק להלכה ולמעשה מרן הבית יוסף בשלחן ערוך (חושן משפט סימן שכ"ב סעיף א).

מכאן למדו הראשונים למי ששכר בית ונשרפה העיר, שמנכה לו מדמי השכירות את מה שלא דר בבית מחמת שנשרף וכן כתב הרמ"א (חושן משפט סימן שיב סעיף יז).

ולכן בעל הבית ששכר פועלים ואמר לו שהוא ייתן לו חפץ בשכרו, יכול לתן לו אחר כך את דמיו הואיל ולא משך את החפץ לכן לא קנאו. והיינו, הגם שבעל הבית הבטיח לפועל חפץ, מכיוון שלא היה כאן שום קנין מעשי בפועל על החפץ, אינו חייב לתת לו את החפץ ויכול לתת לו דמיה וכמו שכתב מרן הבית יוסף בשולחן ערוך (חושן משפט סימן שלב סעיף ד).

מצאנו שדנו הפוסקים מה דינו של הפועל שחזר בו מהסיכום ועכשיו מבקש מעות בדוקא ולא שווה כסף כמו שסוכם ביניהם מתחילה. ובעל הבית רוצה לעמוד בהסכם שסיכמו שמתחילה והוא מעוניין לקיים אותו ככתבו וכלשונו

ולתת לפועל שווה כסף והפועל חוזר בו. אף על פי שבכל מקום שרוצה לקנות מטלטלים ונתן מעות ועדיין לא משך, יכולים שניהם לחזור בהם ואין המעות קנין אלא רק לעניין "מי שפרע" וכן כתב מרן השולחן ערוך (חושן משפט

סימן קצח סעיף א וכן בסימן רד סעיף א). והתם, אף אם ירצה המוכר לתת את החפץ תמורת המעות שנתן הלקוח, יכול הלקוח לתבוע את המעות שנתן דווקא. זהו דווקא התם, שיכולים להשיב המעות. אך כאשר עשה הפועל מלאכה ותובע דווקא מעות על פעולתו - שוב אין בעל הבית יכול להשיב לו את המלאכה שעשה ועל כן כאשר רוצה לתת לו מה שסיכמו מתחילה ולא מעות, אין הפועל יכול לתבוע מעות וכך כתב בקצות החושן (סימן שלב סק"ד).

על פי זה נסתפקו מה יהא הדין אם נשרף החפץ. האם יכול השוכר לומר שלך הוא נאבד, כיון דיכול היה לפטרו בחפץ בעל כרחו (ועיין בקצות החושן באריכות שם)

ואולם בנתיבות המשפט (בסימן שלב סק"ה) כתב: שאף שיכול בעל הבית לסלקו בדמים, מכל מקום אם נשרף פטור מלשלם דמים אחרים. והוה כמו דין אפותיקי מפורש, שאם ייחד לו שיפרע מדבר מסוים ואותו דבר נשרף שאינו חייב לשלם לו.

ובמנחת פתים (סימן קיז סעיף א) דייק בדברי הנתיבות המשפט (סימן שכטס ק"א) והקשה דהרי כל דין אפותיקי מפורש הוא רק אם אמר בפירוש "לא יהא לך פירעון אלא מזה", אבל לא כאשר אומר "אפרע מזה". ובשו"ת פני דוד (פארדו) חושן משפט (סימן כב הובא במשפטי החושן סימן שלב סעיף קטן לז) כתב שמדברי הראשונים מפורש שגם הפועל יכול לחזור בו ולתבוע דמים בדוקא! וכל שכן אם נשרף, שחייב בעל הבית לשלם דמים ועל כל פנים כפי שיווי פעולתו שעשה וכמו שכתב בשו"ת ראשי בשמים (סימן פה). ולכן נראה שטוב לעשות פשרה המוסכמת על שני הצדדים ובפרט שכבר טרח ועבד עבורו.

ושוב ראיתי שכבר דן בזה בשיעורי הרופאים (ח אדר) שמוסר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א והכריע לגבי אנשים ששכרו חדרים לפסח בחוץ לארץ, והתחרטו ורוצים לבטל את הזמנת החדרים בכדי לא לנסוע לחו"ל מפני שכאשר יחזרו לארץ הם יקבלו צו מאת משרד הבריאות בכניסה לארץ שעליהם להיכנס באופן מידי לבידוד של ארבע עשר יום. ומפלפל בכך ומכריע שאם שכרו את החדרים לאחר פרוץ המגיפה, אם כן הוי מקח טעות ועל בעל המלון להשיב להם את כל כספם. אבל אם שכרו זאת לפני פרוץ המגיפה יוכל בעל

המלון לומר להם נסתפחה שדהו ומזלכם גרם ולא חייב להשיב כספם, ומכל מקום טוב ומומלץ לעשות שאלת חכם על כל שאלה ושאלה וכל מקרה תלוי לגופו. והגאון רבי חיים אידליס שליט"א נשאל מה הדין, אדם שהזמין נופש בחוץ לארץ לקראת חג הפסח, ובגלל המצב של נגיף הקורונה, הרבה מאוד אנשים מבטלים את הכל, השאלה מי צריך לשאת בנזק?

והשיב על כך תשובה: כל כוח עליון (כגון רעידת אדמה) פירושו דברים שלא יכולתי לעלות בדעתי. ממילא בוודאי שהמצב החריג שקורה היום העולם, של האנושות כולה מושבת סביב אותו נגיף, בוודאי שלזה הכוונה כוח עליון. ולכן אלה שנתנו את כספם לספוג בנזק. ואם האדם שנתן מקדמה לבית מלון תשלום עבור שהותו במלון בחג הפסח, במקרה כזה ודאי אותו אדם יכול לבוא ולומר לא העליתי בדעתי, ואני מבטל את ההזמנה, ואין צריך לשלם באופן כזה, ועל המלון לשאת בהוצאות הנזק. עכ"ד.

* * * *

האם רופא יכול לסרב לטפל בחולים במחלה מדבקת?

בקובץ מבית הלוי (ניסן תשנ"ב) הביא תשובת בעל שבט הלוי בעניין חובת הרופא האם יש חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקת מסוכנת ובעיקר בזמן מגיפה, או שהעצה לברוח מן העיר כשיש דבר, כמבואר (ב"ק ס' ע"ב) וכתב פשוטם של דברים שאסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח לסלק מתפקידם, רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו, ומביא ראיה מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגפת החולירע שכ' שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט, וכ' שם שהוא שכר האנשים האלה, וכן כ' שם שיקראו מיד לרופא יע"ש ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בס' אגרות סופרים מכתב ל' וכתב השבט הלוי דאינו משמע לי שידבר דווקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המה.

* * * *

האם מותר לו לאדם להיכנס לרשימת מקבלי החיסון החדש לחולי קורונה שהומצא ע"י משרד הבריאות האמריקאי בתור שפן ניסיון?

האם מותר לו לאדם להיכנס לרשימת מקבלי החיסון החדש לחולי קורונה שהומצא ע"י משרד הבריאות האמריקאי בתור שפן ניסיון, שכידוע שהממציאים הרופאים לוקחים אנשים לתת להם את החיסון בתור ניסיון ומשלמים עליו טבין ותקילין, וכעבור זמן הם בודקים את בעלי הניסוי לדעת האם בחרו בחיים, והנה הרופאים אמרו לו שיש בזה סיכוי חמישים על חמישים שיתכן באמת שיעזור, אבל חמישים אחוז יוכל להסתכן ע"י החיסון.

כבר הסברנו בארוכה בשאלות הקודמות שאין אדם בעלים על גופו, ואם כן יוצא פשוט דגם כשאדם נמצא במצב של חולי בבחינת טוב מותו מחייו, אין לו רשות לחבול בעצמו, ודבר זה נלמד גם ממעשה רב ונורא בגמרא במסכת עבודה זרה (דף יח) שהרשעים מצאו את רבי חנינא בן תרדיון יושב ומקהיל קהילות ללימוד תורה בניגוד למה שהם אסרו ותפסוהו וכרכוהו בספר תורה והקיפוהו בחבילי זמורות והציתו בהן את האור והביאו ספוגים של צמר ושראום במים והניחום על ליבו כדי שלא תצא נשמתו מהרה, אמרו לו תלמידיו פתח פיך ותיכנס בך האש כדי שיתקרב מיתתו, להמעט הייסורים, השיב להם מוטב שיטלנה מי שנתנה, ואל יחבל הוא בעצמו, ומכאן שסבר רבי חנינא בן תרדיון שאסור לעשות פעולה לקרוב מיתת הגוסס גם כשמצטער הרבה בגסיסות וטוב לו המוות.

ובחתם סופר (יורה דעה סימן שכו סק"ג) למד מהמעשה של רבי חנינא בן תרדיון שאף אם באו על החולה ייסורים הממרקים כל גופו של אדם, מכיוון שלא מועילה נתינת רשות של החולה לקרב את מיתתו, היות שגם הוא עצמו מוזהר על כך, הרי שאם איבד עצמו לדעת רוצח הוא משום שבמיתתו רצה את עצמו.

ועל כל פנים לשונו של רבי חנינא בן תרדיון "ואל יחבל הוא בעצמו" משמע דאיסור חבלה בגופו הוא גם באופן זה, ושאני ממה שהסכים אח"כ להצעתו של הקלוצטורין למהר מיתתו דשם לא עשה בעצמו שום פעולה רק שהניח לו לעשות פעולה הממהרת את מיתתו, אבל כאן שביקשוהו לפתוח את הפה כדי שיכנס האש הוי פעולה מצידו, וזה אסור לפי דעתו, וכן מה שאמר שיטלנה מי שנתנה רמז בזה גם למה שאמרנו דאין אדם בעלים על גופו.

והנה יש לדון בכאן שנכנס בין מקבלי החיסון בקבוצת הניסוי, אולי מכיוון דמיירי במגיפה עולמית והרי על ידי שיצליח הניסוי ימנע כל מחלה ומות מרבים, ואפשר דבכה"ג שמציל אחרים מותר לו להכניס עצמו לסכנה. אלא שהפוסקים דנו הרבה בנוגע לתרומת אברים עבור חולה, כגון מה שנהוג לתרום כליה עבור חולה כליות הנזקק לדיאליזה שהוא במצב של פיקוח נפש, ודנו בזה בנוגע האם מותר לאדם להכניס עצמו לסכנה או ספק סכנה במטרה להציל חברו מסכנה, ומאחר ואין אדם בעלים על גופו, לכאורה משמע פשוט דאינו הבעלים למכור את כליותיו, דאינם שלו.

הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סימן צ) נשאל במי שאסור לו להתענות ביום כיפור מחמת חולשה ועל ידי זריקת תרופה על ידי הכנסת עירווי ואינפוזיה לתוך בגופו יוכל להתענות, אם צריך לעשות כן או לא, וכתב דלא מבעיה שלא צריך לעשותו עיוכ"פ כלל, אלא אף אסור לעשותו ובתחילה כתב דיש לחקור אם מה שחז"ל למדין בגמרא בבא קמא (דף פה) "ורפא ירפא" מכן שניתנה רשות לרפוא לרפאות, אם הכוונה שבזה שהולך להתרפא אינו סותר גזירת הקב"ה, או דקמ"ל שאף על פי שסותר, מכל מקו לצורך רפואה מותר, ואם כן במקרה שלנו שרוצה להכניס לגופו עירווי ואינפוזיה הרי זה אינו לצורך רפואה אלא כל מטרת הכנסת העירווי היא רק כדי שיוכל לצום לכן יהיה אסור לו לעשות זאת שהוא סותר את גזירת מלך כיון דכל ההיתר הוא רק לצורך רפואה, ואמנם כתב שם, כיון שחיוב ליכא בכל אופן יש לחוש לחשש האיסור דסותר גזירת מלך, וגם שתחיבת מחט הוא חבלה שאסור לחבול בעצמו, כיון שאינו לרפואה וכו' יעו"ש. ומזה משמע מפורש שבוודאי כל היכא דעושה בדיקות למען ניסיון בעלמא הגם דעל ידי כן יביא לעזר לשאר אנשים, אבל הרי אינו מוטל עליו ואפשר על ידי אחר, אפשר דאסור.

סוף דבר הן אמת דכבר דנו האחרונים האם מותר אדם להכניס עצמו לסכנה כדי להציל חברו, ובפרט שמשכן עצמו לצורך הצלת רבים, אבל נראה דגם באופן שכוונתו להציל הרבים על ידי חלקו בקבוצת הניסוי, אמנם מכיוון שאינו תלוי בו כלל, וימצאו הרבה מזרע שאינם ב"י שיתנדבו להיות בקבוצה זו, ובוודאי כיון שהוי חשש סכנת נפשות, מי התיר לו להיכנס לספק סכנה.

* * * *

מכיוון שעדיין לא נמצא תרופה לחולי הקורונה, ממליצים לקחת ויטמינים כדי לחזק מערכות חיסוני הגוף וממילא למנוע המחלה האם מותר לקחת בשבת?

כידוע גזרו חז"ל על רפואה בשבת שלא במקום סכנה משום גזירת שחיקת סממנים, והיינו שחששו מכיוון שאדם בהול וחרד על רפואתו, שמא ישחוק סממני הרפואה בשבת, ונמצא עובר על איסור טוחן שהוא מל"ט מלאכות שבת.

והנה בדין לקיחת ויטמינים בשבת, מקודם יש להבהיר דיש שני סוגים:

- ויטמינים המורכבים מצמחים ומרכיבים טבעיים והוא משמש כתחליף למזון.
- ויטמינים המיועד לחיזוק מזג האדם.

ובמרן השולחן ערוך בסימן (שכ"ח סעיף ל"ז) מבואר שאוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים, מותר לאוכלם ולשתותם לרפואה, ואפילו שניכר שלוקחם לרפואה, ופשוט דמיירי בסוגי מאכלים שאינם מאכלים סתם, רק במינים שאים הרגילות לאכלם אלא לפעמים, וכך משמע בשולחן ערוך הרב (סעי' מ"ג) שכתב: אף על פי כן מכיוון שדרך הבריאים לאכלן "לפעמים" גם שלא לרפואה, מותר גם באכלן לרפואה.

ואילו מאכל ומשקה שאינו של בריאים, כתב המחבר דאם אין לו שום מיחוש, מותר, וביש לו מיחוש אסור. (ומה שנאמר בסעיף לב בשמן וחומץ צריך לומר שסוף סוף הוא מאכל, מה שאין כן הכא לא הוי כלל מאכל בריאים), והמגן אברהם (סק"מג) כתב דמה שמותר באכילת מאכל שאינו של בריאים באין לו מיחוש, זה דווקא אם אוכל או שותה בכוונה להשביע רעבונו או צמאו, אבל אם שותה או אוכל מאכל שאינו של בריאים "לרפואה" והיינו לחיזוק מזגו כמו שביאר במשנה ברורה, זה אסור. ולפי זה יוצא שוויטמינים שעשויים לחיזוק הגוף אסור לקחתם בשבת, ושאינו מוויטמינים שהם תחליפי מזון.

אמנם ככלל יש לשאול האם כשלוקח ויטמינים רק למנוע מחלה האם גם נכלל בגזירת שחיקת סממנים, דהרי (בסעיף מ"ו) נותנין על העין כלי להקר. וכתב שם המגן אברהם (סק"נ) דהוא הדין דמותר להניח טבעת ברזל סביב העין כדי שלא יתפשט הנפח, וצ"ב מה ההיתר, ובשער הציון רמז דהוי דרך סגולה, ואמנם מסיק שלכן מותר משום שאין הדרך לעשות דברים אלו ע"י שחיקת סממנים, אמנם לשון המגן אברהם לכאורה משמע שמותר כיון דהוא עשוי "רק למנוע" התפשטות הנפח, ולפי זה בחיסון וכדומה (מדובר בחיסון הנלקח בפה, ולא נכנס לדקירת המחט והוצאת דם שזה מהתורה) כיון דהוי רק למניעת מחלות אפשר דלא גזרו משום שחיקת סממנים. ושאינו ממה שהבאנו לעיל מהמגן אברהם דכשנעשה לחיזוק הגוף אסור, דחיסונים אינם לחיזוק הגוף רק שהם מולידים חיסון הגוף למחלות מסוימות.

והרב צבי פסח פרנק זצוק"ל בספרו הר צבי (טללי הרים עמוד רס"ו) שדן בעובדה דהוה ששלטה מגפה בתרנגולים ויש רפואה לזה להאכילם איזה טבליות שמוללים אותם ונותנים להם בתוך אוכל, אם מותר לעשות כן בשבת, וכתב דיש בזה שלשה עניינים. א'. משום טוחן. ב'. משום מוקצה. ג'. משום שחיקת סממנים. והנה משום טוחן יש לומר שאין טוחן אחר טוחן, וכדאיתא בסימן שכ"א שמלח דק שנתבשל ונעשו פתיתים שמותר לחתכן בסכין, שאין טוחן אחר טוחן, ובדבר איסור מוקצה כתב על פי מה שכתב הב"ח (בסימן של"ד) להכריע דלא גזרו מוקצה במקום הפסד.

ולגזירה משום שחיקת סממנים, הנה מרן בשולחן ערוך (סימן שלב סעיף ג) כתב שאם אכלה כרשינין הרבה ומצטערת, יכול להריצה לחצר כדי שתיגע ותתרפא, וכתב במשנה ברורה שם דהגם שגזרו רפואה בשבת משום שחיקת סממנים, זהו באדם שהוא בהול ויכול להגיע לכך, אבל ברפואת בהמה אין אדם כל כך בהול שיבוא לשחוק סממנים, ולכן לא גזרו.

אמנם שם בהערה (טללי שדה) כתב דהיכא דהרפואה אינה לרפואת חולי רק להגנה כמו במגיפה להגן, אין בזה כלל משום איסור רפואה בשבת כיון שאינו התרנגולות עכשיו נגועות במחלה והטבליות אין זה רפואה לרפואת אלא שמירה שלא יקבלו מחלה לאו בכלל רפואה היא. ודוגמא לגה שלהגן שלא יחלה אינה בכלל רפואה, מצינו לעניין איסור רפואה בקמיע שיש בהם שמות דלהגן שלא יחלה מותר דאינו בכלל רפואה כדאיתא ביו"ד (סימן קעט סעיף יב), וכיוצא בזה מצינו במקום שרפואה גורם שם היתר כגון לעניין דרכי האמורי דקיי"ל כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי, ונחלקו ראשונים אם דבר שהוא להגן שלא יחלה נקרא רפואה לעניין זה, והשלטי הגיבורים (סוף פרק במה אשה) כתב כל דבר שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי וכו', וביאר בפסקיו שלא הותר משום רפואה אלא למי שהוא חולה וצריך רפואה, אבל מה שהוא להגן מן החלי שלא יבוא, הרי זה מדרכי האמורי. ומסיים דכבר כתב בקונטרס הריאות שאף להגן עליו מן החולי מותר, שהרי התירו לצאת בקמיע מומחה שלא יכפה, ואעפ"י שלא נכפה עדיין מעולם והקמיע דברי לחשים יש בו וכו' עיי"ש.

ואילו בשו"ת יוסף אומץ להחיד"א משמע דגם באופן שבא רק להגן הוי משום רפואה בשבת. וכן באגלי טל (סקנ"ב) מבואר שמותר ליקח רפואה שלא יבוא לידי חולי כולל כל הגוף, ובנשמת שבת (סימן ק"ג) הוכיח כן גם ממה שמבואר (בסוף סימן רע"ו) דמותר בחורף לומר לעכו"ם להבעיר אש כדי לחמם הבית משום דהכל חולים אצל הצינה, ולא בעינן להמתין עד שיצטנן ויחלה ואז נחמם הבית.

וכן כתב בספר נשמת אברהם (או"ח סימן שכ"ח סק"ג) בשם הגרש"ז אוירבאך זצ"ל דאדם שעלול בקל להצטנן ולקבל דלקת ריאות או מחלה אחרת אשר לאחר שיחלה בה יהיה מותר ברפואה, למה לנו להמתין עד שיחלה אם אפשר למנוע, ולכן מותר ודאי להשתמש בוויטמינים אם הצורך הוא לקבל את זה בכל יום גם בשבת. (אם לא יעזור כשייקח לפני שבת ממש ותיכף לאחר שבת).

הרי דיש הסוברים דהיכא דהוא נעשה רק למניעת מחלה או מגיפה, לא גזרו בזה משום שחיקת סממנים, ואם כן חיסון שנועד למניעת הידבקות מווירוס לפי שיטת זו לא גזרו בזה משום שחיקת סממנים. ואמנם אם החיסון הוא דרך זריקה שצריך תחיבת מחט הגורם לחבלה שאיסורו מן התורה, בזה אם אינו חולה שיש בו סכנה או ספק סכנה, הרי אסור לעשותו. אבל אם החיסון הוא לרבים, הרי בתוך הרבים בוודאי ישנם כאלו שנחשבו לספק סכנה, וכמו שאומרים המומחים שלאנשים מבוגרים הוי ממש סכנה. צריך לדון אם מותר לתת לכולם.

* * * *

שמחות בזמן ההסגר

ברית מילה ופדיון הבן

אבא שנמצא בבידוד: אבא שנמצא בבידוד, ונבצר ממנו להיות בברית מילה של בנו, יכול לברך "להכניסו בבריתו של אברהם" וברכת 'שהחינו', מחזרו אפילו אם רק שומע את כל הנעשה דרך מכשיר הטלפון (הגרי"ש אלישיב, הובאו דבריו בשו"ת וישמע משה עמוד רצא, ובספר האשרי האיש ח"ב יו"ד עמוד עד).

תחנון - הנולד לו בן בעת שהוא שוהה בבידוד, ואין הוא יכול להשתתף בברית של בנו, המתפללים עמו במנין, אינם אומרים תחנון באותו יום בתפילות שקודם הברית מילה (משנ"ב סימן קלא ס"ק כב).

מוהל - כאשר התינוק והמוהל בריאים ואינם מבודדים, אזי אין לחוש למול את הרך ביום השמיני, ואסור לדחות את הברית, וינהג המוהל כפי שנוהג לכתחילה בכל ברית מילה.

ואם ישנו חשש סביר שהתינוק ידבק או המוהל, עיין בערוך השולחן יו"ד סימן רסד סעיף יט; שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קנב, שו"ת בית יצחק ח"ב יו"ד סימן צח, שו"ת הר צבי יו"ד סימן ריד, שו"ת מנחת יצחק ח"ט סימן צח, תשובות והנהגות ח"ב סימן תקג, שו"ת שבט הלוי ח"ו סימן קמח אות ב. ח"ח יו"ד סימן לו).

אם התינוק נמצא בבידוד: אזי אין למולו כלל ועיקר באותם ימים, וחמירא סכנתא. אם המוהל בבידוד, ואין מוהל אחר בנמצא, יש לשאול מורה הוראה.

שליחות בברית מילה: אב שהוא בבידוד ואינו יכול להיות בעת הברית מילה ליד הרך הנימול, יכול למנות שליח שימול את בנו (דרכי משה יו"ד סימן רסד סעיף א, הגר"א סימן רסה ס"ק לה, תבואות שור סימן כח, שו"ת מהר"ח או"ח סימן יא, סימן קכח, צפנת פענח מהדו"ת לג, עכ).

ברית מילה בעשרה: יש לעשות את הברית מילה בעשרה (שו"ע יו"ד סימן רסה סעיף ו). וכמה טעמים נאמרו בזה: א. כדי לפרסם שהוא מהול. ב. זו עדות נאמנה לישראל בעשרה. ג. משום שהתינוק בגדר היוצא מבית האסורים שצריך להודות בפני עשרה. אולם במקום שאי אפשר, מלים את הרך הנימול אף בפחות מעשרה" (שו"ע יו"ד סימן רסה סעיף ו). ואם אין עשרה אנשים כפי שהורו לנו במשרד הבריאות, מלין מיד ולא מעכבים או דוחים את מצוות ברית המילה. וכן כתב מרן הגאון רבנו עובדיה יוסף זיע"א (שו"ת יביע אומר ח"ב יו"ד סימן יח אות ה, וכן בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"ד סימן ג אות ב). ויש שכתבו דאפילו אם קשה להשיג מנין אנשים, יאסוף כמה אנשים שיוכל (וכן כתב בספר כורת הברית סימן רסה סעיף מה)

סעודת הברית: - נוהגים לקחת מנין לסעודת ברית מילה, אכן זהו רק לכתחילה, אבל אינו מעכב. ואם יכול להמתין עד הערב ואז יהיה לו מנין יכול לעשות הסעודה בערב שאחר הברית (רמ"א יו"ד סימן רסה סעיף יב. ובמג"א סימן קלא ס"ק יא).

פדיון הבן: – מעיקר הדין אין חובה שיהיו שם עשרה אנשים (עיין מאירי פסחים קכא ע"ב). ורק להידור מצוה משתדלים שיהיו נוכחים שם עשרה אנשים, והכהן ואבי הבן עולים למנין, ואף נוהגים לעשותו ברוב עם (וכן כתב המהרי"ל - סדר פדיון הבן נדפס ב'מוריה' שנה ו' גליון ה-ו). ולכן אם קשה או שיצאה הוראה שלא להתקהל מניין אנשים, אפשר וצריך לפדות את הבן בלא עשרה, ולא ידחה את מצוות פדיון הבן לזמן אחר בשביל שיהא פדיון הבן במנין.

שליחות בפדיון הבן: - אבי הבן שנמצא במרכז רפואי או בבידוד, ואינו יכול לפדות את בנו בידי ביום השלושים ללידתו, יפדה את בנו אצל כהן במקום שהוא נמצא, ואף יכול לברך ברכת על פדיון הבן, בשם ומלכות, ולא חוששים שמא הבן היה נפל. אם האבא נמצא במרכז רפואי ואין אפשרות להביא כהן לשם, ימנה האב את הבית דין שיהיו שליחיו ויפדו את בנו הבכור. ויש אומרים שאינו יכול לבקש מאשתו שתפדה את בנו, שמאחר ואין היא מצווה לפדות את בנה, אינה נעשית שליח. ויש אומרים שגם אשתו נעשית שליח. יש אומרים, שאין מועיל שליחות בפדיון הבן, ואם אבי הבן אינו יכול לפדות את בנו אצל הכהן מכל סיבה שהיא, אינו יכול למנות שליח לפדות את הבן. ויש חולקים וסוברים שכשם שבכל התורה כולה מועילה שליחות, כך בפדיון הבן מועילה שליחות. ויש שחילקו אם השליח נותן מכספו, לבין אם האב נותן לו כסף שיפדה עבורו את בנו.

סעודת פדיון הבן:

סעודת פדיון הבן – מעיקר הדין, אין שום חיוב או צורך בעשרה אנשים לסעודת פדיון הבן, אבל נכון לעשותה בעשרה אנשים, כדי לפרסומי מילתא (מהרי"ל - סדר פדיון הבן נדפס ב'מוריה' שנה ו' גליון ה והמקור הוא בהגהות מרדכי בגמ' יבמות סימן קכז, פדיון הבן כהלכתו פרק ח סעיף לג). ולכן אם קשה להשיג עשרה, יעשה את הסעודה בפחות ממנין ואל ידחה אותה לזמן אחר.

זמן קריאת שם לבת:

זמן נתינת שם לבת – נולדה לו בת למזל טוב בעת מגפה, ובשל כך הוא מתפלל ביחידות, הרי שיתן את השם לתינוקת בשבת בבית. קודם יקרא את פרשת השבוע מתוך החומש, ולאחר מכן, יאמר האב את ה"מי שברך" בקול, ויקרא את שם הבת, ולאחר תפלת מוסף ישתה "לחיים" עם בני ביתו (על פי הדרישה יו"ד סימן שס ס"ק ב).

נישואין

חופה: בעת אמירת ברכות אירוסין ונישואין שמברכין תחת החופה, צריך שיהיה עשרה אנשים גדולים והחתן מן המנין. והמנין יכול לכלול גם קרובים, מלבד שני עדים שלא יהיו קרובים (עיין בשולחן ערוך אה"ע סימן לד סעיף ד, חלקת מחוקק ובבית שמואל שם. ובשו"ע אה"ע סימן סב סעיף ד, בית שמואל ס"ק ד - שדן באופן שאי אפשר להשיג עשרה אנשים, אם יכול לעשות הנישואין בלי ברכות נישואין, ועיין בפתחי תשובה ס"ק ז. וראה בספר נישואין כהלכתן פרק י סעיף מח, שהביא מחלוקת הפוסקים, באופן שעברו וברכו את ברכות אלו בלא מנין אי יצאו ידי חובה, ובסעיף מט הערה 116) ענין "ברב עם הדרת מלך" ודאי אינו סיבה לעכב את החתונה, וחלילה מלדחות זמן שנקבע לחתונה בכדי שתהא חתונה גדולה רבת משתתפים.

שבע ברכות: אין מברכין שבע ברכות נישואין בכל יום של שבעת ימי המשתה בפחות מעשרה אנשים גדולים (עיין שו"ע אה"ע סימן סב סעיף ד). ומחלוקת הפוסקים כאשר אין עשרה, אם מברכים ברכת "אשר ברא" בפני שלשה ומספק – אין לברך (עיין בנישואין כהלכתן פרק י סעיף ג]. ויש לדעת, שמן הדין, אם אין עשרה אנשים, אין צריך לעשות סעודת שבע ברכות, ורק אם נזדמנה סעודת חתן וכלה בעשרה, אז יש לברך שבע ברכות (שו"ת רב פעלים ח"ד סימן ; שו"ת חתם סופר ח"ב אה"ע סימן כב; ערוה"ש אה"ע סימן סב). אלא

שנהגו לערוך "סעודת שבע ברכות" בכל יום לסימנא טבא. אבל בשעת הדחק, ודאי אפשר לוותר מלעשות סעודת שבע ברכות בכל יום.

בר מצוה: סעודת מצוה – כתב המגן אברהם (סימן רכה ס"ק ד) שיש ענין גדול לעשות סעודה ביום שנעשה הבן בר מצוה.

וכתב במחצית השקל - כיון דעכשיו נעשה מצווה ועושה, ובכף החיים (ס"ק יא) שהאריך והביא כמה טעמים לכך, הגם שלא כתוב שיש לעשות הסעודה בפני מנין, מכל מקום מסתבר שלכתחילה יש לעשות הסעודה בעשרה, כמו בסעודת ברית

מילה וסעודת פדיון הבן, מכל מקום אם קשה להקהיל עשרה, הרי שאפשר לעשות את הסעודה אפילו בפחות ממנין

ואפשר להשלים את הסעודה ביום אחר, באופן שלא היה יכול לעשות בו ביום ובפרט אם נער הבר מצוה דורש בדברי תורה או מסיים מסכת שאז זו סעודת מצוה אפילו כשאינו בו ביום שנעשה בר מצוה.

* * * *

האם מותר להשתמש ב"אלכו-ג'ל" בשבת ויום טוב?

ראשית כל, השבים לביתם ויושבים לקרוא בדפים שלפניכם, וטרם שטפו או חיטאו את ידיהם כמומלץ וכנדרש לפי הוראות משרד הבריאות.

ועכשיו לאחר שחיטאתם את ידכם הבה ונתחיל: בספר ארחות שבת בדיני ממרח (פרק יז סעיף כ"ז) כתב לבאר את החילוק בין שמן עב לשמן רגיל שאינו עב, והנפקה מינה היא מה יהיה הדין דין ממרח בדבר נוזלי. הנה מבואר בגמרא במסכת שבת (דף קיא ע"א): מותר לסוך בשבת בשמן, וכן הובא להלכה במרן השולחן ערוך (בסימן שכז סעיף א) ומבואר מזה שאין איסור ממרח בשימוש בשמן. וכך מבואר גם בגמרא במסכת שבת (דף קמו ע"ב) שאפילו בנותן שמן עב על פי חבית אין איסור ממרח מן הדין רק משום גזירה אטו שעווה, ומבואר מזה שבשמן

שאינו עב אין איסור ממרח כלל. וצריך עיון דברי רש"י (דף קכא ע"ב) והר"ן והטור (בסימן שטז) שכתבו שיש איסור ממרח במריחת רוק על גבי קרקע. ואפשר לומר שיש להעמיד את דברי הראשונים באופן שהרוק מונח על גבי קרקע ומעורב בעפר והעפר נמרח בשווה על פני הקרקע, ונמצא שמלאכת המרוח נעשית בעפר המגובל ולא ברוק.

והנה הפרי מגדים באשל אברהם (סימן שטז סק כד) למד מדברי רש"י שיש איסור ממרח ברוק כגון אם ירצה לתנו על גבי מכה ולהחליקו. ומרן בבית יוסף (סימן שכח סעיף כז בד"ה אספלנית) כתב מפורש שאין איסור ממרח בדבר רך ביותר. וכן במשנה ברורה (סימן שכ"ז ס"ק ט"ז) שגם בדבריו מבואר שכל איסור ממרח הוא רק במשחה ולא בשמן נוזלי.

והנה בגמרא במסכת שבת (דף קמו ע"ב) מבואר שאסרו לסתום נקב שבחבית ע"י שמן עב גזירה שמא יסתמו בשעווה ויבוא לידי מירוח. ומבואר דבשמן עצמו אין איסור ממרח אף שהוא עב, ומ"מ גזרו בו משום שהוא מתמרח קצת, כמבואר במשנה ברורה (סימן שיד ס"ק מ"ה): ובוודאי השמן העב הזה הוא סמיך מאד ואינו נוזל כלל, שאם היה נוזל לא היה אפשר לסתום בו נקב חבית וכנראה דהכונה לסוג שמן הדומה לשמן הניתן בזמננו במכונות שהוא סמיך ביותר ואינו נוזלי, ואף על פי כן מבואר שאין בזה איסור ממרח. אך יש לעיין אם כשם שגזרו שלא לסתום נקב חבית בשמן עב גזרה אטו שעווה כן גזרו באופן כללי שלא למרוח שמן עבה אטו מריחת משחה, או שזו גזירה פרטית שנאמרה לעניין סתימת נקב חבית. ומסתברא שבסבון נוזלי לא קיימת גזרה זו של שמן עב כיון שהוא נוזלי ואינו דומה כלל לשעווה. ולכן היא מותרת בשימוש בשבת ויום טוב, מכיוון שהיתה חומר נוזלי, שאינו נמרח כמו משחה או קרם, וכמו שכתב מרן בשולחן ערוך (סימן שי"ד סעיף י"א, וסימן שכ"ז סעיף א).

ואף שהגאון בעל "אגרות משה" כתב שהחמיר לבני ביתו שלא להשתמש בסבון נוזלי בשבת כמו שכתב בשו"ת אגרות משה (ח"א קי"ג). מכל מקום הכרעת כל הפוסקים, שכבר הותר הדבר ואין לחשוש לא לממרח ולא לממחק וכן דעת מו"ר הגאון הגדול רבנו עובדיה יוסף זצ"ל (ב"הליכות עולם" ד עמ' ק"ח) והגרי"ש אלישיב זצ"ל (בקובץ תשובות א ל"ח). ואין לחשוש לאיסור "הולדת ריח" בחומר ריחני, משום שכל הניתן ישירות על הגוף - אין בו איסור, משום "דזיעה מעבירתו". ואמנם אנו הספרדים מחמירים בהתזת בושם על הגוף בשבת ויום טוב במקום שיכוסה אחר כך בבגד, אבל לא על מקום מגולה כידיים. ועיין בשולחן ערוך (סימן תרי"א) לעניין שפיכת מי ורדים על ידיהם של הכוהנים, בטרם עלייתם לדוכן, ביום טוב, המותרת, כדי "לברך את עמו ישראל באהבה".

* * * *

האם מותר להשתמש "באלכו ג'ל" בפסח או שיש לחפש דווקא כשר לפסח?

כחלק מהמאבק למניעת המשך התפשטות נגיף הקורונה, מקפידים רבים לחטאות את הידיים בכל פרק זמן קצר עם אלכוג'ל. האם הוא כשר לפסח?
אלכוג'ל, הוא חומר חיטוי שכולל בדרך כלל מלבד אלכוהול, גם גליצרין וחומרי ריח, כאשר האלכוהול עשוי להיות חמץ, גם כאשר מדובר באלכוהול לחיטוי.
ברקע ההתנפלות ההמונית על רשתות השיווק וחנויות הפארם לרכישת האלכוג'ל, העלו רבים את השאלה האם ניתן לחטאות אתו את הידיים במהלך הפסח.
הגאון רבי אלעזר שטרן, ענה לשואלים כי "אף שמן הראוי למי שיכול להדר, להתאמץ להשיג בכשרות של פסח, אבל מעיקר הדין אין כל בעיה לשטוף הידיים בכל סוגי חומרים אלה, ויקפיד שקודם נגיעה באוכל ישטוף ידיו היטב משירי החומר".

* * * *

חולה בקורונה שעומד להישלח לאשפוז ובידוד לפני פסח, כיצד יבדוק את החמץ?

כתב מרן בשו"ע (או"ח סימן תלו סעיף א): המפרש מיבשה לים או יוצא בשיירה, ואינו מניח בביתו מי שיבדוק- תוך שלשים יום זקוק לבדוק. ולא יברך אז על ביעור חמץ. קודם שלשים יום אינו צריך לבדוק. וכשמגיע פסח יבטלנו. ואם דעתו לחזור קודם הפסח, צריך לבדוק ואחר כך יצא, דחיישינן שמא יחזור ערב פסח בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ובסעיף ב הביא דעה שאם יצא קודם שלושים יום אף אם דעתו לחזור לפני הפסח אינו צריך לבדוק ורק שכוונתו לחזור בתוך הפסח צריך לבדוק. וכתב על כך במשנה ברורה (ס"ק כג) העיקר כדעה ראשונה, ובשעת הדחק ניתן להקל. אבל אם השאיר בביתו אחרים מדויק בדברי מרן השולחן ערוך שאינו צריך לבדוק כשיוצא אלא ימנה שליח שיבדוק במקומו את החמץ. וכתב על כך המשנה ברורה עדיף שימנה לשליח דווקא איש ולא אשה. ואם אין לו יכול למנות גם את אשתו לבדיקה.
והעולה להלכה ולמעשה: חולה העומד להישלח לאשפוז לפני פסח ימנה שליח שיבדוק את החמץ, ואם לא מצא שליח, ולאחינו בני אשכנז לכתחילה ימנה שליח ואם אינו מוצא שליח ימנה את אשתו שתבדוק את החמץ.

* * * *

ההנחיות לציבור שהובאו על ידי הרבנות הראשית ערב חג הפסח תש"פ

בס"ד ו' ניסן תש"פ 31 במרץ 2020

תפילה בציבור: על פי הנחיות משרד הבריאות אין להתפלל במניין. כל אחד יתפלל בביתו ביחידות. ציבור המתפללים יקבע זמן תפילה אחד לכולם למרות שמתפללים ביחידות.

מקוואות: מקוואות הטהרה לנשים עומדות תחת פיקוח מתמיד בכל מה שקשור לחיטוי וניקיון ועל כן אין כל חשש מטבילה בהן.

על נשות ישראל לידע שעל פי ההלכה הטבילה היא אך ורק במקווה טהרה, ומי שרוחצת בבריכת שחיה או ג'קוזי אינה נטהרת מנידתה. נכון להיות יש לסגור את מקוואות הטהרה לגברים.

אבלות: גם באבלות יש לשמור על ההנחיות. בעת הזאת ניתן לקיים ניהום אבלים דרך אמצעי תקשורת, טלפון או דואר אלקטרוני.

מכירת חמץ: ניתן למכור חמץ גם דרך אתר הרבנות הראשית לישראל. השנה אפשר למכור חמץ בעין גם למי שלא הקפיד שלא לעשות כן בשנים אחרות.

מקומות שלא ניתן לבדוק בהם את החמץ כיוון שאי אפשר להגיע אליהם בימים אלו בגלל הוראת הרשויות כגון: בתי ספר, משרדים וכו' יש למכור מכירה מוקדמת עד יום שלישי י"ג בניסן.

טבילת כלים: אם אי אפשר לטבול כלים במקוואות הכלים על פי ההנחיות, על מנת לא להתחייב בטבילת כלים חדשים אפשר ליתנם במתנה לאינו יהודי ולהשאילם ממנו לאחר מיכן, רק אם אפשרות להקנות ישירות לאינו יהודי ניתן לבצע זאת על ידי אתר הרבנות הראשית לישראל.

יש לזכור בעתיד, כשהדבר יהיה אפשרי, לטבול את הכלים ללא ברכה.

הגעלת כלים: יש להגעיל את הכלים הדרושים הכשרה בבית. אפשר להכשיר כלים גם בתנות אפיה ביתי. מדובר אך ורק בכלים שאין בהם חלקים של עץ, פלסטיק או גומי. יש להניחם נקיים לגמרי בתנור נקי (לא צריך כשר לפסח) ולהפעיל את התנור על חום מקסימלי למשך 20 דקות (אפשרות זו היא רק לשנה זו).

מומלץ לרכוש תבניות חד פעמיות.

תענית בכורות: כל מי שהוא בכור או יש לו בן בכור מתענה בערב פסח. השנה רואי ונכון שעד ערב פסח ישתדל לסיים לפחות מסכת משניות, ואם קשה לו הדבר, יכול בשעת הדחק להשתתף בסיום מסכת גם אם שומעים דרך טלפון או אמצעי תקשורת אחר, וזאת למרות שלא נמצאים בפועל במעמד הסיום ולא בסעודת המצווה.

שריפת חמץ: אין להתרחק מהבית לצורך שריפת החמץ. החכם עיניו בראשו לא יותיר הרבה חמץ. השנה יבער את החמץ על ידי השלכה לאשפה וישפוך על זה אקונומיקה כדי לבטלו מאכילת כלב או אם נשאר לו מעט יכלה את החמץ דרך האסלה.

ברכות הנהנין: חולה קורונה הגם שאינו מרגיש טעם בפה יברך על האכילה והשתיה.

שימוש באמצעים אלקטרוניים לשיחות ועידה בליל הסדר: בזמן האחרון הועלתה אפשרות של שימוש במחשב ביום טוב גם במקום שאין חשש סכנה או צורך בריאותי או פיקוח נפש, ודרכו להתחבר עם תכנה שתאפשר ראייה משותפת של משפחות במקומות שונים. האיסור של שימוש בחשמל קיים גם ביום טוב. גם אם הדבר יעשה באמצעות שעון שבת אין היתר, והקולות שנשמעו בנושא אינם מוסמכים. הבדידות כואבת, ויש למצוא עבודה מענה, אולי גם בשיחה דרך המחשב ערב החג טרם כניסתו אולם לא על ידי חילול חג ומועד ובאופן שהתירו רק במקרים של פיקוח נפש כאמור.

בתפילה שנזכה לקיים את הלכות החג כראוי.

הרב יצחק יוסף הראשון לציון הרב הראשי לישראל נשיא מועצת הרבנות הראשית

הרב דוד לאו הרב הראשי לישראל נשיא בית הדין הרבני הגדול.

הצד הטוב והיפה שלמדתי והתובנות שלי מנגיף הקורונה

- די לעולם בסכל אחד, בכדי להחריב אותו כליל.
- גם אם אינך מרגיש, בכל מקום השארת רושם!
- גם אם אינך רואה, כל מקום שהיית השאיר עליך רושם.
- האווהב הכי גדול שלך יכול להפוך בין רגע להיות האויב הכי גדול ומבלי להתכוון.
- הטבע האלוקי פעול הרבה יותר מהר מהשכל האנושי.
- הטכנולוגיה הפכה את העולם להיות יותר מדאי חשוף לסכנות, ומכל סוג.
- כל שטות של ערל מטופש בניכר יכולה להגיע עד אליך.
- בסופו של דבר יש מי שעוקב היכן היית בכל שנייה.
- בכדי להזיק לא צריך להיות יותר מאשר חי ונושם.
- הקשר בין האנשים כנראה הפך למיותר, וזה אומר דרשני.
- ככול שתהיה יותר עם עצמך, כך תזיק פחות.
- אולי עם ישראל יתחיל להבין שאין לו מה לחפש בחו"ל.
- אין הקב"ה זקוק לעזרתו של האטום כדי שני שלישי מהעולם.
- אם אתה לא תשמור על עצמך. אף אחד לא יעשה זאת עבורך.
- רק! אבל רק הקב"ה יודע איך זה יסתיים.
- כמה קטן הוא המוח האנושי מול גזרית עליון.
- ממש לא חשוב מי אתה, יותר חשוב איפה היית!.
- כאשר אדם ניזוק, מבלי לשים לב הוא הופך להיות מזיק וללא כל שליטה.
- בסופו של דבר כולם נוגעים בכולם.
- לפעמים להיות לבד זה ממש לא עונש, זה הכרח חיים.
- הילדים מוגנים הרבה יותר ממה שהמבוגרים חושבים.
- בלתי אפשרי להפריד יהודים כאשר הם רוצים לדבר עם בוראם.
- כאשר מאורע גדול קורה, כולם מבינים ומקבלים פרופורציה על אפסיות הקטנות.
- לעולם אי אפשר לדעת איזה הפתעה מחכה לך מאחורי הדלת.
- בסופו של דבר כולם בלי יוצא מהכלל רוצים לחיות.
- כאשר מפחדים ממהו בורחים ממנו יותר מאש.
- המסגרת היחידה שממשיכה ללא שום שינוי היא הדף היומי.
- מי שצריך להתחתן ימצא היכן לעשות זאת, אבל בינתיים מי שצריך להתגרש יחשוב פעמיים האם משתלם וכדאי לחיות בבידוד.
- מי גילה לגויים מה כוחה של נטילת ידיים והגיינת הגוף?
- מהיכן שואבים אומות העולם את הידיעה שכל אדם תופס ארבע אמות שהם שני מטר?
- יש רק מישהו אחד שמנהל את סדר היום של בני האדם.
- השפעת נזק שנספג בגוף יכולה להמתין בסבלנות גם שבועיים ימים.
- כאשר לא ברור לאדם אם הוא ניזק או מזיק זה יכול להיות מאוד מתסכל.
- לכל אלו שעד היום לא האמינו אולי תשכילו להבחין מה כוחה של נגיעה כאשר היא לא במקום!...
- רק אמונה במי שיצר את הנגיף יכולה לעצור אותו!
- איזה עוד סודות ממתנינים ליצורי האנוש האם מישהו יכול לנחש?
- כואב לגלות את אפסיות הרפואה לעומת התחלואה.
- הבית אינו בית כלא, ומי שיושב בו אינו אסיר עולם.

"ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם שם עולם אתן להם אשר לא יכרת"

לזכרם ולעילוי נשמתם

הרב עזרא שעיו בן מזל זצוק"ל

רבי יוסף ויצמן בן יצחק ז"ל

הרבנית יפה שעיו בת שרה ע"ע

מרת ליזה ויצמן בת וואלה ע"ה

הר"ר אליעזר ב"ר נפתלי הלוי לונטל זצוק"ל

לנוות ביתו מרת ברכה בת הרה"ג ר' משה לייב לעוי ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה